

ΠΑΝΤΕΙΟΝ ΠΑΝΕΠΙΣΤΗΜΙΟ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΚΑΙ ΠΟΛΙΤΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

PANTEION UNIVERSITY OF SOCIAL AND POLITICAL SCIENCES



ΣΧΟΛΗ ΚΟΙΝΩΝΙΚΩΝ ΕΠΙΣΤΗΜΩΝ

ΤΜΗΜΑ ΚΟΙΝΩΝΙΟΛΟΓΙΑΣ

ΠΡΟΓΡΑΜΜΑ ΜΕΤΑΠΤΥΧΙΑΚΩΝ ΣΠΟΥΔΩΝ «ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΛΟΓΙΑ»

«Για τον ορισμό και τα βασικά μοντέλα του οργανωμένου εγκλήματος (Cressey, Albini, Smith, Ianni, Chambliss κ. ά.)»

«On the definition and the basic models of organized crime (Cressey, Albini, Smith, Ianni, Chambliss etc.)»

Διπλωματική εργασία

Μαρία-Ελένη Βάρσου

Αθήνα, 2025

Τριμελής Επιτροπή

Γρηγόριος Λάζος, Ομότιμος Καθηγητής (Επιβλέπων)

Δημήτριος Ζιούβας, Επίκουρος Καθηγητής

Νέστωρ Κουράκης, Καθηγητής

Copyright © Μαρία- Ελένη Βάρσου, 2024
All rights reserved. Με επιφύλαξη παντός δικαιώματος.

Απαγορεύεται η αντιγραφή, αποθήκευση και διανομή της παρούσας διπλωματικής εργασίας εξ ολοκλήρου ή τμήματος αυτής, για εμπορικό σκοπό. Επιτρέπεται η ανατύπωση, αποθήκευση και διανομή για σκοπό μη κερδοσκοπικό, εκπαιδευτικής ή ερευνητικής φύσης, υπό την προϋπόθεση να αναφέρεται η πηγή προέλευσης και να διατηρείται το παρόν μήνυμα. Ερωτήματα που αφορούν τη χρήση της διπλωματικής εργασίας για κερδοσκοπικό σκοπό πρέπει να απευθύνονται προς τον συγγραφέα.

Η έγκριση της διπλωματικής εργασίας από το Πάντειον Πανεπιστήμιο Κοινωνικών και Πολιτικών Επιστημών δεν δηλώνει αποδοχή των γνώμων του συγγραφέα.

Περίληψη

Η αναζήτηση ενός κοινά αποδεκτού ορισμού για το οργανωμένο έγκλημα είναι ένα ζήτημα το οποίο έχει εγείρει το ενδιαφέρον των επιστημόνων από τις αρχές εμφάνισης του φαινομένου μέχρι και σήμερα. Η δυσκολία αυτή προκύπτει από το γεγονός ότι το οργανωμένο έγκλημα είναι μία έννοια η οποία έχει επινοηθεί από την επιστήμη της εγκληματολογίας προκειμένου να διευκολυνθεί η μελέτη του. Πρόκειται για ένα διεθνές φαινόμενο το οποίο μεταβάλλεται ανάλογα την χρονική περίοδο και την κοινωνία στην οποία αναφέρεται, ενώ η έναρξη της ύπαρξης του φέρεται να χρονολογείται πριν την ανακάλυψη του από την επιστημονική κοινότητα. Ενώ κάποιος θα πίστευε ότι το οργανωμένο έγκλημα έχει μόνο αρνητικές πλευρές, έχουν επίσης αναδειχθεί θετικές πτυχές του, καθώς έχει χαρακτηριστεί ως «σκάλα κοινωνικής κινητικότητας». Επιπλέον, έχει καταγραφεί ότι τα μέλη του έχουν υπάρξει ενεργά μέλη της κοινωνίας, απολαμβάνοντας την εκτίμηση των συμπολιτών τους. Οι απόψεις των ερευνητών για την σύσταση και την λειτουργία του οργανωμένου εγκλήματος εξαρτώνται σε μεγάλο βαθμό από την χρονική περίοδο την οποία εξετάζουν και τις πηγές τις οποίες είχαν στην διάθεση τους. Από την μελέτη του οργανωμένου εγκλήματος προέκυψαν τα μοντέλα τα οποία επιχείρησαν να το εξηγήσουν. Αντικείμενο της παρούσας εργασίας είναι η καταγραφή των προσπαθειών εύρεσης ενός ορισμού για το οργανωμένο έγκλημα και η παράθεση των βασικών μοντέλων που αναπτύχθηκαν. Για τον σκοπό αυτό προκύπτει, επίσης, η ανάδειξη των εννοιολογικών διαφορών του σε σχέση με άλλες συναφείς έννοιες, ενώ στα πλαίσια της εργασίας συχνά γίνεται αναφορά στις διαφορές και τις αντιθέσεις που εμφανίζουν τα μοντέλα οργανωμένου εγκλήματος ανάμεσα τους.

Λέξεις- Κλειδιά: οργανωμένο έγκλημα, ορισμός, μοντέλα οργανωμένου εγκλήματος

Abstract

Searching for a commonly accepted definition of organized crime is an area which has attracted the interest of scholars since the early emergence of the phenomenon until now. The difficulty arises from the fact that organized crime is a term that has been coined by the science of criminology in order to facilitate its study. It is an international phenomenon that varies according to the period of time and the society to which it applies, and its existence is said to predate its discovery by the scientific community. While one might think that organized crime has only negative aspects, positive aspects have also emerged, as it has been described as a 'ladder of social mobility'. Moreover, it has been noted that its members have been active members of society, enjoying the appreciation of their fellow citizens. Researchers' views on the constitution and operation of organized crime largely depend on the time period they are examining and the sources available to them. The study of organized crime has led to the development of models that attempt to explain it. This paper aims to document efforts to define organized crime and to present the main models that have emerged. To achieve this, it is also necessary to distinguish organized crime from other related phenomena and to address the differences and contrasts among the various models of organized crime.

Keywords: organized crime, definition, models of organized crime

Περιεχόμενα

Περίληψη.....	σελ.2
Abstract.....	σελ.3
Περιεχόμενα.....	σελ.4
Εισαγωγή.....	σελ.7

ΜΕΡΟΣ Α΄

Η ΟΡΙΟΘΕΤΗΣΗ ΤΗΣ ΕΝΝΟΙΑΣ ΤΟΥ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

1. Για τον ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος

- 1.1. Η εμφάνιση του οργανωμένου εγκλήματος στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ: Το περιεχόμενο της έννοιας του οργανωμένου εγκλήματος.....σελ.11
- 1.2. Οι προσπάθειες διατύπωσης ενός ενιαίου και γενικά αποδεκτού ορισμού για το οργανωμένο έγκλημα.....σελ.16
- 1.3. Η οριοθέτηση του οργανωμένου εγκλήματος: Τα ελάχιστα χαρακτηριστικά.....σελ.20
- 1.4. Ο ορισμός του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος.....σελ.25

2. Η διάκριση του όρου «οργανωμένο έγκλημα» από άλλους συγγενείς όρους

- 2.1. Οργανωμένο έγκλημα και εγκληματική οργάνωση.....σελ.28
- 2.2. Οργανωμένο έγκλημα και «έγκλημα του λευκού περιλαίμιου».....σελ.30
- 2.3. Οργανωμένο έγκλημα και μαφία.....σελ.33
- 2.4. Οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατία.....σελ.36
- 2.5. Οργανωμένο έγκλημα και συμμορίες.....σελ.39

3. Η νομική οριοθέτηση του οργανωμένου εγκλήματος

- 3.1. Ο ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος σε διεθνείς συμβάσεις.....σελ.42

3.2. Οι αλλαγές στο άρθρο 187 ΠΚ: Ο ορισμός της οργανωμένης εγκληματικότητας.....σελ.47	σελ.47
---	--------

ΜΕΡΟΣ Β΄

ΤΑ ΒΑΣΙΚΑ ΜΟΝΤΕΛΑ ΟΡΓΑΝΩΜΕΝΟΥ ΕΓΚΛΗΜΑΤΟΣ

1. Τα μοντέλα οργανωμένου εγκλήματος

1.1. Τα είδη των μοντέλων οργανωμένου εγκλήματος και η χρησιμότητα τους στην κατανόηση του φαινομένου σελ.53	σελ.53
1.2. “Το μοντέλο του Cressey” σελ.54	σελ.54
1.3. Το οργανωμένο έγκλημα ως κοινωνικό πρόβλημα όπως αναδείχθηκε από τον Cressey.....σελ.58	σελ.58
1.4. Η κριτική αποτίμηση της θεωρίας του Cressey για το οργανωμένο έγκλημα.....σελ.60	σελ.60

2. Τα «κοινωνικά» μοντέλα

2.1. Το μοντέλο «προστάτη-πελάτη» του Albin.....σελ.63	σελ.63
2.2. Το μοντέλο «εθνοτικής διαδοχής» του Ianni.....σελ.65	σελ.65
2.3. Η εθνογραφική έρευνα του Ianni για το οργανωμένο έγκλημα στην Αμερικανική κοινωνία.....σελ.66	σελ.66
2.4. Το οργανωμένο έγκλημα και το «αμερικάνικο όνειρο» σελ.70	σελ.70

3. Το οργανωμένο έγκλημα ως παράνομη επιχείρηση

3.1. Η θεωρία της επιχείρησης: Thomas Schelling, Dwight Smith Jr.....σελ.71	σελ.71
3.2. Τα χαρακτηριστικά των παράνομων επιχειρήσεων σε σύγκριση με τις νόμιμες επιχειρήσεις της αγοράς.....σελ.73	σελ.73
3.3. Η θεωρία της οργάνωσης και η λογιστική θεωρία.....σελ.76	σελ.76

3.4. Το οικονομικό όφελος ως σκοπός του οργανωμένου εγκλήματος.....σελ.	77
---	----

4. Οργανωμένο έγκλημα και πολιτική εξουσία

4.1. Τα εγκληματικά δίκτυα του οργανωμένου εγκλήματος: William Chambliss.....σελ.	82
4.2. Η θεωρία του Block για το οργανωμένο έγκλημα και τα είδη των συνδικάτων που το απαρτίζουν.....σελ.	84
Συμπεράσματα.....σελ.	86
Βιβλιογραφία.....σελ.	90
Παράρτημα Νομοθεσίας.....σελ.	98

Εισαγωγή

Για τον ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος έχουν καταγραφεί πολυάριθμες απόπειρες τόσο από τις επίσημες αρχές, όσο και από την επιστημονική κοινότητα, καθώς οι ερευνητές του οργανωμένου εγκλήματος επιχείρησαν να το ορίσουν με απώτερο σκοπό την εξασφάλιση της συνοχής της διατυπωθείσας θεωρίας τους. Οι ορισμοί αυτοί παρουσιάζουν εμφανείς διαφορές οι οποίες προκύπτουν από την εποχή, την γεωγραφική τοποθεσία καθώς επίσης και το πρόσωπο από το οποίο διατυπώθηκαν. Από την αρχή της εμφάνισης του, το οργανωμένο έγκλημα συνδέθηκε με τις ΗΠΑ και μία νοτιοιταλική οργάνωση η οποία μετανάστευσε στην περιοχή και αναδείχθηκε από την Επιτροπή Επιβολής της Δικαιοσύνης ως η κυρίαρχη δύναμη του οργανωμένου εγκλήματος της εποχής το οποίο είχε συνδεθεί με την παράνομη διάθεση αγαθών και υπηρεσιών στην αγορά. Έτσι, στο οργανωμένο έγκλημα αποδόθηκαν συγκεκριμένα χαρακτηριστικά τα οποία αφορούσαν τις ομάδες αυτές που ονομάζονταν “La Cosa Nostra”. Η ταύτιση του οργανωμένου εγκλήματος με την δομή και την λειτουργία της “La Cosa Nostra” δεν κατάφερε να επικρατήσει και αποδείχθηκε ότι δεν αντιπροσώπευε ούτε την επιστημονική κοινότητα, αλλά ούτε και την θέση της Ευρώπης για το οργανωμένο έγκλημα, με αποτέλεσμα στα μέσα του 1970 να εμφανιστούν νέες έρευνες οι οποίες απέδιδαν νέο περιεχόμενο και διάσταση στο φαινόμενο. Το πρώτο μέρος της εργασίας ξεκινά με μία σύντομη ιστορική αναδρομή και αναφορά στις πρώτες απόπειρες ορισμού του οργανωμένου εγκλήματος στις ΗΠΑ και την Ευρώπη. Στην συνέχεια, δίνεται έμφαση στους λόγους για τους οποίους δεν είναι εφικτή η διαδικασία διατύπωσης ενός κοινά αποδεκτού ορισμού και καταλήγει σε κάποια ελάχιστα χαρακτηριστικά τα οποία στοιχειοθετούν την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος. Γίνεται μία προσπάθεια οριοθέτησης του οργανωμένου εγκλήματος και υπογραμμίζονται τα θεμελιώδη στοιχεία του. Για τον σκοπό αυτό,

επιλέχθηκε η μέθοδος της εις άτοπου απαγωγής. Συγκεκριμένα στην δεύτερη ενότητα του πρώτου μέρους της εργασίας γίνεται σύγκριση του οργανωμένου εγκλήματος με άλλες μορφές εγκλημάτων με βάση τα ελάχιστα χαρακτηριστικά του φαινομένου τα οποία έχουν προκύψει από την πρώτη ενότητα. Στο τέλος του πρώτου μέρους της εργασίας, επιχειρείται η νομική οριοθέτηση του οργανωμένου εγκλήματος και συγκεκριμένα η ανάδειξη του περιεχομένου το οποίο αποδίδει ο ποινικός νόμος στο οργανωμένο έγκλημα και τις αλλαγές που έχουν υπάρξει σε αυτό. Εν συνεχεία, το δεύτερο μέρος της εργασίας είναι αφιερωμένο στα βασικά μοντέλα οργανωμένου εγκλήματος, όπως παρουσιάστηκαν και αναλύθηκαν από τους εκφραστές τους. Τα μοντέλα έχουν ομαδοποιηθεί από την γράφουσα με κριτήριο την χρονολογική τους προτεραιότητα, καθώς επίσης και τα κοινά τους χαρακτηριστικά. Η πρώτη ενότητα είναι αφιερωμένη στο “μοντέλο του Cressey”, καθώς κατά την άποψη της γράφουσας, οι θεωρίες του για το οργανωμένο έγκλημα υπήρξαν θεμελιώδεις για την εμφάνιση νέων ερευνών και θεωριών στο πεδίο. Αυτό προκύπτει, τόσο με βάση την χρονική υπεροχή, όσο και την έλλειψη δεδομένων για το οργανωμένο έγκλημα με την οποία ήρθε αντιμέτωπος ο Cressey την εποχή εκείνη. Το μοντέλο του Cressey διαδέχθηκαν οι θεωρίες του Albinι για το οργανωμένο έγκλημα, ο οποίος παρουσίασε για πρώτη φορά μία περισσότερο κοινωνική εκδοχή αυτού και κατάφερε ως ο πρώτος ανεξάρτητος μελετητής να παρουσιάσει το οργανωμένο έγκλημα ως μέρος της κοινωνίας στην οποία ανήκει και ταυτόχρονα να αναδείξει τις διασυνδέσεις τις οποίες διαθέτει με κυβερνητικούς εκπροσώπους και τους σκοπούς τους οποίους εξυπηρετεί. Ο Albinι κατάφερε να παρουσιάσει πτυχές του οργανωμένου εγκλήματος οι οποίες ήταν άγνωστες και να αμφισβητήσει την συγκεντρωτική δύναμη της “La Cosa Nostra”. Παρόμοια χαρακτηριστικά αποδίδονται στο οργανωμένο έγκλημα από τον Ianni με έμφαση στην εθνοτική προέλευση των ομάδων που ανήκουν στο οργανωμένο έγκλημα.

Από την ενότητα για τα βασικά μοντέλα του οργανωμένου εγκλήματος, δεν θα μπορούσε να παραλειφθεί η θεώρηση του οργανωμένου εγκλήματος ως μία παράνομη επιχείρηση η οποία επικεντρώνεται στον θεμελιώδη σκοπό του, το οικονομικό κέρδος. Επίσης, στην ενότητα αυτή παρουσιάζονται οι διαφορές ανάμεσα στις νόμιμες επιχειρήσεις και τις παράνομες του οργανωμένου εγκλήματος. Η ενότητα «Το οργανωμένο έγκλημα ως παράνομη επιχείρηση» καταλήγει στην αναφορά του οικονομικού οφέλους ως σκοπό του οργανωμένου εγκλήματος και σχολιάζει πολύπλευρα το ζήτημα της απουσίας του από τον ορισμό που προβλέπεται στην ελληνική νομοθεσία. Στην τέταρτη και τελευταία ενότητα της εργασίας, παρουσιάζονται οι θεωρίες του Chambliss και του Block, έχοντας σαφείς επιρροές από το ρεύμα της κριτικής εγκληματολογίας, οι οποίες θέλησαν να επικεντρωθούν στο πολιτικό στοιχείο που χαρακτηρίζει το φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος και να το αναδείξουν ως προϊόν της ταξικής πάλης και του καπιταλιστικού συστήματος. Αξίζει να σημειωθεί ότι σε όλα τα μέρη της εργασίας επιχειρείται ο σχολιασμός και η σύγκριση όσων αναφέρονται, πάντα στα πλαίσια της ακαδημαϊκής δεοντολογίας και της επιστημονικής ορθότητας. Η εργασία αποσκοπεί στο να προκαλέσει ερωτήματα στον αναγνώστη έτσι ώστε σχετικά με τον τρόπο με τον οποίο ορίζεται το οργανωμένο έγκλημα, τις επιδράσεις οι οποίες ασκούνται στο περιεχόμενο του, καθώς επίσης και τους σκοπούς τους οποίους εξυπηρετεί. Για τον λόγο αυτό παρουσιάζονται θεωρίες οι οποίες είναι επηρεασμένες από διαφορετικά ρεύματα προκειμένου να επιτευχθεί η αντικειμενικότητα και να καταφέρει ο αναγνώστης να αποκτήσει μία σφαιρική γνώση πάνω στο αντικείμενο.

ΜΕΡΟΣ Α΄

Η Οριοθέτηση της Έννοιας του Οργανωμένου Εγκλήματος

1. Για τον ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος

1.1 Η εμφάνιση του οργανωμένου εγκλήματος στην Ευρώπη και στις ΗΠΑ: Το περιεχόμενο της έννοιας του οργανωμένου εγκλήματος

Από τον 15^ο αιώνα παρατηρείται στην Ευρώπη η δράση ομάδων σε αστικές περιοχές με οργανωμένο τρόπο οι οποίες είχαν ως αντικείμενο τις ληστείες.¹ Οι ομάδες αυτές, διέθεταν διασυνδέσεις με ειδικά δίκτυα προκειμένου να διοχετεύουν τα κλοπιμαία τους και γενικότερα είχαν πολλά κοινά χαρακτηριστικά στο περιεχόμενο, την οργάνωση και την δράση με τις ομάδες οργανωμένου εγκλήματος της σύγχρονης εποχής.²

Οι ομάδες αυτές αποτέλεσαν κάποιες από τις πρώτες μορφές οργανώσεων, οι οποίες δρούσαν με απώτερο σκοπό την αποκόμιση οικονομικού και άλλου οφέλους, όπως η επίτευξη κοινωνικού κύρους, ενώ θα μπορούσε εύλογα να υποστηριχθεί, λόγω της χρονικής τους προτεραιότητας και του περιεχομένου τους ότι δημιούργησαν τις βάσεις για την εμφάνιση των σύγχρονων οργανωμένων ομάδων (οργανώσεων).

Το οργανωμένο έγκλημα δεν συνδεόταν ανέκαθεν με την διακίνηση παράνομων αγαθών και υπηρεσιών στην αγορά, καθώς στην πορεία της ιστορίας έχει αλλάξει μορφή και περιεχόμενο. Κατά το έτος 1920, ο όρος «οργανωμένο έγκλημα» χαρακτήριζε συμμορίες ληστών οι οποίες δρούσαν σε λεωφόρους.³

Λίγα χρόνια αργότερα, το 1967 στις ΗΠΑ η Προεδρική Επιτροπή Επιβολής του νόμου και Απονομής της Δικαιοσύνης⁴ παρομοίαζε το οργανωμένο έγκλημα με μία

¹ Ζιώγας Δημήτριος ««Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις στο πλαίσιο της αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος» Διπλωματική εργασία, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών ΕΑΠ, Ιανουάριος 2024, σελ.13

² Το ίδιο

³ Klaus Von Lampe “Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures and Extra-legal Governance” Sage 2016, p.3

⁴ Σημειώνεται ότι το διάστημα εκείνο στην συγκεκριμένη Επιτροπή εργαζόταν ο Cressey ως σύμβουλος και άσκησε σημαντική επιρροή στην Επιτροπή σχετικά με την επικρατούσα άποψη για την σύσταση και

κοινωνία, η οποία λειτουργεί αυτόνομα, αποτελείται από χιλιάδες εγκληματίες και διαθέτει ισχυρή οργάνωση, όπως διαθέτουν όλες οι επιχειρήσεις.⁵ Το 1968 στο «Omnibus Crime Control and Safe Streets Act» έγινε μία προσπάθεια ορισμού του οργανωμένου εγκλήματος σε ομοσπονδιακό καταστατικό, σύμφωνα με το οποίο «Οργανωμένο έγκλημα αποτελούν οι παράνομες δραστηριότητες των μελών μία άκρως οργανωμένης, πειθαρχημένης ένωσης, η οποία ασχολείται με την παροχή παράνομων αγαθών και υπηρεσιών, όπως τυχερών παιχνιδιών, πορνείας, δανειοθηρίας, ναρκωτικών και άλλες παράνομες δραστηριότητες που εκδηλώνονται από μέλη που ανήκουν σε τέτοιες οργανώσεις».⁶

Το περιεχόμενο του οργανωμένου εγκλήματος ήταν κατά κύριο λόγο προσδιορισμένο από την πολιτική εξουσία και την αστυνομία, ενώ είχε συνδεθεί άμεσα με εθνοτικές ομάδες και συγκεκριμένα, με τα διαφορετικά είδη μαφίας⁷ ανά τον κόσμο.⁸ Συνακόλουθα, κατά το διάστημα 1983- 1986, η Επιτροπή “Kaufmann” ενέταξε στον ορισμό του φαινομένου και τις συμμορίες.⁹

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο ορισμός που δόθηκε στο οργανωμένο έγκλημα από τις ΗΠΑ διαφέρει σε σύγκριση με τις χώρες της Ευρώπης. Το περιεχόμενο το οποίο δόθηκε από τις Η.Π.Α. στον όρο «οργανωμένο έγκλημα» συνδέθηκε με τις διαφορετικές μορφές εγκλημάτων και εγκληματικών συνεταιρισμών, στην Ευρώπη χρησιμοποιήθηκε ο όρος «οργανωμένο», για να χαρακτηρίσει τον τρόπο τέλεσης των

την λειτουργία του Οργανωμένου Εγκλήματος την εποχή εκείνη, κατά την οποία το φαινόμενο αποτελούσε συνώνυμο της “La Cosa Nostra” ή μαφίας, όπως θα αναλυθεί στην συνέχεια της εργασίας.

⁵ Michael D. Lyman, Gary W. Potter, “Organized Crime” Second Edition, Prentice Hall, New Jersey, 2000, p.15

⁶ Το ίδιο

⁷ Για την χρήση του όρου «μαφία» βλ. σελ. 33

⁸ Albin, Donald Cressey’s contributions to the study of organized crime in global perspective a reader, 1997, σελ. 17

⁹ Δ. Ζιούβας, Μ. Κατσόγιαννου, Βασική ποινική και εγκληματολογική θεώρηση του οργανωμένου εγκλήματος- Ποινικό πλαίσιο και εγκληματολογικές θεωρίες σε Δ. Ζιούβα, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 37

εγκλημάτων.¹⁰ Σχετικά με τον προσδιορισμό του φαινομένου, έχει υποστηριχθεί, επίσης, η άποψη ότι ο όρος «οργανωμένη εγκληματικότητα» αποδίδει καλύτερα το περιεχόμενο του φαινομένου σε σχέση με τον όρο «οργανωμένο έγκλημα», καθώς η χρήση του δεύτερου όρου παραπέμπει σε μία μεμονωμένη εγκληματική πράξη.¹¹ Το Υπουργείο Εσωτερικών της Γερμανίας είχε καταλήξει σε έναν ευρύτερο ορισμό, σύμφωνα με τον οποίο, το οργανωμένο έγκλημα αποτελούσε μία εθελούσια συνεργασία η οποία χαρακτηριζόταν από καταμερισμό εργασίας, αξιοποιούσε τα σύγχρονα μέσα, είχε διάρκεια δράσης και αποσκοπούσε στην μεγιστοποίηση του οικονομικού κέρδους.¹² Η ευρύτητα του συγκεκριμένου ορισμού έγκειται στο γεγονός ότι δεν γίνεται αναφορά στην ύπαρξη ομάδων με συγκεκριμένο αριθμών μελών, ούτε στις επιπτώσεις του φαινομένου, όπως συμβαίνει στον ορισμό που αναφέρθηκε παραπάνω από την Επιτροπή στην Γερμανία. Επίσης, εκλείπουν αναφορές σε εθνότητες ή περιστατικά παράνομων συμφωνιών, γεγονός το οποίο επιβεβαιώνει την άποψη ότι στον ευρωπαϊκό χώρο η χρήση του όρου «οργανωμένο έγκλημα» ήθελε περισσότερο να υπερθεματίσει τον ιδιαίτερο τρόπο διάπραξης των εγκλημάτων παρά να αναδείξει συγκεκριμένες εγκληματικές συμπεριφορές.

Είναι γεγονός ότι είναι δύσκολο να καταλήξει κανείς σε έναν γενικά αποδεκτό ορισμό για το οργανωμένο έγκλημα, ωστόσο έχουν προκύψει κάποια βασικά χαρακτηριστικά που το αποτελούν και συναντώνται στην πλειοψηφία των ορισμών που έχουν αποδοθεί στο οργανωμένο έγκλημα στα οποία θα γίνει αναφορά στην συνέχεια

¹⁰ Σ. Α. Κάτσιος, Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος- Η γεωπολιτική του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος: Το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, 1998, σελ. 40

¹¹ Δ. Ζιούβας, Μ. Κατσόγιαννου, Βασική ποινική και εγκληματολογική θεώρηση του οργανωμένου εγκλήματος- Ποινικό πλαίσιο και εγκληματολογικές θεωρίες σε Δ. Ζιούβα, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 5

¹² Α. Βαθρακοκοίλης, «Το οργανωμένο έγκλημα και οι τρόποι αντιμετώπισης του», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2001, σελ. 33-34

της εργασίας. Οι Γερμανοί Εγκληματολόγοι Ulrich Eisenberg και Claudius Ohder πρότειναν ότι προκειμένου να αναλυθεί το οργανωμένο έγκλημα, ίσως είναι αναγκαίο να διασπαστεί σε επιμέρους πτυχές και ερευνητικά ερωτήματα.¹³ Έτσι, η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος θα μπορούσε να αναλυθεί στις ακόλουθες διαστάσεις: τις εγκληματικές δραστηριότητες, τις δομές που εμφανίζει και την παράνομη διακυβέρνηση που το χαρακτηρίζει. Οι δομές και η παράνομη διακυβέρνηση που απαρτίζει την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος σχετίζονται με τις σχέσεις ιεραρχίας, τον καταμερισμό εργασίας και τις εντολές στις οποίες οφείλουν να υπακούουν τα κατώτερα μέλη κάθε οργάνωσης. Στις εγκληματικές δραστηριότητες φέρεται να περιλαμβάνονται τα εγκλήματα που αφορούν την προμήθεια παράνομων αγαθών και υπηρεσιών στην αγορά, όπως επίσης τα εγκλήματα που σχετίζονται με τις κλοπές και τις ληστείες.

Τέλος, στις εγκληματικές δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος εντάσσονται τα «διοικητικά» εγκλήματα που περιλαμβάνουν την επίλυση διαφορών εκεί που αποτυγχάνει ο κυβερνητικός έλεγχος. Αξίζει να σημειωθεί ότι ο αριθμός των εγκλημάτων που σχετίζονται με το οργανωμένο εγκλημα έχει αόριστο περιεχόμενο, καθώς οι εγκληματικές πράξεις αλλάζουν περιεχόμενο ανάλογα την χρονική περίοδο, την υπάρχουσα νομοθεσία και την χώρα ή τις χώρες στις οποίες εκδηλώνονται. Επίσης, παρατηρείται σε αυτό το σημείο ότι άποψη του Lampe συγκλίνει με την άποψη του Hobsbawm, η οποία αναφέρθηκε παραπάνω, δηλαδή ότι το οργανωμένο έγκλημα αναπτύσσεται εκεί που ο κυβερνητικός μηχανισμός αποτυγχάνει να επιβάλει έλεγχο και τάξη.¹⁴ Σχετικά με το ζήτημα της αδυναμίας επιβολής του κρατικού ελέγχου, η

¹³ Klaus Von Lampe “Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures and Extra-legal Governance” Sage 2016, p.31

¹⁴ Klaus Von Lampe “Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures and Extra-legal Governance” Sage 2016, p.31

Μπόση και ο Βασιλειάδης, έχουν αναφέρει ότι οι περίοδοι κρίσεων τις οποίες περνούν τα κράτη έχουν αποτελέσει γόνιμο έδαφος ανάπτυξης της οργανωμένης εγκληματικότητας.¹⁵

Πρόσθετες διαστάσεις του οργανωμένου εγκλήματος θεωρούνται η δομή η οποία το χαρακτηρίζει, η αλληλεπίδραση των μελών μεταξύ τους, της ομάδας με την αγορά, καθώς επίσης η συνεχής αλληλεπίδραση με το δίκτυο στο οποίο ανήκει. Οι εγκληματικές ομάδες πέρα από τον κοινό στόχο τον οποίο διαθέτουν, δηλαδή την τέλεση του εγκλήματος, συνδέονται και με κοινωνικές σχέσεις, οι οποίες σχετίζονται με το δίκτυο του υποκόσμου στο οποίο ανήκουν.¹⁶ Ως υπόκοσμος, ορίζεται η εγκληματική υποκουλτούρα την οποία ασπάζονται, η οποία διαθέτει τους δικούς τα κανόνες και τον δικό της κώδικα επικοινωνίας.¹⁷ Η έρευνα του Wolfgang και Ferracuti για τα βίαια πρότυπα είχε ως αντικείμενο την έννοια της υποκουλτούρας, η οποία ορίστηκε ως ένας τρόπος ζωής, ο οποίος μεταβιβάζοταν από γενιά σε γενιά και μόνο σε ένα μέρος του ταυτιζόταν με τα κυρίαρχα πολιτισμικά πρότυπα.¹⁸ Τα χαρακτηριστικά του υποκόσμου αποτελούν τις εμφανείς διαφορές ανάμεσα στην κοινωνία του οργανωμένου εγκλήματος και την κοινωνία των νομοταγών πολιτών.

Τέλος, βασική πτυχή του οργανωμένου εγκλήματος είναι η διακυβέρνηση την οποία ασκεί¹⁹, η οποία δύναται να ασκήσει επιρροή τόσο στον κόσμο τον οποίο ανήκει όσο και στην νόμιμη πραγματικότητα.

¹⁵ Μ. Μπόση, Η. Βασιλειάδης, Οργανωμένο έγκλημα και αδύναμες κρατικές δομές σε περίοδο κρίσης: Μια αμφίδρομη σχέση, “Crime in Crisis”, Τιμητικός Τόμος Νέστορα Κουράκη, 2016, (ανακτήθηκε 19 Ιανουαρίου 2025), διαθέσιμο στον σύνδεσμο: <http://crime-in-crisis.com/οργανωμένο-έγκλημα-και-αδύναμες-κρατ/>

¹⁶ Klaus Von Lampe “Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures and Extra-legal Governance” Sage 2016, p.6

¹⁷ Το ίδιο.

¹⁸ Χ. Ζαραφωνίτου «Εμπειρική Εγκληματολογία», Νομική Βιβλιοθήκη 2004, σελ.120

¹⁹ Klaus Von Lampe “Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures and Extra-legal Governance” Sage 2016, p.32

1.2 Οι προσπάθειες διατύπωσης ενός ενιαίου και γενικά αποδεκτού ορισμού για το οργανωμένο έγκλημα

Η διατύπωση ενός ενιαίου και κοινά αποδεκτού ορισμού για το οργανωμένο έγκλημα, αδιαμφισβήτητα θα διευκόλυνε τις εργασίες της επιστημονικής κοινότητας που ερευνά το οργανωμένο έγκλημα, ωστόσο αποτελεί μία ιδιαίτερα δύσκολη διαδικασία. Οι δυσκολίες προκύπτουν από το γεγονός ότι το οργανωμένο έγκλημα δεν είναι ένα εμπειρικό φαινόμενο αλλά μία έννοια η οποία έχει κατασκευαστεί από την επιστήμη της εγκληματολογίας και είναι άμεσα επηρεασμένο τόσο από προϋπάρχουσες λαϊκές αντιλήψεις²⁰ όσο και από την πολιτική βούληση.²¹

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, αρχικά, το οργανωμένο έγκλημα απέκτησε περιεχόμενο από την πολιτική εξουσία μέσα από την νοηματική του σύνδεση με εμπειρικά φαινόμενα. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η ταύτιση της έννοιας του οργανωμένου εγκλήματος με την ιταλοαμερικανική οργάνωση “La Cosa Nostra” κατά το έτος 1967, καθώς η οργάνωση αυτή βρέθηκε στο επίκεντρο του ερευνητικού ενδιαφέροντος για το οργανωμένο έγκλημα και κατά κάποιο τρόπο αποτέλεσε συνώνυμο του μέχρι την εμφάνιση των θεωριών που ακολούθησαν και ανέτρεψαν την συγκεκριμένη αντίληψη.

Είναι γεγονός ότι στην λαϊκή αντίληψη, μέχρι και σήμερα, το οργανωμένο έγκλημα παραπέμπει σε εικόνες από γκάνγκστερ όπως ο Αλ Καπόνε²² και αυτό

²⁰ Klaus Von Lampe “Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures and Extra-legal Governance” Sage 2016, p.13

²¹ Klaus Von Lampe “Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures and Extra-legal Governance” Sage 2016, p.29

²² Klaus Von Lampe “Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures and Extra-legal Governance” Sage 2016, p.5

ενδεχομένως να προκύπτει από το γεγονός ότι είναι περίπλοκη διαδικασία η αναγνώριση των οργανωμένων εγκληματιών και η συσχέτιση τους με τα αξιόποινα αδικήματα τα οποία διαπράττουν για τους λόγους τους οποίους αναφέρθηκαν.

Η δυσκολία ορισμού του οργανωμένου εγκλήματος πηγάζει, μεταξύ των άλλων, από το γενικότερο πρόβλημα του τρόπου με τον οποίο οι άνθρωποι αντιλαμβάνονται την πραγματικότητα. Πολλές φορές η αντίληψη των ανθρώπων είναι επιλεκτική, οι ίδιοι, ως κοινωνικά όντα, τείνουν να πλαισιώνουν αυτά που παρατηρούν σε κατηγορίες που συνάδουν με τις ήδη διαμορφωμένες απόψεις και αξίες τους²³. Έτσι, μπορεί εύκολα να αντιληφθεί κανείς πόσο δύσκολο είναι για κάποιον να ορίσει μία έννοια όπως το οργανωμένο έγκλημα, όπου το περιεχόμενο της και τα όρια της είναι αυθαίρετα.²⁴

Επίσης, οι απόψεις των ανθρώπων για το οργανωμένο έγκλημα ποικίλουν. Μία μερίδα του πληθυσμού θεωρεί ότι το οργανωμένο έγκλημα δεν είναι τίποτα παραπάνω παρά μία απεχθής εγκληματική οργάνωση που αποσκοπεί στο να επωμίζεται υπέρογκα κέρδη εις βάρος των θυμάτων της, αλλά υπάρχει και η αντίθετη άποψη σύμφωνα με την οποία, το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί «μία ιδιαίτερη σκάλα κοινωνικής κινητικότητας».²⁵ Στην συγκεκριμένη περίπτωση, η κινητικότητα εννοείται με την έννοια της πρόσβασης στα μέσα εξουσίας. Σε αντίθεση με την προηγούμενη άποψη η οποία αναφέρεται στις οικονομικές συνέπειες που προκαλούνται στα θύματα του οργανωμένου εγκλήματος, η παρούσα άποψη δεν προβάλλει (σε μία πρώτη ανάγνωση τουλάχιστον) κάτι αρνητικό για το οργανωμένο έγκλημα αλλά αναφέρει ότι δίνει τα μέσα σε όσους δεν τα διαθέτουν εκ των προτέρων, για κοινωνική αναγνώριση.

²³ Klaus Von Lampe “Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures and Extra-legal Governance” Sage 2016, p.11

²⁴ Klaus Von Lampe “Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures and Extra-legal Governance” Sage 2016, p.13

²⁵ D. Bell, “Crime as an American Way of Life: A Queer Ladder of Social Mobility” σε M. E. Beare (επιμ.), “Transnational Organized Crime”, Routledge, 2016, p. 26

Συμπεραίνει κανείς, λοιπόν, ότι το οργανωμένο έγκλημα έχει αρνητικές συνέπειες για τα θύματα, την οικονομία και την κοινωνία στο σύνολο της, ωστόσο στα ίδια τα μέλη της οργάνωσης παρέχει μέσα και παροχές τα οποία δεν διέθεταν προηγουμένως. Με αυτό τον τρόπο, αποδεικνύεται ότι το οργανωμένο έγκλημα δεν έχει αρνητικές συνέπειες για όλους ή τουλάχιστον δεν έχει μόνο αρνητικές συνέπειες. Κάποιοι περιορίζουν την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος, αφού εντάσσουν σε αυτό μόνο τις οργανωμένες ομάδες οι οποίες παρουσιάζουν ιεραρχική δομή, ενώ κάποιοι άλλοι υπολογίζουν επίσης και μεμονωμένους εγκληματίες που συνδέονται μεταξύ τους με κοινωνικούς δεσμούς και συνεργάζονται σε εγκληματικές δραστηριότητες ως ίσοι χωρίς καμία ιεραρχία και με υποτυπώδη καταμερισμό εργασίας.²⁶

Συμπεραίνεται ότι οργανωμένο έγκλημα αποτελεί ένα σύνθετο φαινόμενο το οποίο μεταλλάσσεται με την πάροδο του χρόνου και στο οποίο προστίθενται νέα χαρακτηριστικά από τις ιστορικές, κοινωνικοπολιτικές και οικονομικές συνθήκες της εποχής στην οποία αναφέρεται. Ένας πρόσθετος λόγος για τον οποίο δεν έχει διατυπωθεί ένας γενικός ορισμός για το οργανωμένο έγκλημα πηγάζει από ένα σημασιολογικό πρόβλημα.²⁷ Αν θεωρείται έγκλημα μία συγκεκριμένη συμπεριφορά ή πράξη, με τον ίδιο τρόπο η ίδια συμπεριφορά ή πράξη μπορεί να θεωρηθεί και οργανωμένο έγκλημα.²⁸ Έτσι, συνηθίζεται η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος να αναφέρεται στην ύπαρξη της ομάδας των ατόμων που το αποτελούν.²⁹ Υποστηρίζεται

²⁶ Το ίδιο.

²⁷ Michael D. Maltz "On defining "Organized Crime" The Development of a Definition and a Typology, Crime and Delinquency, July 1976, p. 339

²⁸ Το ίδιο.

²⁹ Το ίδιο.

ότι η σύγχυση στην ερμηνεία των όρων που χρησιμοποιούνται για το οργανωμένο έγκλημα, προκαλούν ένα κυκλικό σκεπτικό.³⁰

Μία πρόσθετη όψη του σημασιολογικού προβλήματος που χαρακτηρίζει την προσπάθεια διατύπωσης ενός ενιαίου ορισμού για το οργανωμένο έγκλημα είναι ο χαρακτηρισμός των οργανωμένων εγκλημάτων που σχετίζονται με τις επιχειρήσεις, και τα εγκλήματα του λευκού περιλαίμιου. Οι δύο αυτοί όροι χρησιμοποιούνται ως ταυτόσημοι με μοναδική εξαίρεση όταν διαφοροποιείται το πρόσωπο το οποίο διαπράττει το έγκλημα στα πλαίσια της επιχείρησης, κάτι το οποίο προκαλεί σύγχυση καθώς η πράξη είναι η ίδια οπότε θα περίμενε κανείς ότι και ο ορισμός της θα είναι ο ίδιος.³¹ Αυτή η φαινομενική αντίφαση εξηγείται από το γεγονός ότι για τον ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος δεν δίνεται τόση βαρύτητα στην πράξη αλλά στον τρόπο με τον οποίο διαπράχθηκε το έγκλημα. Η διαφορά αυτή φαίνεται να γίνεται αντιληπτή και από ποινικό σύστημα καθώς διαφορετικές ποινές επιβάλλονται σε μία οργάνωση η οποία διαπράττει το έγκλημα της ληστείας σε σχέση με έναν μεμονωμένο εγκληματία και ας είναι η εγκληματική πράξη ίδια.

Ο Smith υποστηρίζει ότι είναι ωφέλιμο να αντιστραφεί το ερώτημα και αντί να αναζητείται ένθερμα ένας κοινός ορισμός για το οργανωμένο έγκλημα, προτιμότερο είναι να αναζητούνται οι γνώσεις οι οποίες μπορούν να ληφθούν από τις επιστήμες και να διευκολύνουν στην κατανόηση των κριτηρίων, σύμφωνα με τα οποία αποδίδεται ο χαρακτηρισμός «οργανωμένο έγκλημα».³² Η άποψη αυτή του Smith συνάδει με την γενικότερη θεωρία του για την προέλευση του οργανωμένου εγκλήματος, σύμφωνα με

³⁰ Το ίδιο.

³¹ ITT Research Institute and Chicago Crime Commission, A Study of Organized Crime in Illinois, p. 295, διαθέσιμο στον σύνδεσμο: <https://www.idaillinois.org/digital/collection/isl/id/41883>

³² Dwight C. Smith Jr, “Some Things that may be More Important to Understand about Organized Crime than Cosa Nostra” University of Florida Law Review, σε N. Passas (επιμ.), “Organized Crime”, Dartmouth, 1995, p. 28

την οποία, το οργανωμένο έγκλημα είναι μία παράνομη επιχείρηση η οποία λειτουργεί με παρόμοιο τρόπο με μία νόμιμη και σε κάθε περίπτωση, χωρίς να αποτελεί εξωγενές φαινόμενο, αλλά υπάρχει και αναπτύσσεται στους κόλπους της κοινωνίας με την σύμφωνη γνώμη και την υποστήριξη της πολιτικής εξουσίας.

1.3 Η οριοθέτηση του οργανωμένου εγκλήματος: Τα ελάχιστα χαρακτηριστικά

Έχοντας καταλήξει στο συμπέρασμα ότι δεν υφίσταται ένας καθολικά αποδεκτός ορισμός για το οργανωμένο έγκλημα, κρίνεται σκόπιμη η ανάδειξη των κοινών χαρακτηριστικών που εντοπίζονται στην πλειοψηφία των ορισμών που έχουν διατυπωθεί για το φαινόμενο αυτό. Μέσω της ανάδειξης των στοιχείων που το απαρτίζουν κρίνεται εφικτή η οριοθέτηση του οργανωμένου εγκλήματος από έννοιες που εμφανίζουν παρόμοια χαρακτηριστικά.

Αρχικά, μία βασική προϋπόθεση για την ύπαρξη οργανωμένου εγκλήματος είναι η σύσταση μίας εγκληματικής οργάνωσης επιχειρηματικού χαρακτήρα.³³ Εν προκειμένω, γίνεται αναφορά στην επιχειρησιακή οργάνωση που προβλέπεται στον νόμο, στοιχείο το οποίο θα αναλυθεί εκτενέστερα στην συνέχεια της εργασίας. Η εν λόγω επιχειρησιακή οργάνωση φέρεται να συνδέει το οργανωμένο έγκλημα με τον απώτερο σκοπό του, το οικονομικό κέρδος, γεγονός το οποίο το διακρίνει νοηματικά

³³ Ν. Λίβος, Οργανωμένο έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισης του, εισήγηση στο 7^ο πανελλήνιο συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Κομοτηνή 23-25 Οκτωβρίου 1998, Το οργανωμένο έγκλημα από την σκοπιά του ποινικού δικαίου, Πρακτικά του Ζ΄ Πανελληνίου Συνεδρίου, 2000, σελ 51 επ.

από άλλες μορφές οργάνωσης, όπως οι συμμορίες οι οποίες έχουν πιο έντονο προσωποπαγή χαρακτήρα.³⁴ Σύμφωνα με τον Λίβο, καθίσταται απαραίτητο, το οργανωμένο έγκλημα να δραστηριοποιείται στα πλαίσια ενός εγκληματικού δικτύου, καθώς επίσης τα μέλη του να αποδέχονται ότι συμβάλλουν στις εγκληματικές δραστηριότητες της οργάνωσης.³⁵ Επίσης, τα μέλη της οργάνωσης είναι πέντε, η διάρκεια της οργάνωσης πρέπει να είναι μεγάλη³⁶, όπως επίσης, τα προϊόντα ή οι υπηρεσίες που παράγει είναι απαραίτητο να συνιστούν από μόνα τους αξιόπρινες πράξεις.³⁷

Σχετικά με τις δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος, αποφεύγεται η αναφορά σε συγκεκριμένα εγκλήματα, καθώς το περιεχόμενο τους αλλάζει ανάλογα την χρονική περίοδο που εξετάζει κανείς και την χώρα ή τις χώρες που εκδηλώνονται, ωστόσο ο Albanese αναφέρει τις κατηγορίες εγκλημάτων που εντοπίζονται πιο συχνά, όπως είναι η διακίνηση παράνομων αγαθών ή υπηρεσιών και η διείσδυση σε νόμιμες επιχειρήσεις,³⁸ κάτι το οποίο αναδεικνύει και την σχέση συνύπαρξης και συνεργασίας η οποία χαρακτηρίζει το οργανωμένο έγκλημα και την νόμιμη πραγματικότητα.

Εν συνεχεία, ο Λίβος αναφέρει ότι τα στοιχεία τα οποία διαφοροποιούν το οργανωμένο έγκλημα ανάμεσα στα υπόλοιπα είδη εγκλημάτων είναι τα μέσα που χρησιμοποιεί για να ασκήσει τις εγκληματικές της δραστηριότητες, καθώς επίσης και

³⁴ Το ίδιο.

³⁵ Το ίδιο.

³⁶ Παρατηρείται εδώ ότι ο Λίβος δεν καθορίζει κάποιο συγκεκριμένο χρονικό όριο αλλά αρκείται στο να υπερθεματίσει ότι απαραίτητο στοιχείο το οργανωμένου εγκλήματος είναι η μεγάλη διάρκεια ύπαρξης της οργάνωσης.

³⁷ Ν. Λίβος, Οργανωμένο έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισης του, εισήγηση στο 7^ο πανελλήνιο συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Κομοτηνή 23-25 Οκτωβρίου 1998, Το οργανωμένο έγκλημα από την σκοπιά του ποινικού δικαίου, Πρακτικά του Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου, 2000, σελ 51 επ.

³⁸ J. Albanese, "Organized Crime in our Times", Fifth Edition, LexisNexis, Anderson Publishing, Cincinnati, 2007, p.8

τα μέσα που χρησιμοποιεί για να προφυλαχθεί από τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο.³⁹

Τα μέσα αυτά είναι εγκλήματα κατά της ζωής, κατά της σωματικής ακεραιότητας, κατά της ελευθερίας, κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας.⁴⁰

Επίσης, ένα θεμελιώδες στοιχείο, η παρουσία του οποίου αναδεικνύει το οργανωμένο έγκλημα ανάμεσα σε άλλα είδη εγκλημάτων,⁴¹ είναι αυτό της οργάνωσης.

Ο Κουράκης υποστηρίζει ότι το οργανωμένο έγκλημα αποτελείται από τέσσερα δομικά στοιχεία.⁴² Αρχικά, αναδεικνύει το στοιχείο της οργάνωσης και της αυστηρής ιεραρχίας η οποία χαρακτηρίζει το οργανωμένο έγκλημα, ενώ στην συνέχεια αναφέρει το στοιχείο της αυξημένης διάπραξης εγκλημάτων με σκοπό την αποκόμιση μεγάλου οικονομικού (και άλλου) οφέλους.⁴³ Στην συνέχεια, αναφέρεται στα μέσα με τα οποία το οργανωμένο έγκλημα καταφέρνει να πραγματοποιήσει τους στόχους του και τονίζει ότι τα βίαια μέσα επικαλούνται μόνο στις περιπτώσεις που τα λιγότερο βίαια ή ημι-νόμιμα δεν επιτυγχάνουν (παράδειγμα τέτοιου μέσου είναι η εκβίαση).⁴⁴ Ο ίδιος αναφέρεται σε ένα ακόμη θεμελιώδες στοιχείο του οργανωμένου εγκλήματος το οποίο είναι η πολιτική επιρροή την οποία απολαμβάνει σε συνδυασμό με τα οικονομικά και τεχνολογικά μέσα τα οποία έχει στην διάθεση του.⁴⁵

Εύλογα θα μπορούσε κανείς να υποστηρίξει ότι αυτά τα δομικά στοιχεία τα οποία αναδεικνύονται από τον Κουράκη αποτελούν τα θεμέλια για την διάκριση του φαινομένου του οργανωμένου εγκλήματος και μπορούν να χρησιμεύσουν στην

³⁹ Το οργανωμένο έγκλημα από την σκοπιά του ποινικού δικαίου, Πρακτικά του Ζ' Πανελληνίου Συνεδρίου, 2000, σελ 51 επ.

⁴⁰ Το ίδιο.

⁴¹ Εδώ δεν εννοείται η αποκλειστική παρουσία του χαρακτηριστικού καθώς από μόνο του δεν αρκεί για να οριστεί ένα έγκλημα οργανωμένο

⁴² Κουράκης Ν., Το οργανωμένο έγκλημα: Φαινομενολογία του προβλήματος και δυνατότητες αντιμετώπισής του στην Ελλάδα, στα Πρακτικά του 7ου Πανελληνίου Συνεδρίου της ΕΕΠΔ με θέμα Το οργανωμένο Έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου, Δίκαιο και Οικονομία, 2000, εκδόσεις Π. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, , σελ. 173 επ., και ΠοινΔικ, 1999, σελ. 1017

⁴³ Το ίδιο.

⁴⁴ Το ίδιο.

⁴⁵ Το ίδιο.

διάκριση του από άλλα φαινόμενα. Πέρα από την διαφορά που εντοπίζεται στον σκοπό του οργανωμένου εγκλήματος, όπως αναφέρεται παραπάνω, αναδεικνύεται και ο παράγοντας της πολιτικής επιρροής. Όπως θα αναλυθεί στην συνέχεια, το οργανωμένο έγκλημα αναπτύσσεται σε αρμονική συνεργασία με τις πολιτικές αρχές και διαθέτει διασυνδέσεις με την πολιτική εξουσία, χαρακτηριστικό το οποίο το κάνει να διαφέρει από άλλες μορφές εγκλημάτων.

Σχετικά με την χρήση βίας ως μέσο, ο Maltz υποστηρίζει ότι η χρήση της βίας ή η απειλή της δεν είναι απαραίτητη προϋπόθεση για τον χαρακτηρισμό μίας εγκληματικής ομάδας ως οργανωμένης αλλά τα στοιχεία που είναι αδιαμφισβήτητα είναι η διάπραξη εγκλημάτων και η οργάνωση της ομάδας με συγκεκριμένη ιεραρχία.⁴⁶ Η άποψη αυτή φαίνεται να συγκλίνει με την θέση του Κουράκη ότι η βία χρησιμοποιείται κατ' εξαίρεση, ενώ προτιμώνται άλλα μέσα. Έτσι, λοιπόν το στοιχείο της βίας καθίσταται δευτερεύον για τον ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος. Έτσι, λοιπόν, προκύπτει το συμπέρασμα ότι στοιχεία τα οποία εμφανίζονται τις περισσότερες φορές και φαίνεται να θεμελιώνουν την έννοια του οργανωμένου εγκλήματος είναι η ύπαρξη ομάδας, η ιεραρχία και η οργάνωση.

Στην προσπάθεια οριοθέτησης του οργανωμένου εγκλήματος, εμπειρογνώμονες οι οποίοι συνεδρίασαν στην Χάγη (1994) επιχείρησαν να θέσουν τα θεμέλια στα οποία θα βασίζονται οι χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης για την αναγνώριση του φαινομένου.⁴⁷ Στο έγγραφο το οποίο συνέταξαν αναγράφονται επιπλέον χαρακτηριστικά τα οποία εντοπίζονται στις ομάδες οργανωμένου εγκλήματος, όπως είναι η διεθνής δράση, η χρήση εμπορικών ή επιχειρηματικών οχημάτων, η ανάμιξη

⁴⁶ Χλούπης Γ., Υπερεθνική οργανωμένη εγκληματικότητα- Εννοιολογική οριοθέτηση και ποινικοδογματικοί προβληματισμοί σε Δ. Ζιούβας, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 95

⁴⁷ Χλούπης Γ., Υπερεθνική οργανωμένη εγκληματικότητα- Εννοιολογική οριοθέτηση και ποινικοδογματικοί προβληματισμοί σε Δ. Ζιούβας, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 92

στην νομιμοποίηση παράνομων εσόδων, καθώς επίσης και η άσκηση επιρροής σε μέσα ενημέρωσης στην νομική κοινότητα ή την οικονομία της χώρας.⁴⁸ Τα χαρακτηριστικά αυτά δεν αποτελούν θεμελιώδη στοιχεία για την οριοθέτηση του οργανωμένου εγκλήματος, καθώς νοούνται ομάδες οργανωμένου εγκλήματος που δραστηριοποιούνται σε εγχώριο επίπεδο και δεν χρησιμοποιούν εμπορικά ή επιχειρηματικά οχήματα αλλά σε κάθε περίπτωση χρησιμεύουν για την ανάδειξη των προεκτάσεων που δύναται να έχει το οργανωμένο έγκλημα και της επιρροής που μπορούν να ασκήσουν τα μέλη του στην κοινωνία.

Με βάση τα παραπάνω, τα ελάχιστα χαρακτηριστικά τα οποία οφείλει να διαθέτει μία ομάδα για να εντάσσεται στο φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος είναι τρία τουλάχιστον μέλη, έτσι ώστε να μπορεί να υπάρχει οργάνωση και καταμερισμός εργασίας, διάρκεια στον χρόνο και χρήση σταθερών μέσων για την επίτευξη των οικονομικών και λοιπών κερδών. Κατά συνέπεια και όπως προκύπτει από τα παραπάνω, τα ελάχιστα χαρακτηριστικά για την αναγνώριση της οργανωμένης εγκληματικής δράσης, εντοπίζονται στην «Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος» (United Nations Convention against Transnational Organized Crime- UNTOC).⁴⁹

⁴⁸ Το ίδιο.

⁴⁹ Δ. Ζιούβας, Μ. Κατσόγιαννου, Βασική ποινική και εγκληματολογική θεώρηση του οργανωμένου εγκλήματος- Ποινικό πλαίσιο και εγκληματολογικές θεωρίες σε Δ. Ζιούβα, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 8

1.4 Ο ορισμός του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος

Το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί ένα διεθνικό φαινόμενο⁵⁰ καθώς η δράση του δεν περιορίζεται στα σύνορα ενός κράτους, ενώ ακόμα και σε περιπτώσεις που δεν εντοπίζεται διασυνοριακή δραστηριότητα, είναι πιθανό τα αποτελέσματα των δραστηριοτήτων του να ασκήσουν επιρροή σε τρίτες χώρες.

Σχετικά με τον όρο «υπερεθνικό οργανωμένο έγκλημα», ο ίδιος παγιώθηκε και χρησιμοποιείται μέχρι σήμερα μετά την υπογραφή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος (United Nations Convention against Transnational Organized Crime- UNTOC) το έτος 2000.⁵¹

Με τον όρο διασυνοριακό έγκλημα εννοείται «το έγκλημα το οποίο διαπράττεται εκτός των συνόρων μιας χώρας και αφορά συνήθως εγκλήματα διακίνησης διαφόρων ειδών όπως πληροφορίες, υλικά και πρόσωπα».⁵² Στο άρθρο 3 της Σύμβασης,⁵³ το οποίο αναφέρεται στα πεδία εφαρμογής, αναφέρονται οι προϋποθέσεις με βάση τις οποίες ορίζεται ένα έγκλημα ως διεθνικό. Κάποιες από αυτές τις προϋποθέσεις είναι ένα τμήμα της προπαρασκευής, του σχεδιασμού, της καθοδήγησης ή του ελέγχου να πραγματοποιείται σε διαφορετικό κράτος. Σε αυτό το σημείο αξίζει να αναφερθεί ότι ο έλεγχος στον οποίο γίνεται αναφορά μπορεί να ασκείται και από ένα ή περισσότερα μέλη τα οποία κατοικούν σε τρίτη χώρα. Ο εξ' αποστάσεως έλεγχος ορίζεται, επίσης,

⁵⁰ Ν. Λίβος, «Οργανωμένο Έγκλημα και Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις» Τόμος Ι: Δογματική του οργανωμένου εγκλήματος, Τεύχος α': Ο εγκληματολογικο- δογματικός φαινότυπος του οργανωμένου εγκλήματος, Σάκκουλας 2007, σελ. 26

⁵¹ Χλούπης Γ., Υπερεθνική οργανωμένη εγκληματικότητα- Εννοιολογική οριοθέτηση και ποινικοδογματικοί προβληματισμοί σε Δ. Ζιούβας, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 64

⁵² Ν. Λίβος, «Οργανωμένο Έγκλημα και Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις» Τόμος Ι: Δογματική του οργανωμένου εγκλήματος, Τεύχος α': Ο εγκληματολογικο- δογματικός φαινότυπος του οργανωμένου εγκλήματος, Σάκκουλας 2007, σελ. 26

⁵³ Άρθρο 3 της Σύμβασης κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος που υπογράφηκε στο Παλέρμο (2000) και επικυρώθηκε με τον ν. 3875/2010 από την Βουλή των Ελλήνων, πηγή: Πηγή: <https://www.lawspot.gr/nomikes-pliροφοries/nomothesia/n3875-2010/arthro-3-nomos-3875-2010>(Βλ. παράρτημα νομοθεσίας σελ. 93)

ως έλεγχος, συνεπώς, με βάση την Σύμβαση, εάν ένα έστω ηγετικό μέλος οργανωμένης εγκληματικής ομάδας κατοικεί σε τρίτη χώρα, το οργανωμένο έγκλημα θεωρείται διεθνικό. Τέλος, στο άρθρο αυτό της Σύμβασης αναφέρεται και το ζήτημα της επιρροής στο οποίο έγινε αναφορά προηγουμένως, στην περίπτωση δηλαδή που δεν εκδηλώνεται δραστηριότητα αλλά προκαλούνται επιπτώσεις σε άλλο κράτος.

Ο Κουράκης αναδεικνύει τρεις εκφάνσεις της οργανωμένης εγκληματικότητας που αφορούν την χώρα μας σε σχέση με τα ευρωπαϊκά πλαίσια. Αυτές οι περιπτώσεις είναι η έκδοση ψευδών παραστατικών στοιχείων με στόχο την αποφυγή πληρωμής εισφορών, τόσο εισόδου όσο και εξόδου από την Ένωση, την παράνομη είσπραξη επιδοτήσεων και τέλος, τις αναληθείς «πριμοδοτήσεις» προϊόντων και εκτέλεση προγραμμάτων.⁵⁴

Η σύσταση της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η κατάργηση των συνόρων και το φαινόμενο της παγκοσμιοποίησης έχουν επηρεάσει το οργανωμένο έγκλημα, καθώς όπως αναφέρθηκε παραπάνω, αποτελεί προϊόν της κοινωνίας στην οποία ανήκει και δεν θα μπορούσε να μείνει ανεπηρέαστο με τις πολιτικοκοινωνικές αλλαγές που προκλήθηκαν τον 20^ο αιώνα. Στον αιώνα αυτόν, ο οποίος χαρακτηρίζεται ο αιώνας των πολέμων, προκλήθηκαν πολυάριθμες αλλαγές, οι οποίες μετέβαλαν το περιεχόμενο του οργανωμένου εγκλήματος. Για παράδειγμα, το γεγονός της πτώσης της Σοβιετικής Ένωσης προκάλεσε ένα μεταναστευτικό κίνημα ανθρώπων, οι οποίοι βρέθηκαν σε μεγάλη ανάγκη και έγιναν βορά κυκλωμάτων του οργανωμένου εγκλήματος. Τον αιώνα που ακολούθησε το οργανωμένο έγκλημα απέκτησε, επίσης, νέο περιεχόμενο, λόγω των τεχνολογικών εξελίξεων που ακολούθησαν που επέφεραν την δημιουργία

⁵⁴ Ν. Κουράκης, «Το οργανωμένο έγκλημα: Φαινομενολογία του προβλήματος και δυνατότητες αντιμετώπισης του στην Ελλάδα» στα «Πρακτικά του 7^{ου} Πανελλήνιου Συνεδρίου» της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Κομοτηνή 23-25.10.1998, Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλας, 2000, σελ. 173-193 = περ. Ποινική Δικαιοσύνη, 1999, σελ. 1023

νέων εγκλημάτων (εγκλήματα με την χρήση υπολογιστή), τα οποία έδωσαν την δυνατότητα στους οργανωμένους εγκληματίες εξ' αποστάσεως να αποσπούν μεγάλα οικονομικά κέρδη.

Αξιίζει να σημειωθεί ότι το «υπερεθνικό» ή «υπερσυνοριακό»⁵⁵ έγκλημα δεν θα πρέπει να συγχέεται με το διασυνοριακό έγκλημα το οποίο δεν είναι απαραίτητα οργανωμένο.⁵⁶ Έχει διατυπωθεί η άποψη ότι το υπερεθνικό οργανωμένο έγκλημα είναι απόρροια της άμεσης σχέσης του κράτους με το οργανωμένο έγκλημα, το οποίο αποτελεί αναπόσπαστο μέρος του και ανάμεσα στις συνέπειες τις οποίες έχει επιφέρει εντοπίζονται οι περιφερειακές συγκρούσεις, η ενδοκοινοτική βία και τα πραξικοπήματα.⁵⁷

Σύμφωνα με τον Λίβο, το οργανωμένο έγκλημα υπάρχει και αναπτύσσεται σε ένα κράτος πριν τον εντοπισμό του και την ενεργοποίηση του επίσημου ελέγχου για την αντιμετώπιση του.⁵⁸ Συνεπώς, δεν μπορεί κανείς να ορίσει με σαφήνεια την απαρχή του φαινομένου, καθώς είναι πιθανό να υπάρχει σε μία κοινωνία, έχοντας διαφορετική μορφή, πολύ πριν την αναγνώριση του.

⁵⁵ Ο Λίβος προτείνει την χρήση του όρου «υπερσυνοριακό έγκλημα» αντί του όρου «υπερεθνικό έγκλημα» ο οποίος χρησιμοποιείται εκτενέστερα διότι τα όρια των συνόρων έχουν διευρυνθεί λόγω της Ευρωπαϊκής Ένωσης.

⁵⁶ Ν. Λίβος, «Οργανωμένο Έγκλημα και Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις» Τόμος Ι: Δογματική του οργανωμένου εγκλήματος, Τεύχος α': Ο εγκληματολογικο- δογματικός φαινότυπος του οργανωμένου εγκλήματος, Σάκκουλας 2007, σελ. 27

⁵⁷ Δρακόπουλος Λ., «Κράτος και Οργανωμένο Έγκλημα», Εκδόσεις Εκάτη, Αθήνα 2002, σελ. 14

⁵⁸ Ν. Λίβος, «Οργανωμένο Έγκλημα και Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις» Τόμος Ι: Δογματική του οργανωμένου εγκλήματος, Τεύχος α': Ο εγκληματολογικο- δογματικός φαινότυπος του οργανωμένου εγκλήματος, Σάκκουλας 2007, σελ. 16

2. Η διάκριση του όρου «οργανωμένο έγκλημα» από άλλους συγγενείς όρους

2.1 Οργανωμένο έγκλημα και εγκληματική οργάνωση

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, υπάρχουν πολλά ζητήματα τα οποία ανακύπτουν κατά την διαδικασία διατύπωσης ενός κοινά αποδεκτού ορισμού για το οργανωμένο έγκλημα. Η σύγχυση που προκύπτει συχνά οδηγεί στην παρανόηση του φαινομένου και στη σύγχυση της έννοιάς του με άλλους τύπους εγκλημάτων. Έτσι, κρίνεται απαραίτητη η διάκριση του εγκληματολογικού όρου «οργανωμένο έγκλημα» από έννοιες που εμφανίζουν συγγενή χαρακτηριστικά.

Αρχικά, κρίνεται σκόπιμη η διάκριση του όρου «οργανωμένο έγκλημα» από τον ποινικό όρο «εγκληματική οργάνωση». Ο όρος «οργανωμένο έγκλημα», ο οποίος χρησιμοποιείται συχνά σε αυτή την εργασία, αναφέρεται συνολικά στο φαινόμενο, στις ομάδες που εμπλέκονται, στις δραστηριότητές τους, στην αλληλεπίδραση μεταξύ τους, στα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά τους (όπως αναφέρθηκαν προηγουμένως), καθώς και στους λόγους που συμβάλλουν στην ανάπτυξή του. Ο όρος «εγκληματική οργάνωση» προέρχεται από την νομική επιστήμη και διαθέτει πιο στενή έννοια αφού χρησιμοποιείται για να χαρακτηρίσει τις ομάδες οι οποίες διαθέτουν κάποιο είδος εσωτερικής οργάνωσης με απώτερο σκοπό την ποινική τους δίωξη.⁵⁹

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, το φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος συχνά συγχέεται με εγκλήματα με τα οποία μπορεί να παρουσιάζουν κάποια κοινά χαρακτηριστικά, όπως είναι για παράδειγμα η προμελετημένη δράση, όπως συμβαίνει στην περίπτωση της τρομοκρατίας ή να μοιράζονται τον ίδιο σκοπό, όπως συμβαίνει στην περίπτωση των οικονομικών εγκλημάτων. Ωστόσο, τα στοιχεία αυτά δεν αρκούν

⁵⁹ Ελ Χουρί «Η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος και η ποινική του αντιμετώπιση στην ελληνική έννομη τάξη» Διπλωματική εργασία 2024, σελ 22

για να δραστηριότητα προϊόν του οργανωμένου εγκλήματος, καθώς όπως αναλύθηκε παραπάνω η επιστήμη έχει καταλήξει σε κάποια ελάχιστα χαρακτηριστικά τα οποία ορίζουν το οργανωμένο έγκλημα.

Έχοντας καταδείξει ότι η διατύπωση ενός ορισμού για το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί μια επισφαλή διαδικασία, κρίνεται σκόπιμο να αναδειχθούν τα φαινόμενα που δεν εμπίπτουν στο οργανωμένο έγκλημα, ώστε να επιτευχθεί μια σαφέστερη οριοθέτηση του φαινομένου μέσω της μεθόδου της εις άτοπον απαγωγής.

2.2 Οργανωμένο έγκλημα και «έγκλημα του λευκού περιλαίμιου»

Ο E.Sutherland όρισε ως έγκλημα του λευκού περιλαίμιου τα εγκλήματα που διαπράττονται από πολίτες που ανήκουν στα ανώτερα κοινωνικά στρώματα. Για τον προσδιορισμό των εγκλημάτων αυτών, σημαντικό ρόλο διαδραμάτισε το υψηλό οικονομικό εισόδημα των δραστών και η επαγγελματική δραστηριότητα τους, καθώς το έγκλημα όφειλε να είναι σχετικό με την επαγγελματική τους απασχόληση.⁶⁰ Ένα παράδειγμα τέτοιου εγκλήματος είναι το έγκλημα της υπεξαίρεσης.⁶¹

Εντοπίζονται αρκετές ομοιότητες ανάμεσα στο οργανωμένο έγκλημα και τα εγκλήματα επαγγελματικής απασχόλησης⁶² Αρχικά, τόσο στο οργανωμένο έγκλημα όσο και στο έγκλημα του λευκού περιλαίμιου, οι δράστες κατέχουν μία θέση κύρους τα προνόμια της οποίας τους επιτρέπουν να εγκληματήσουν. Σχετικά με την κοινωνική αντίδραση που προκαλούν αυτά τα εγκλήματα, όπως και στην περίπτωση του οργανωμένου εγκλήματος έτσι και στα εγκλήματα αυτά, υπάρχει μία μερίδα πολιτών που υποστηρίζει ότι τα εγκλήματα αυτά συμβάλλουν στην κίνηση της οικονομίας.⁶³ Επίσης, τόσο το οργανωμένο έγκλημα όσο και τα εγκλήματα επαγγελματικής απασχόλησης εμφανίζουν μεγάλο σκοτεινό αριθμό. Στην περίπτωση των εγκλημάτων απασχόλησης, αυτό προκύπτει από την ανωνυμία των θυμάτων και την υψηλή κοινωνική θέση των δραστών⁶⁴, ενώ στην περίπτωση του οργανωμένου εγκλήματος ο σκοτεινός αριθμός είναι ιδιαίτερα υψηλός, λόγω της έλλειψης αξιόπιστων δεδομένων,

⁶⁰ X. Ζαραφώνιτου «Εμπειρική Εγκληματολογία», Νομική Βιβλιοθήκη 2004, σελ.110

⁶¹ Το ίδιο.

⁶² Τα εγκλήματα του λευκού περιλαίμιου στην συνέχεια ονομάστηκαν και εγκλήματα επαγγελματικής απασχόλησης και περιλάμβαναν όλα τα εγκλήματα που σχετίζονται με την επαγγελματική απασχόληση χωρίς να είναι καθοριστικό το κριτήριο της κοινωνικής τάξης του δράστη, όπως συνέβη στην αρχή από τον Sutherland.

⁶³ Michael D. Maltz “On defining “Organized Crime” The Development of a Definition and a Typology, Crime and Delinquency, July 1976, p. 338

⁶⁴ X. Ζαραφώνιτου «Εμπειρική Εγκληματολογία», Νομική Βιβλιοθήκη 2004, σελ.110

γεγονός το οποίο προκαλεί αμφισβήτηση για το αν μπορεί το οργανωμένο έγκλημα να μελετηθεί με επιστημονική ακρίβεια.⁶⁵

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι αυτές οι δύο έννοιες έχουν ως πρόσθετο κοινό στοιχείο την χρήση νόμιμων μέσων. Το οργανωμένο έγκλημα συνυπάρχει με την νομιμότητα και παρέχει υπηρεσίες και αγαθά τα οποία εκλείπουν στην νόμιμη αγορά, ενώ ο εγκληματίας του λευκού περιλαίμιου εγκληματεί στα πλαίσια της νόμιμης εργασίας του, έτσι λοιπόν εντοπίζεται και στις δύο περιπτώσεις μία σχέση συνύπαρξης με την νομιμότητα.

Αξίζει να σημειωθεί ότι ο αρχικός ορισμός τον οποίο είχε αποδώσει ο Sutherland στα εγκλήματα του λευκού περιλαίμιου διαφέρει από την παραπάνω διατύπωση. Ο ίδιος είχε ορίσει το έγκλημα του λευκού περιλαίμιου ως το «Έγκλημα που διαπράττεται από πρόσωπο αξιοσέβαστο και υψηλού κοινωνικού κύρους κατά την άσκηση της επαγγελματικής δραστηριότητας»⁶⁶

Τα εγκλήματα του λευκού περιλαίμιου αποτελούν μία ιδιαίτερη κατηγορία οικονομικών εγκλημάτων και είναι πιθανό να αποτελούν μέρος του οργανωμένου εγκλήματος ή να είναι εν δυνάμει μέρος ομάδας οργανωμένου εγκλήματος, αλλά τόσο με βάση τον ορισμό του Sutherland όσο και την διευρυμένη χρήση του όρου που περιλαμβάνει όλες τις επαγγελματικές δραστηριότητες, χωρίς να λαμβάνεται υπόψη η κοινωνική θέση του δράστη, το κριτήριο της ομάδας δεν εντοπίζεται στο σύνολο των εγκλημάτων επαγγελματικής απασχόλησης προκειμένου να χαρακτηρίζονται στο σύνολο τους οργανωμένα εγκλήματα.

⁶⁵ Ελ Χουρί «Η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος και η ποινική του αντιμετώπιση στην ελληνική έννομη τάξη» Διπλωματική εργασία 2024, σελ 3

⁶⁶ Edwin H. Sutherland “White-Collar Criminality” American Sociological Review, Vol. 5, No. 1 (Feb., 1940), pp. 1-12

Επίσης, σε περίπτωση που παρεκκλίνουν τα σχέδια του οργανωμένου εγκλήματος από το επιθυμητό, καταφεύγουν σε μέσα εκφοβισμού κ.α. παράνομες πρακτικές επίλυσης του προβλήματος, σε αντίθεση με τον εγκληματία του λευκού περιλαίμιου, ο οποίος θα διεκδικήσει την δικαίωση του με νόμιμα μέσα.⁶⁷ Μία σημαντική διαφοροποίηση εντοπίζεται στο γεγονός ότι το έγκλημα του λευκού περιλαίμιου επικεντρώνεται στην πρόσωπο του δράστη για να ορίσει την εγκληματική πράξη, ενώ το οργανωμένο έγκλημα εστιάζει την προσοχή του στο τρόπο με τον οποίο εκδηλώνεται η εγκληματική πράξη.

Τέλος, αξίζει να σημειωθεί ότι τα εγκλήματα του λευκού περιλαίμιου διαπράττονται αποκλειστικά στα πλαίσια νόμιμων επιχειρηματικών ή κυβερνητικών δραστηριοτήτων, ενώ το οργανωμένο έγκλημα, όπως αναφέρει ο Albanese «εμφανίζεται ως εγκληματική δραστηριότητα που αποτελεί μια συνεχή εγκληματική επιχείρηση η οποία υφίσταται για να αποκομίζει κέρδη κυρίως από αυτή τη δραστηριότητα»⁶⁸. Έχοντας ως αφετηρία αυτή την λογική σκέψη και λαμβάνοντας υπόψιν επίσης όσα αναφέρθηκαν προηγουμένως, εύκολα προκύπτει το συμπέρασμα ότι οι δύο αυτές έννοιες είναι τόσο συγγενείς όσο και διαφορετικές.

⁶⁷J. Albanese, “Organized Crime vs. White-collar Crime: Which is the Bigger Problem?”, Academia Letters, Article 310, 2021, p.2

⁶⁸J. Albanese, “Organized Crime in our Times”, Fifth Edition, LexisNexis, Anderson Publishing, Cincinnati, 2007, p.5

2.3 Οργανωμένο έγκλημα και μαφία

Ο όρος «μαφία» χρησιμοποιήθηκε ως συνώνυμος του όρου “La Cosa Nostra” και χαρακτήριζε ομάδες οργανωμένων «οικογενειών» εγκλήματος στις Ηνωμένες Πολιτείες και την Ιταλία.⁶⁹

Αρχικά, ο όρος χρησιμοποιήθηκε στην Σικελία για να περιγράψει κάποιες «μυστικές αδελφότητες» οι οποίες διέπρατταν εγκληματικές δραστηριότητες, διέθεταν γραφειοκρατική οργάνωση και είχαν ως σκοπό την κερδοφορία.⁷⁰ Όπως και στις ομάδες οργανωμένου εγκλήματος, έτσι και στις ομάδες τύπου «μαφία» κυριαρχούσε ένας κανόνας σιωπής, εχεμύθειας ή αλλιώς “omerta” όπως τον αποκαλούσαν, ενώ επεδίωκαν το μονοπώλιο στις δραστηριότητες τους και τις περισσότερες φορές είχαν δράση πολυετή.⁷¹

Μία διαφορά η οποία εντοπίζεται ανάμεσα στο οργανωμένο έγκλημα και τις οργανώσεις της μαφίας είναι ότι απαραίτητη προϋπόθεση για την ανάπτυξη των δραστηριοτήτων της μαφίας ήταν η απουσία του ελέγχου και της προστασίας από το κράτος, καθώς απέβλεπε στην εγκαθίδρυση της δική της «ιδιωτικής προστασίας».⁷² Η μαφία εκμεταλλευόταν αυτό το κενό της εξουσίας με κάθε ευκαιρία,⁷³ γεγονός το οποίο συνάδει με τον σκοπό της που ήταν η κυριαρχία.

Στην περίπτωση του οργανωμένου εγκλήματος, το ίδιο αναπτύσσεται τόσο κατά την απουσία του κρατικού ελέγχου, όσο και παράλληλα με την νομιμότητα. Επίσης, όσον αφορά τα διαθέσιμα στοιχεία τα οποία υπάρχουν για την εσωτερική δομή της

⁶⁹ J. Albanese, “Organized Crime in our Times”, Fifth Edition, LexisNexis, Anderson Publishing, Cincinnati, 2007, p.125

⁷⁰ Ελ Χουρί «Η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος και η ποινική του αντιμετώπιση στην ελληνική έννομη τάξη» Διπλωματική εργασία 2024, σελ.23

⁷¹ Το ίδιο.

⁷² Φωτεινή Ριζάβα «Οργανωμένο έγκλημα» Διδακτορική Διατριβή 2011, σελ. 9

⁷³ Το ίδιο.

μαφίας, οι οργανώσεις αυτές δεν ξεπερνούσαν τα είκοσι μέλη, αποτελούνταν από συγγενείς και φίλους, αυτοαποκαλούνταν οικογένειες και δρούσαν ανεξάρτητα μεταξύ τους.⁷⁴ Σχετικά με την εσωτερική τους οργάνωση, διέθεταν έναν αρχηγό τον οποίον αποκαλούσαν «νονό», στην ιεραρχία ακολουθούσε ο υπαρχηγός, οι σύμβουλοι και οι λοχαγοί, καθένας εκ των οποίων επόπτευε ομάδες από στρατιώτες και άλλους συνεργάτες, οι οποίοι δεν ανήκαν στις «οικογένειες».⁷⁵ Οι «οικογενειακές» αυτές σχέσεις οργάνωσης δεν εμφανίζονται στο σύνολο των εκφάνσεων του οργανωμένου εγκλήματος. Το στοιχείο αυτό σε συνδυασμό με τις προϋποθέσεις ανάπτυξης των δραστηριοτήτων τους, συντελούν στην κατανόηση των διαφορών που εντοπίζονται ανάμεσα στις «οικογένειες» της μαφίας και στο φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος.

Αξίζει να σημειωθεί ότι έχουν καταγραφεί περιπτώσεις συνεργασίας της μαφίας με τις κρατικές αρχές, όπως συνέβη στην περίπτωση του λιμανιού της Νέας Υόρκης, με αφορμή τον έλεγχο του.⁷⁶

Αυτός ο οποίος συνέβαλλε στην σύνδεση της μαφίας με το οργανωμένο έγκλημα, ήταν ο Cressey, μέσω της έρευνας του η οποία είχε ως αποτέλεσμα της ανάδειξη των οικογενειών αυτών ως τον πυρήνα του οργανωμένου εγκλήματος την εποχή εκείνη. Η μετανάστευση των ομάδων αυτών στις αρχές του 20^{ου} αιώνα στις ΗΠΑ, συνδυάστηκε με την άνθηση του οργανωμένου εγκλήματος στην περιοχή, ενώ άλλοι ισχυρίζονται ότι το οργανωμένο έγκλημα προϋπήρχε στις ΗΠΑ.

⁷⁴ Φωτεινή Ριζάβα «Οργανωμένο έγκλημα» Διδακτορική Διατριβή 2011, σελ. 12 επ.

⁷⁵ J. Jacobs, “The Rise and Fall of Organizing Crime in the United States” σε M. Tonry, P. Reuter, “Organized Crime: Mafias, Markets and Networks», The University of Chicago Press, Chicago and London, 2020, p.19

⁷⁶ Δρακόπουλος Λ. «Κράτος και Οργανωμένο Έγκλημα» Εκδόσεις Εκάτη, Αθήνα 2002, σελ. 42

Η Λαμπροπούλου αναφέρει ότι οι συμμορίες της άγριας δύσης ήταν μία μορφή οργανωμένης εγκληματικότητας.⁷⁷ Ο Cressey, επίσης, συμφωνεί ότι το οργανωμένο έγκλημα προϋπήρχε στις ΗΠΑ.⁷⁸ Επίσης, ανάμεσα σε αυτά τα δύο φαινόμενα, εντοπίζονται διαφορές που αφορούν τις μεταξύ τους σχέσεις και τον απώτερο σκοπό τους. Αρχικά, το οργανωμένο έγκλημα έχει ως βασικότερο στόχο το οικονομικό κέρδος, ενώ η μαφία είχε ως πρωταρχικό στόχο την «κυριαρχία στην αγορά»⁷⁹. Αναφορικά με τις μεταξύ τους σχέσεις, τα μέλη του οργανωμένου εγκλήματος συνδέονται μεταξύ τους αποκλειστικά λόγω των εγκληματικών δραστηριοτήτων, σε αντίθεση με τις οργανώσεις της μαφίας, οι οποίες υπήρχαν και για λόγους «μη εγκληματικής κοινωνικοποίησης».⁸⁰ Ο τρόπος διαβίωσης των οικογενειών της μαφίας ήταν άμεσα συνδεδεμένος με το έγκλημα, έτσι ώστε να εγκληματικότητα και προσωπική ζωή να αποτελούν δύο έννοιες αδιάσπαστες.

Εν κατακλείδι, το φαινόμενο της μαφίας αποτέλεσε μία έκφανση του συνόλου του οργανωμένου εγκλήματος, του οποίου η ύπαρξη έχει αμφισβητηθεί από ένα μέρος των ερευνητών του οργανωμένου εγκλήματος. Ωστόσο, στην περίπτωση που υπάρχει συμφωνία στην ύπαρξη της μαφίας και στην ένταξη της στο φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος, οφείλει να αναγνωριστεί η άμεση σύνδεση αυτών των δύο εννοιών, τόσο όσον αφορά το περιεχόμενο τους, όσο και στις αντιλήψεις του κόσμου μέχρι και σήμερα. Αξίζει να σημειωθεί ότι το ενδιαφέρον της λογοτεχνίας για την Ιταλική Μαφία έχει επηρεάσει την λαϊκή αντίληψη για την μαφία και έχει

⁷⁷ Λαμπροπούλου Ε. «Εσωτερική Ασφάλεια και Κοινωνία του Ελέγχου» Αθήνα, Εκδόσεις Κριτική, σελ.22

⁷⁸ Cressey, D. (1969), *Theft of the Notion*, Νέα Υόρκη: Harper & Row, σ.8

⁷⁹ Maurizio Cantino “How Do Mafias Organize? Conflict and Violence in Three Mafia Organizations” *European Journal of Sociology / Archives Européennes de Sociologie / Europäisches Archiv für Soziologie*, 2014, Vol. 55, No. 2, *Exceptional Cases* (2014), Cambridge University Press, p.180

⁸⁰ J. Albanese, “Organized Crime in our Times”, Fifth Edition, LexisNexis, Anderson Publishing, Cincinnati, 2007, p.125

προκαλέσει την ταύτιση της με τον όρο οργανωμένο έγκλημα, ενώ ο όρος «μαφία» έχει καταλήξει να χρησιμοποιείται με διαφορετικό περιεχόμενο ανάλογα την εθνική ταυτότητα που θα του δοθεί αφορά διαφορετικές εγκληματικές ομάδες ανά τον κόσμο.⁸¹

2.4 Οργανωμένο έγκλημα και τρομοκρατία

Όπως συμβαίνει με το οργανωμένο έγκλημα, έτσι και στην περίπτωση της τρομοκρατίας είναι δύσκολο να ανευρεθεί ένας γενικά αποδεκτός ορισμός, καθώς η ίδια ορίζεται διαφορετικά ανάλογα την κοινωνία και την πληθυσμιακή ομάδα στην οποία αναφέρεται.⁸² Σύμφωνα με τον Albanese, «η τρομοκρατία περιλαμβάνει εγκλήματα που αποσκοπούν στον εκφοβισμό ή τον εξαναγκασμό πολιτών ή μιας κυβέρνησης για την επίτευξη πολιτικών ή κοινωνικών στόχων»⁸³.

Ο νόμος του 1978 αποτέλεσε το έναυσμα για να ανεγερθεί το φλέγον ζήτημα της διατύπωσης ενός ορισμού για το φαινόμενο της τρομοκρατίας.⁸⁴ Τα κοινά στοιχεία του φαινομένου της τρομοκρατίας τα οποία προκύπτουν από τους διατυπωμένους ορισμούς είναι η χρήση βίας, το πολιτικό στοιχείο και η πρόκληση φόβου ή τρόμου.⁸⁵ Σε άλλους

⁸¹ Φωτεινή Ριζάβα «Οργανωμένο έγκλημα» Διδακτορική Διατριβή 2011, σελ. 1

⁸² Merari A., “Terrorism as a Strategy of Insurgency”, Terrorism and Political Violence, Vol.5, No. 4 (Winter 1993), published by Frank Cass, London, pp.213- 251

⁸³ J. Albanese, “Organized Crime in our Times”, Fifth Edition, LexisNexis, Anderson Publishing, Cincinnati, 2007, p.6

⁸⁴ Ειρήνη Σταμούλη «Πολιτικές Ασφάλειας στην Ελλάδα σε σχέση με το Οργανωμένο Έγκλημα και την Τρομοκρατία και οι Συνέπειες τους στην Αντεγκληματική Πολιτική» Διδακτορική Διατριβή 2015, σελ. 199

⁸⁵ Schmid, A., “Defining Terrorism” International Centre for Counter- Terrorism, March 2023, p. 4

ορισμούς που έχουν διατυπωθεί για την τρομοκρατία εντοπίζεται και το στοιχείο της θρησκευίας.⁸⁶

Στο σημείο αυτό, παρατηρεί κανείς ότι το φαινόμενο της τρομοκρατίας εμπεριέχει παραμέτρους που το οργανωμένο έγκλημα δεν διαθέτει στα ελάχιστα κοινά χαρακτηριστικά που το ορίζουν, όπως είναι για παράδειγμα το πολιτικό και θρησκευτικό στοιχείο. Επίσης, στην βιβλιογραφία αναφέρονται τρομοκράτες οι οποίοι δρούσαν μόνοι τους, οι οποίοι αποκαλούνταν «lone wolf»⁸⁷ Κάτι τέτοιο δεν εντοπίζεται στο οργανωμένο έγκλημα καθώς ένα από τα κύρια χαρακτηριστικά που το ορίζουν είναι η ένταξη σε ομάδα.

Ωστόσο, το οργανωμένο έγκλημα και η τρομοκρατία παρουσιάζουν αξιοσημείωτες ομοιότητες, όπως είναι η επιδιωκόμενη αμφισβήτηση της εσωτερικής κρατικής κυριαρχίας και η υπονόμηση των επίσημων λειτουργιών του κράτους.⁸⁸ Τόσο οι ομάδες του οργανωμένου εγκλήματος όσο και οι τρομοκρατικές οργανώσεις επιδιώκουν την εξάπλωση της κυριαρχίας τους έναντι του κράτους. Όπως συμβαίνει και στην περίπτωση του οργανωμένου εγκλήματος, οι τρομοκρατικές οργανώσεις είναι πιθανό να έχουν υπερεθνικές διασυνδέσεις και να μην περιορίζεται η δραστηριότητα τους σε εγχώριο επίπεδο.⁸⁹

Οι τρομοκρατικές οργανώσεις παρουσιάζουν ιεραρχική οργάνωση και εσωτερικό καταμερισμό εργασίας προκειμένου να είναι εφικτός ο συντονισμός των δράσεων τους αλλά δεν αποτελούν αυτά τα στοιχεία χαρακτηριστικά γνωρίσματα τους, όπως συμβαίνει στην περίπτωση του οργανωμένου εγκλήματος ούτε μοιράζονται τον

⁸⁶ Δημήτρης Κουβάρης «Διεθνής Τρομοκρατία και Οργανωμένο Οικονομικό Έγκλημα σε Ευρωπαϊκό και Διεθνές Επίπεδο» Διδακτορική Διατριβή, σελ.14

⁸⁷ Το ίδιο

⁸⁸ Μ. Μπόση και Η. Βασιλειάδης, «Τρομοκρατία και Οργανωμένο Έγκλημα ως απειλές ασφάλειας» Η περίπτωση της Ελλάδας, 2015, σελ.1

⁸⁹ Μ. Μπόση και Η. Βασιλειάδης, «Τρομοκρατία και Οργανωμένο Έγκλημα ως απειλές ασφάλειας» Η περίπτωση της Ελλάδας, 2015, σελ.1

ίδιο σκοπό.⁹⁰ Ο θεμελιώδης σκοπός της τρομοκρατίας είναι η ανατροπή της υφιστάμενης τάξης και οι πράξεις τους είναι έντονα νοσηματοδοτημένες, οι τρομοκρατικές οργανώσεις χρησιμοποιούν τα χρήματα ως εργαλείο για την επίτευξη των πολιτικών τους στόχων⁹¹, σε αντίθεση με το οργανωμένο έγκλημα, για το οποίο η κερδοφορία αποτελεί αυτοσκοπός. Οι τρομοκρατικές οργανώσεις χρησιμοποιούν τις αγορές του οργανωμένου εγκλήματος για να προμηθευτούν τα παράνομα αγαθά που χρησιμοποιούν στις δράσεις τους.⁹²

Αναδεικνύεται, λοιπόν, μία άμεση σχέση συνεργασίας και αλληλοϋποστήριξης ανάμεσα τους και σε συνδυασμό με τις υπόλοιπες ομοιότητες τους, οι οποίες αναφέρθηκαν παραπάνω, προκύπτει το συμπέρασμα ότι τα δύο αυτά φαινόμενα παρουσιάζουν ομοιότητες, ωστόσο, οι διαφορές οι οποίες εντοπίζονται ανάμεσα τους είναι σε τέτοιο βαθμό καθοριστικές, έτσι ώστε να αποτελούν εξ 'ορισμού δύο διαφορετικά φαινόμενα. Ως διαφορετικά φαινόμενα αντιμετωπίζονται και από την ελληνική νομοθεσία, αφού εντοπίζονται σε διαφορετικά άρθρα του ποινικού κώδικα (187ΠΚ και 187^Α ΠΚ αντίστοιχα).^{93,94}

⁹⁰ Μ. Μπόση και Η. Βασιλειάδης, «Τρομοκρατία και Οργανωμένο Έγκλημα ως απειλές ασφάλειας» Η περίπτωση της Ελλάδας, 2015, σελ.4

⁹¹ J. Albanese, “Organized Crime in our Times”, Fifth Edition, LexisNexis, Anderson Publishing, Cincinnati, 2077, p.6

⁹² Μπόση Μ., Βασιλειάδης Η. , «Τρομοκρατία και Οργανωμένο Έγκλημα ως απειλές ασφάλειας» Η περίπτωση της Ελλάδας, 2015, σελ.7

⁹³ Για άρθρο 187ΠΚ (Ν.4619/2019) βλ. παράρτημα νομοθεσίας. Πηγή: <https://www.lawspot.gr/nomikes-pliροφοries/nomothesia/n-4619-2019/arthro-187-poinikos-kodikas-nomos-4619-2019-egklimatiki>

⁹⁴ Για άρθρο 187^ΑΠΚ (Ν.4619/2019) βλ. παράρτημα νομοθεσίας. Πηγή: <https://www.lawspot.gr/nomikes-pliροφοries/nomothesia/n-4619-2019/arthro-187a-poinikos-kodikas-nomos-4619-2019>

2.5 Οργανωμένο έγκλημα και συμμορίες

Οι West και Farrington εστίασαν στην εξέταση των πολιτισμικών παραγόντων που συμβάλλουν στην εκδήλωση της νεανικής παραβατικότητας μέσα σε συμμορίες, καταλήγοντας στο συμπέρασμα ότι τα αδικήματα διαπράττονταν από ομάδες ανηλίκων. Επίσης, οι Cloward και Ohlin, οι οποίοι μελέτησαν τις υπο-πολιτισμικές μορφές που εντοπίζονται στα ανήλικα αγόρια των κατώτερων τάξεων, υποστήριξαν ότι οι συμμορίες ανηλίκων στοχεύουν στην απόκτηση κέρδους, εξουσίας και κοινωνικού status με την χρήση παράνομων μέσων.⁹⁵ Εύλογα θα παρατηρούσε κανείς ότι τα γνωρίσματα αυτά εντοπίζονται και στο οργανωμένο έγκλημα, ωστόσο εγείρεται το εξής ερώτημα: Εντάσσονται όλες οι συμμορίες στο φαινόμενο που ονομάζεται οργανωμένο έγκλημα και πώς ορίζονται οι συμμορίες αυτές;

Αρχικά, με τον όρο «συμμορία» εννοείται μία συμμορία δρόμου (street gang), η οποία ορίζεται ως «η ομάδα τριών ή περισσότερων ατόμων που μοιράζονται ένα κοινό όνομα ή αναγνωριστικό σήμα ή σύμβολο, των οποίων ο πρωταρχικός σκοπός είναι η διάπραξη παράνομων δραστηριοτήτων και οι οποίοι ατομικά ή συλλογικά συμμετέχουν σε ένα μοτίβο εγκληματικής συμπεριφοράς».⁹⁶ Τέτοια φαινόμενα παρουσιάστηκαν κυρίως σε μεγαλουπόλεις των Η.Π.Α.⁹⁷ Σύμφωνα με τον Miller, οι συμμορίες αποτελούσαν πρόβλημα για το 83 % των μεγαλουπόλεων των ΗΠΑ.⁹⁸

⁹⁵ Ζαραφονίτου Χ. «Εμπειρική Εγκληματολογία», Νομική Βιβλιοθήκη 2004, σελ.118

⁹⁶ U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/defining-street-gangs>

⁹⁷ Χάϊδου Α., «Εγκληματικότητα Ανηλίκων: Αιτιολογικές προσεγγίσεις, πρόληψη και κοινωνικός έλεγχος» Νομική Βιβλιοθήκη 2019, σελ. 60

⁹⁸ Miller W. B, “Crime by Youth Gangs and Youth Groups in the United States”, report prepared for the National Youth Gang Survey, Washington, DC: Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, 1982, p.30

Αξίζει να σημειωθεί ότι κάποιες από τις συμμορίες αυτές, παρουσίαζαν κοινά χαρακτηριστικά με τις ομάδες που εντάσσονται στο φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος, αλλά δεν ταυτίζονταν στο σύνολο τους με το οργανωμένο έγκλημα. Τα σημεία στα οποία διαφέραν ήταν ο αριθμός των μελών τους, καθώς δεν αποτελούνταν σε όλες τις περιπτώσεις από περισσότερα από τρία άτομα, καθώς επίσης δεν είχαν μονοπωλιακό χαρακτήρα. Οι περισσότερες από αυτές τις ομάδες ανηλίκων, επρόκειτο για ολιγομελές ομάδες οι οποίες είχαν ευκαιριακή εμπλοκή με την εγκληματικότητα και κυρίως εκδήλωναν παρεκκλίνουσες συμπορορές (χρήση αλκοόλ και μικροκλοπές).⁹⁹

Σχετικά με την ανάπτυξη της νεανικής παραβατικότητας, έχει παρατηρηθεί ότι οι ανήλικοι αρχικά, συναναστρέφονται με ομάδες που εμφανίζουν ελάχιστη εγκληματική συμπεριφορά και στην συνέχεια όσο αυξάνει η συναναστροφή με εγκληματικές ομάδες, τόσο αυξάνει και η εμπλοκή τους στην εγκληματικότητα.¹⁰⁰ Ο ισχυρισμός αυτός αφορά τους λεγόμενους «επαγγελματίες εγκληματίες», δηλαδή αυτούς που συνέχισαν επί σειρά ετών συνεχίζουν να διαπράττουν σταθερά και με αυξημένη τάση εγκληματικές πράξεις, χωρίς αυτό φυσικά να αντιπροσωπεύει το σύνολο των νέων που παρουσίασαν περιστασιακή εγκληματική συμπεριφορά και εντάχθηκαν σε κάποια ομάδα συνομήλικων, καθώς έχει διαπιστωθεί ότι υπάρχει μία αρνητική σχέση ηλικίας και εγκλήματος.¹⁰¹

Επίσης, ένα χαρακτηριστικό των συμμοριών το οποίο τις απομακρύνει εννοιολογικά από το οργανωμένο έγκλημα είναι η έλλειψη καταμερισμού εργασίας, η

⁹⁹ Το ίδιο.

¹⁰⁰ Χάιδου Α., «Εγκληματικότητα Ανηλίκων: Αιτιολογικές προσεγγίσεις, πρόληψη και κοινωνικός έλεγχος» Νομική Βιβλιοθήκη 2019, σελ. 60

¹⁰¹ Χ. Ζαραφώνιτου «Εμπειρική Εγκληματολογία», Νομική Βιβλιοθήκη 2004, σελ.89

χαλαρή συνοχή της ομάδας και η αυθόρμητη δράση.¹⁰² Οι συγκεκριμένες ομάδες χαρακτηρίζονταν από υποτυπώδεις δομές οι οποίες βασίζονταν περισσότερο στα κοινά πολιτιστικά χαρακτηριστικά των μελών, οι οποίες αργότερα θεωρήθηκε ότι εξελίχθηκαν σε ομάδες οργανωμένου εγκλήματος¹⁰³ σύμφωνα με το εθνικό μοντέλο οργανωμένου εγκλήματος στο οποίο θα γίνει αναφορά στην συνέχεια της εργασίας.

Συνεπώς, προκειμένου να θεωρηθεί μία συμμορία μέρος του οργανωμένου εγκλήματος, οφείλει να πληροί το ελάχιστο κριτήριο των μελών, να έχει ιεραρχία, οργάνωση, διάρκεια στον χρόνο, συγκεκριμένη εδαφική κυριαρχία και να επιδίδεται σε σοβαρές εγκληματικές πράξεις,¹⁰⁴ χαρακτηριστικά τα οποία οριοθετούν το οργανωμένο έγκλημα.

Σύμφωνα με την αιτιολογική έκθεση του άρθρου 187ΠΚ, παρ.1 στο οποίο ορίζεται η εγκληματική οργάνωση, αναφέρεται ότι «ως επιχειρησιακή νοείται η δομή της ομάδας της οποίας τα μέλη αναλαμβάνουν διακριτούς.. ή αυτοτελείς ρόλους .. ή ανεξάρτητους στόχους, με σκοπό να αυξήσουν την αποτελεσματικότητά τους είτε ατομικά είτε στο πλαίσιο της συλλογικής τους δράσης, ανεξαρτήτως της γνώσης εκάστου για τα συγκεκριμένα καθήκοντα των άλλων ή και για τον συγκεκριμένο σε κάθε περίπτωση στόχο της οργάνωσης». Με τον τρόπο γίνεται διάκριση του «πραγματοπαγή» χαρακτήρα της εγκληματικής οργάνωσης από άλλες «ομάδες με προσωποπαγή δομή».¹⁰⁵

¹⁰² Βαθρακοκοίλης Α., «Το οργανωμένο έγκλημα και οι τρόποι αντιμετώπισης του», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2001, σελ. 50

¹⁰³ D. Hobbs, “Criminal Collaboration” σε M. Maguire, R. Morgan, R. Reiner (επιμ.), “The Oxford Handbook of Criminology”, Second Edition, Clarendon Press, 1997, p. 815

¹⁰⁴ Χάιδου Α., «Εγκληματικότητα Ανηλίκων: Αιτιολογικές προσεγγίσεις, πρόληψη και κοινωνικός έλεγχος» Νομική Βιβλιοθήκη 2019, σελ. 60

¹⁰⁵ Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα», ν.4619/2019, (ανακτήθηκε 19 Ιανουαρίου 2025), διαθέσιμο στον σύνδεσμο: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-poinkod-eis-NEO.pdf>

3. Η Νομική Οριοθέτηση του Οργανωμένου Εγκλήματος

3.1 Ο ορισμός του οργανωμένου εγκλήματος σε διεθνείς συμβάσεις

Πριν την υπογραφή της Σύμβασης των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος δεν υπήρχε νομοθετική πρόβλεψη που να ορίζει με σαφήνεια την οργανωμένη εγκληματικότητα. Αξίζει να σημειωθεί ότι στις ΗΠΑ, ήδη από το έτος 1970 είχαν θεσπιστεί ποινικοί νόμοι οι οποίοι αποσκοπούσαν στην προστασία της οικονομίας από το οργανωμένο έγκλημα, όπως ο ειδικός ποινικός νόμος “RICO” (Racketeer Influenced and Corrupt Organizations Act)¹⁰⁶.

Η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος αναφέρθηκε για πρώτη φορά σε διεθνή σύμβαση στην διακρατική συμφωνία Ελβετίας και ΗΠΑ το 1973 με θέμα την αμοιβαία δικαστική συνδρομή σε θέματα ποινικού δικαίου, η οποία όριζε την οργανωμένη εγκληματική ομάδα ως « την ένωση προσώπων, η οποία συγκροτήθηκε για ένα μεγάλο ή αόριστο χρονικό διάστημα με σκοπό να επιτύχουν με ... παράνομα μέσα την εξασφάλιση εσόδων .. χρησιμοποιούν πράξεις βίας .. είτε επιδιώκουν την απόκτηση πολιτικής εξουσίας και οικονομικής επιρροής..»¹⁰⁷

Σύμφωνα με την Λίμα, ο συγκεκριμένος ορισμός δίνει έμφαση στα μέσα που χρησιμοποιεί μία εγκληματική οργάνωση και παραβλέπει τα δομικά στοιχεία μία εγκληματικής οργάνωσης, όπως είναι ο αριθμός των μελών και η ύπαρξη ιεραρχίας.¹⁰⁸ Η παρατήρηση αυτή κρίνεται εύστοχη και επίκαιρη για την ελληνική

¹⁰⁶ Α. Βαθρακοκοίλης, «Το οργανωμένο έγκλημα και οι τρόποι αντιμετώπισης του», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2001, σελ. 59

¹⁰⁷ Δ. Λίμα, «Οργανωμένο έγκλημα: Δογματική ανάλυση και δικαιοφιλοσοφική θεμελίωση της ποινικής αντιμετώπισης του αδικήματος της συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2022, σελ. 15.

¹⁰⁸ Δ. Λίμα, «Οργανωμένο έγκλημα: Δογματική ανάλυση και δικαιοφιλοσοφική θεμελίωση της ποινικής αντιμετώπισης του αδικήματος της συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2022, σελ. 16

νομική πραγματικότητα, καθώς, όπως θα αναλυθεί στην συνέχεια, έχουν ψηφιστεί στην ελληνική νομοθεσία νόμοι, οι οποίοι δεν περιγράφουν με την απαραίτητη λεπτομέρεια και αυστηρότητα τα όρια της εγκληματικής οργάνωσης με αποτέλεσμα να υπάρχει ο κίνδυνος επιβολής ποινών που αρμόζουν σε μία εγκληματική οργάνωση σε πράξεις, οι οποίες δεν σχετίζονται με το οργανωμένο έγκλημα.¹⁰⁹

Δεν υπάρχει αμφιβολία ότι είναι διαφορετικής βαρύτητας ζήτημα η αστοχία σε μία διακρατική σύμβαση η οποία δεν προβλέπει ποινικές κυρώσεις σε σύγκριση μία ποινική νομοθεσία, ωστόσο επειδή το ήπιο δίκαιο (soft law)¹¹⁰ αποτελεί, αναμφίβολα, μέρος της νομικής επιστήμης και στην συγκεκριμένη περίπτωση το ενδιαφέρον της ενότητας έγκειται στην νομική οριοθέτηση του οργανωμένου εγκλήματος, κρίνεται σκόπιμη η αναφορά στον ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος στην προαναφερόμενη διακρατική σύμβαση σε σύγκριση με τα δομικά στοιχεία του οργανωμένου εγκλήματος.

Η «Σύμβαση των Ηνωμένων Εθνών κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος» (United Nations Convention against Transnational Organized Crime- UNTOC) η οποία υπογράφηκε στο Παλέρμο τον Δεκέμβριο του 2000 από 123 Κράτη Μέλη του Ο.Η.Ε. και της Ε.Ε., θεωρείται το σπουδαιότερο νομικό κείμενο σε υπερεθνικό επίπεδο για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος¹¹¹, στο οποίο

¹⁰⁹ Κάτι τέτοιο θα αποτελούσε προσβολή της θεμελιώδους αρχής της αναλογικότητας

¹¹⁰ Ως ήπιο δίκαιο ορίζονται «οι κανόνες δεοντολογίας που θεσπίζονται σε πράξεις στις οποίες δεν έχει χορηγηθεί δεσμευτική νομική ισχύς, αλλά οι οποίες παρόλα αυτά έχουν ορισμένες - έμμεσες - έννομες συνέπειες και αποβλέπουν σε πρακτικά αποτελέσματα τα οποία και μπορούν να παραγάγουν», πηγή: Linda Senden, Soft Law, Self-Regulation and Co-Regulation in European Law: Where do they meet?, EJCL (Electronic Journal of Comparative Law), Τόμος 9, 1/01/2005, https://papers.ssrn.com/sol3/Delivery.cfm/SSRN_ID943063_code566680.pdf?abstractid=943063&mirid=1&type=2

¹¹¹ Ζιώγας Δημήτριος ««Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις στο πλαίσιο της αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος» Διπλωματική εργασία, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών ΕΑΠ, Ιανουάριος 2024, σελ.39

όπως αναφέρθηκε παραπάνω, διατυπώθηκε για πρώτη φορά ο ορισμός του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος.¹¹²

Σύμφωνα με την Σύμβαση, ως οργανωμένη εγκληματική ομάδα ορίζεται «μία δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων προσώπων που υφίσταται για κάποια χρονική περίοδο και ενεργεί από κοινού με σκοπό να τελέσει ένα ή περισσότερα σοβαρά εγκλήματα ή αδικήματα που θεσπίζονται σύμφωνα με την Σύμβαση, έτσι ώστε να προσπορισθεί άμεσα ή έμμεσα, οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος»¹¹³

Ως «σοβαρό έγκλημα» ορίζεται η «συμπεριφορά που αποτελεί αδίκημα που τιμωρείται με μέγιστη στέρηση της ελευθερίας τουλάχιστον τεσσάρων ετών ή με πιο σοβαρή ποινή» και ως «δομημένη ομάδα» ορίζεται «μία ομάδα που δεν σχηματίζεται τυχαία για την άμεση τέλεση αδικήματος και που δεν χρειάζεται να έχει επίσημα ορισμένους ρόλους για τα μέλη της, συνέχεια της ιδιότητας των μελών της ή αναπτυγμένη δομή».¹¹⁴

Ο συγκεκριμένος ορισμός έχει επικριθεί για το γεγονός ότι δεν ανταποκρίνεται στην σύνθετη φύση του οργανωμένου εγκλήματος, στις σύγχρονες διαστάσεις του φαινομένου και στις δραστηριότητες των εγκληματικών δικτύων.¹¹⁵ Η υπογραφή της Σύμβασης του Παλέρμο επιβάλει στα κράτη- μέλη να θεσπίσουν ποινικές διατάξεις οι οποίες να τιμωρούν το έγκλημα της συμμετοχής σε εγκληματική ομάδα, την νομιμοποίηση προϊόντων εγκλήματος, την διαφθορά και την παρακώλυση της δικαιοσύνης.¹¹⁶ Η σύνδεση των προαναφερθέντων αδικημάτων μεταξύ τους είναι

¹¹² Βλ. σελ. 26

¹¹³ Χλούπης Γ., Υπερεθνική οργανωμένη εγκληματικότητα- Εννοιολογική οριοθέτηση και ποινικοδογματικοί προβληματισμοί σε Δ. Ζιούβας, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 88

¹¹⁴ Το ίδιο

¹¹⁵ European Union Serious and Organized Crime Threat Assessment (SOCTA) 2017, p.13: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/report_socta2017_1.pdf

¹¹⁶ Δ. Ζιούβας, Μ. Κατσόγιαννου, Βασική ποινική και εγκληματολογική θεώρηση του οργανωμένου εγκλήματος- Ποινικό πλαίσιο και εγκληματολογικές θεωρίες σε Δ. Ζιούβα, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 12

ευδιάκριτη και επιβεβαιώνει την αυτοτέλεια που χαρακτηρίζει το φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος.

Κατά την διάρκεια των προετοιμασιών και των συσκέψεων που πραγματοποιήσαν οι χώρες προκειμένου να συμφωνήσουν στο κείμενο της Σύμβασης που εν τέλει υπογράφηκε υπήρξε δυσκολία στην ομόφωνη συμφωνία ενός ορισμού για το οργανωμένο έγκλημα και των εγκλημάτων που το αποτελούν, έτσι, στην τελική Σύμβαση δεν αναγράφονται είδη εγκλημάτων, αλλά αποφασίστηκε ότι είναι προτιμότερο να γίνει αναφορά ίδιες παράγοντες του οργανωμένου εγκλήματος, καθώς σαν φαινόμενο μεταλλάσσεται και οι δραστηριότητες δεν παραμένουν οι ίδιες.¹¹⁷

Είναι γεγονός ότι ο νόμος αναγνωρίζει ως οργανωμένο έγκλημα ό,τι η ποινική νομοθεσία προβλέπει για την εγκληματική οργάνωση. Έτσι, λοιπόν, το οργανωμένο έγκλημα αποκτά διαφορετική διάσταση ανά περιόδους, καθώς ένας ποινικό νόμος είναι πιθανό να αλλάξει μετά από τον ανασχηματισμό μίας κυβέρνησης ή όταν το επιβάλλουν οι κοινωνικές εξελίξεις από τις οποίες ο νομοθέτης δεν μένει ανεπηρέαστος.

Η πρόσφατη αναφορά της Europol¹¹⁸ παρομοιάζει το οργανωμένο έγκλημα με το μυθικό τέρας της Λερναίας Ύδρας και αναφέρει ότι «το οργανωμένο έγκλημα το 21^ο αιώνα είναι ρευστό και δικτυωμένο και συνδέει μεμονωμένους εγκληματίες επιχειρηματίες και μικρότερες ομάδες εγκληματιών μέσω της μεσολάβησης πληροφοριών και μεσιτών συμβολαίων και υποστηριζόμενοι από εγκληματικές υπηρεσίες που παρέχουν συμβουλές και βοήθεια με εμπειρογνωμοσύνη σε νομικά, οικονομικά, εφοδιαστική και πολλούς άλλους εξειδικευμένους τομείς».

¹¹⁷Γ. Χλούπης, «Διασυνοριακό και Υπερεθνικό Οργανωμένο Έγκλημα», Νομική Βιβλιοθήκη 2005, σελ. 46

¹¹⁸ European Union Serious and Organized Crime Threat Assessment (SOCTA) 2021: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/socta2021_1.pdf

Ο συγκεκριμένος ορισμός για το οργανωμένο έγκλημα αρχικά το ορίζει ως κάτι «ρευστό» (fluid) θέλοντας πιθανότατα να αναδείξει την ικανότητα που έχει το οργανωμένο έγκλημα και οι ομάδες οι οποίες το αποτελούν να προσαρμόζονται στις κοινωνικές, οικονομικές και πολιτικές συνθήκες της εποχής και στην συνέχεια αναδεικνύει τις διασυνδέσεις του και την εξάπλωση του σε μία πληθώρα από επαγγελματικούς τομείς.

Συνεπώς, το οργανωμένο έγκλημα, παρουσιάζεται από την Europol ως μία εγκληματική επιχείρηση η οποία ανταποκρίνεται στις σύγχρονη αγορά η οποία χαρακτηρίζεται από μεγάλο βαθμό εξειδίκευσης.

Στην Συνθήκη για την Ευρωπαϊκή Ένωση (ΣΕΕ)¹¹⁹ αναφέρεται ρητά στο άρθρο 83, παρ.1, η θέσπιση ελάχιστων κανόνων «για τον ορισμό των ποινικών αδικημάτων και των κυρώσεων στους τομείς της ιδιαιτέρως σοβαρής εγκληματικότητας με διασυνοριακή διάσταση, η οποία απορρέει ιδίως από τη φύση ή τις επιπτώσεις των αδικημάτων αυτών ή λόγω ειδικής ανάγκης να καταπολεμούνται σε κοινή βάση». Συνακόλουθα, στους τομείς εγκληματικότητας που περιγράφονται στο άρθρο, αναφέρεται και η περίπτωση του οργανωμένου εγκλήματος.

Λίγα χρόνια μετά το Συμβούλιο της Ευρωπαϊκής Ένωσης προχώρησε στην έκδοση της Απόφασης- Πλαισίου 2008/841/ΔΕΥ «για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος».¹²⁰ Στο άρθρο 1 ορίζεται η εγκληματική οργάνωση ως «η εγκαθιδρυμένη επί ένα χρονικό διάστημα και διορθωμένη ένωση περισσότερων των δύο προσώπων, που δρουν από κοινού προκειμένου να τελέσουν αξιόποινες πράξεις οι

¹¹⁹ Συνθήκη για την λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (Ανακτήθηκε 18 Ιανουαρίου 2025), διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0005.01/DOC_3&format=PDF

¹²⁰ Απόφαση- Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 24^{ης} Οκτωβρίου 2008 για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος (ανακτήθηκε 18 Ιανουαρίου 2025), διαθέσιμο στον σύνδεσμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0841>

οποίες επισύρουν ποινή στερητική της ελευθερίας μέγιστης διάρκειας τουλάχιστον τεσσάρων ετών, ή βαρύτερη ποινή, με σκοπό να προσπορισθούν, άμεσα ή έμμεσα, οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος». Παρατηρείται ότι η συγκεκριμένη ευρωπαϊκή απόφαση αναγνωρίζει ως εγκληματική οργάνωση την ομάδα δύο και περισσότερων ατόμων, σε αντίθεση με την Σύμβαση του Παλέρμο η οποία αναγνωρίζει ως οργανωμένη εγκληματική ομάδα την «δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων προσώπων».¹²¹

3.2 Οι αλλαγές στο άρθρο 187ΠΚ: Ο ορισμός της οργανωμένης εγκληματικότητας

Η θέσπιση του νόμου 2928/2001 αποτέλεσε το σημείο εκκίνησης για τον καθορισμό του οργανωμένου εγκλήματος, ενώ ταυτόχρονα εισήγαγε αλλαγές στον Ποινικό Κώδικα και τον Κώδικα Ποινικής Δικονομίας, με σκοπό την πιο αποτελεσματική καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος και της τρομοκρατίας.¹²²

Στην εισηγητική έκθεση του νόμου αναφέρεται ότι ο παραδοσιακός δράστης του ποινικού δικαίου έχει αντικατασταθεί από τον οργανωμένο δράστη και τον «εγκληματία- επιχειρηματία», γεγονός που κατέστησε το έγκλημα επαγγελματική

¹²¹ Για τον Ν. 3875/2010, βλ. παράρτημα νομοθεσίας, πηγή: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n3875-2010/arthro-2-nomos-3875-2010>

¹²² Α. Ίμπα «Το φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα. Διαδικασίες εγκληματοποίησης & Πολιτικές αντιμετώπισης», Διπλωματική Εργασία, 2021, σελ.41

δραστηριότητα με υπερεθνικές διαστάσεις.¹²³ Η ψήφιση του νόμου προκάλεσε την αλλαγή του άρθρου 187ΠΚ το οποίο πριν την ψήφιση του νόμου έφερε τον τίτλο «Σύσταση και συμμορία», ενώ μετά την αλλαγή και μέχρι και σήμερα, φέρει τον τίτλο «Εγκληματική οργάνωση».¹²⁴ Ο Μανωλεδάκης αναφέρει ότι ο νομοθέτης στην παρ. 5 του άρθρου συγχέει τον όρο «συμμορία» με την απλή ένωση προσώπων, καθώς με αυτό τον τρόπο προσδίδονται στις ενώσεις προσώπων χαρακτηριστικά οργανωμένου εγκλήματος χωρίς να τους αρμόζουν.^{125 126}

Σχετικά με το ζήτημα αυτό, η ψήφιση του νέου ποινικού κώδικα (ν. 4619/ 2019) προκάλεσε αλλαγές στο άρθρο 187ΠΚ¹²⁷, στο οποίο δεν αναφέρεται ο όρος «συμμορία», καθώς επίσης στην παρ. 3 προβλέπεται ότι «Όποιος ..., οργανώνεται με άλλον ή άλλους....», η οποία αντικατέστησε το εδάφιο της παρ. 5 του προηγούμενου νόμου το οποίο είχε ως εξής: «Όποιος...., ενώνεται με άλλον». Ο νομοθέτης προέβη σε αλλαγή του ρήματος ενώνω από το ρήμα οργανώνω, πιθανώς θέλοντας να τονίσει τον οργανωμένο τρόπο τέλεσης του αδικήματος και να το διαχωρίσει νοητικά από την ένωση ατόμων η οποία δεν πληροί ούτε το κριτήριο της συμμετοχής των ατόμων και κυρίως, ούτε το κριτήριο της οργάνωσης για να μπορεί να ενταχθεί σε ποινικό για το οργανωμένο έγκλημα. Η παρ. 3 του άρθρου 187ΠΚ όπως μετατράπηκε με την ψήφιση του νέου ποινικού κώδικα, υπέστη μία ακόμα αλλαγή η οποία προέκυψε με τον ν. 4908/2022. Συγκεκριμένα, έγινε πρόβλεψη για αυστηρότερη ποινή στην περίπτωση που τα διαπραχθέντα κακουργήματα απέβλεπαν σε οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος,

¹²³ Ι. Μανωλεδάκης, «Ασφάλεια και Ελευθερία: Ερμηνεία του Ν. 2928/2001 για το οργανωμένο έγκλημα», Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα- Θεσσαλονίκη, 2002, σελ. 50

¹²⁴ Ι. Μανωλεδάκης, «Ασφάλεια και Ελευθερία: Ερμηνεία του Ν. 2928/2001 για το οργανωμένο έγκλημα», Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα- Θεσσαλονίκη, 2002, σελ. 103

¹²⁵ Το ίδιο

¹²⁶ Βλ. σελ 41 «Οργανωμένο έγκλημα και συμμορίες»

¹²⁷ Για άρθρο 187ΠΚ (Ν.4619/2019) βλ. παράρτημα νομοθεσίας. Πηγή: <https://www.lawspot.gr/nomikes-pliροφοries/nomothesia/n-4619-2019/arthro-187-poinikos-kodikas-nomos-4619-2019-egklimatiki>

προσβολή της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της ανηλικότητας, της προσωπικής ελευθερίας, της ιδιοκτησίας ή της περιουσίας.¹²⁸ Η συγκεκριμένη προσθήκη, θεωρείται απόρροια των κοινωνικών εξελίξεων, καθώς τα τελευταία χρόνια έχουν απασχολήσει τις αρχές και κατ' επέκταση το κοινωνικό σύνολο επανειλημμένες περιπτώσεις ομαδικής εγκληματικότητας.

Στο σημείο αυτό κρίνεται απαραίτητη η περιγραφή των υπόλοιπων παραγράφων του άρθρου 187ΠΚ, όπως ορίζεται σήμερα. Αρχικά, στην παρ. 1 του άρθρου 187ΠΚ οι προϋποθέσεις οι οποίες στοιχειοθετούν το οργανωμένο έγκλημα. Στην παρ. 1 του άρθρου παρουσιάζονται τα στοιχεία εκείνα που χαρακτηρίζουν το οργανωμένο έγκλημα και κατά συνέπεια τα χαρακτηριστικά που οφείλει μία εγκληματική ομάδα να έχει για να είναι οργανωμένη, ενδεικτικά αναφέρεται ο ελάχιστον αριθμός των μελών (τουλάχιστον τρία άτομα), η λειτουργία της ομάδας προσομοιάζει σε επιχείρηση, έχει διαρκή δράση και έχει ως αντικείμενο δράσης κακουργήματα.¹²⁹

Με την θέσπιση της παρ. 1 του άρθρου 187ΠΚ, επιδιώκεται η τιμωρία ενός συνόλου αυτοτελούς εγκληματικής δραστηριότητας και όχι επί μέρους αξιόποινες πράξεις,¹³⁰ γεγονός το οποίο προκύπτει από την ιδιαιτερότητα του φαινομένου του οργανωμένου εγκλήματος ως ένα σύνολο από εγκληματικές πράξεις, οι οποίες αλληλεξαρτώνται προκειμένου να επιτευχθεί ο επιθυμητός στόχος. Όπως συμβαίνει σε ένα αυτοτελές σύστημα, έτσι και στο οργανωμένο έγκλημα, η αποτυχία ενός μέρους μπορεί να επιφέρει την αποτυχία του συνόλου.

¹²⁹ Ο όρος κακούργημα αποτελεί ποινική έννοια, οι ίδιες πράξεις αναφέρθηκαν ως εγκλήματα προηγούμεως (με βάση την επιστήμη της εγκληματολογίας), ενώ αποκαλέστηκαν «σοβαρά εγκλήματα» στην Σύμβαση του Παλέρμο.

¹³⁰ Δ. Ζιούβας, Μ. Κατσόγιαννου, Βασική ποινική και εγκληματολογική θεώρηση του οργανωμένου εγκλήματος- Ποινικό πλαίσιο και εγκληματολογικές θεωρίες σε Δ. Ζιούβα, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 6

Ως «επιχειρησιακά δομημένη», όπως αναφέρεται στην παρ. 1 του άρθρου 187ΠΚ, νοείται η ομάδα, τα μέλη της οποίας «αναλαμβάνουν διακριτούς και συνδυασμένους ή ανεξάρτητους στόχους, με σκοπό να αυξήσουν την αποτελεσματικότητα τους είτε ατομικά, είτε στο πλαίσιο της συλλογικής τους δράσης, ανεξαρτήτως της γνώσης εκάστου για τα συγκεκριμένα καθήκοντα των άλλων ή και για τον συγκεκριμένο σε κάθε περίπτωση στόχο της οργάνωσης».¹³¹

Όπως ακριβώς συμβαίνει και σε μία επιχείρηση, έτσι και σε μία επιχειρησιακά δομημένη ομάδα οργανωμένου εγκλήματος, οι δράσεις της δεν θα διακοπούν με την αποχώρηση των μελών της, αλλά η συνέχιση της λειτουργίας της είναι ανεξάρτητη του ανθρωπίνου δυναμικού της.¹³² Σύμφωνα με τον Χλούπη, ο χαρακτηρισμός της δράσης ως «επιχειρησιακής» αποδίδει άμεσα ποιοτικά κριτήρια στην εγκληματική πράξη και αναγνωρίζει ως επιδίωξη της το περιουσιακό όφελος.¹³³ Ο Ζιούβας και η Κατσόγιαννου αναφέρουν ότι ο χαρακτηρισμός της οργάνωσης ως «επιχειρησιακά δομημένης» υποδηλώνει τον πραγματοπαγή χαρακτήρα της, σε αντίθεση με την προσωποπαγή δομή άλλων οργανώσεων, όπως είναι οι απλές συμμορίες, γεγονός το οποίο αποτελεί και την ειδοποιό διαφορά τους.¹³⁴

Αξίζει να σημειωθεί στο σημείο αυτό ότι στην συγκεκριμένη παράγραφο στην οποία εντοπίζεται ο ορισμός της εγκληματικής οργάνωσης, δεν αναφέρεται πουθενά η επίτευξη του οικονομικού οφέλους ως απώτερος σκοπός της. Επομένως, η παράλειψη αυτή εντάσσει στον ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος και οργανώσεις οι οποίες

¹³¹ Χλούπης Γ., Υπερεθνική οργανωμένη εγκληματικότητα- Εννοιολογική οριοθέτηση και ποινικοδογματικοί προβληματισμοί σε Δ. Ζιούβας, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 88

¹³² Χλούπης Γ., Υπερεθνική οργανωμένη εγκληματικότητα- Εννοιολογική οριοθέτηση και ποινικοδογματικοί προβληματισμοί σε Δ. Ζιούβας, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 166

¹³³ Χλούπης Γ., Υπερεθνική οργανωμένη εγκληματικότητα- Εννοιολογική οριοθέτηση και ποινικοδογματικοί προβληματισμοί σε Δ. Ζιούβας, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 171

¹³⁴ Δ. Ζιούβας, Μ. Κατσόγιαννου, Βασική ποινική και εγκληματολογική θεώρηση του οργανωμένου εγκλήματος- Ποινικό πλαίσιο και εγκληματολογικές θεωρίες σε Δ. Ζιούβα, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 19

έχουν διαφορετικό κίνητρο. Η επίτευξη του οικονομικού οφέλους ως συστατικό στοιχείο του οργανωμένου εγκλήματος αναλύεται σε επόμενη ενότητα.

Εν συνεχεία, στην παρ. 2 του άρθρου προβλέπεται αυστηρότερη ποινή για τον αρχηγό της οργάνωσης, ο λόγος που προκύπτει αυτός ο διαχωρισμός είναι διότι η ποινή οφείλει να είναι ανάλογη της πράξης και εξατομικευμένη. Σε μία εγκληματική οργάνωση δεν έχουν όλοι τον ίδιο ρόλο, ούτε την ίδια ποινική ευθύνη.

Στην παρ. 3, στην οποία έγινε αναφορά προηγουμένως, προβλέπεται η από κοινού εγκληματική δράση χωρίς να πληρούνται τα κριτήρια της παρ. 1 (ο αριθμός των μελών και η οργάνωση).

Στην παρ. 4 αναφέρεται η ποινή για όσους επιχείρησαν να διευκολύνουν την τέλεση των εγκληματικών δραστηριοτήτων της παρ. 1, η οποία αποτελεί και την πιο αυστηρή εκδοχή του άρθρου.

Στην συνέχεια, στην παρ. 5 αναφέρεται ότι όσα διατυπώνονται στις παρ. 1,2 και 4 εφαρμόζονται και στις περιπτώσεις που τελούνται στο εξωτερικό από ημεδαπό ή στρέφονται κατά Έλληνα πολίτη ή κατά νομικού προσώπου που εδρεύει στην ημεδαπή ή κατά του Ελληνικού Κράτους, ακόμη και αν δεν αποτελούν αξιόποινες πράξεις στην χώρα που διαπράχθηκαν. Παρατηρείται σε αυτό το σημείο η προσπάθεια του νομοθέτη να εντάξει όσες περισσότερες εκφάνσεις του οργανωμένου εγκλήματος είναι δυνατό και κυρίως περιπτώσεις διαφθοράς και εγκλήματα που τελούνται από νομικά πρόσωπα, περιπτώσεις οι οποίες παρουσιάζουν δυσχέρειες κατά την διαδικασία στοιχειοθέτησης της εγκληματικής πράξης και απόδοσης ευθύνης στους δράστες.

Η παρ. 6 του άρθρου αποσαφηνίζει ότι δεν προβλέπεται αναστολή ούτε μετατροπή της ποινής για τα αδικήματα αυτά ούτε για τα συναφή που συνεκδικάστηκαν με την ίδια απόφαση, με κανένα τρόπο, ούτε με την άσκηση έφεσης, καθιστώντας με αυτόν τον τρόπο την φυλάκιση την μοναδική προβλεπόμενη ποινή.

ΜΕΡΟΣ Β΄

Τα Βασικά Μοντέλα Οργανωμένου Εγκλήματος

1. Τα μοντέλα οργανωμένου εγκλήματος

1.1 Τα είδη των μοντέλων οργανωμένου εγκλήματος και η χρησιμότητά τους στην κατανόηση του φαινομένου

Με τον όρο «μοντέλα» εννοούνται οι διαγραμματικές αναπαραστάσεις κοινωνικών γεγονότων που προβλέπουν τις συνδέσεις εννοιών¹³⁵ οι οποίες, σύμφωνα με τους Morrison και Morgan, χρησιμεύουν ως εργαλεία για τον έλεγχο και την εφαρμογή θεωριών.¹³⁶ Χαρακτηριστικό παράδειγμα του αιτιώδους μοντέλου αποτελεί και το μοντέλο του Cressey το οποίο θα αναλυθεί στην συνέχεια της εργασίας.

Σύμφωνα με το Γραφείο των Ηνωμένων Εθνών για τα Ναρκωτικά και το Έγκλημα (United Nations Office on Drugs and Crime) τα μοντέλα του οργανωμένου εγκλήματος μπορούν να κατηγοριοποιηθούν σε τρεις διαφορετικές ομάδες με βάση την δομή τους και τις εσωτερικές τους σχέσεις. Αρχικά, διακρίνονται από τις ομάδες που έχουν δομή ιεραρχική ή οριζόντια, στην συνέχεια αφορούν ομάδες που βασίζονται είτε σε πολιτιστικές ή εθνικές συνδέσεις, και τέλος περιλαμβάνουν ομάδες οι οποίες βασίζονται σε οικονομικές σχέσεις τύπου επιχείρησης.¹³⁷

Τα θεωρητικά μοντέλα τα οποία επικράτησαν ανάμεσα σε αυτά τα οποία είχαν εκφραστεί από την επιστημονική σκέψη είναι αυτά τα οποία αναδείχθηκαν από τον Albanese. Πιο συγκεκριμένα, ο ίδιος διέκρινε τα μοντέλα του οργανωμένου

¹³⁵Klaus Von Lampe, “Usual and Unusual Organising Criminals in Europe and Beyond: Profitable Crimes, from Underworld to Upper World” Liber Amicorum Petrus van Duyne, Maklu Publishers, 2011, p.295

¹³⁶Morrison, M., & Morgan, M.S. (1999). Models as mediating instruments. in M.S. Morgan & M. Morrison (Eds.), Models as mediators: Perspectives on natural and social sciences (pp. 10-37). Cambridge, England: Cambridge University Press.

¹³⁷United Nations Office on Drugs and Crime, (2018). E4J University Module Series: Organized crime. Retrieved January 2025, διαθέσιμο στην διεύθυνση: <https://www.unodc.org/e4j/ru/organized-crime/module-7/key-issues/models-and-structure.html>

εγκλήματος σε τρεις κατηγορίες: στο ιεραρχικό, στο μοντέλο προστάτη-πελάτη και τέλος στο επιχειρησιακό μοντέλο.¹³⁸

Συνολικά, τα μοντέλα οργανωμένου εγκλήματος έδωσαν την δυνατότητα στους κοινωνικούς επιστήμονες να κατανοήσουν το φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος μέσα από διαφορετικές οπτικές.¹³⁹

1.2 “Το μοντέλο του Cressey”

Ένα από τα μοντέλα τα οποία κυριάρχησαν κατά την μελέτη του Οργανωμένου Εγκλήματος στις ΗΠΑ τα οποία κλήθηκαν να εξηγήσουν την δομή και την λειτουργία του, ήταν το κυβερνητικό μοντέλο ή αλλιώς “μοντέλο του Cressey” (1967) όπως ονομάστηκε¹⁴⁰, το οποίο πήρε το όνομα του εκφραστή του, Donald Cressey. Ο ίδιος υπήρξε εκφραστής της θεωρίας «της συννομωσίας του ξένου» (alien conspiracy theory), σύμφωνα με την οποία, το οργανωμένο έγκλημα είναι ένα εξωγενές φαινόμενο και οι εγκληματικές ομάδες που το αποτελούν φέρουν αποκλειστικά την ευθύνη για την ύπαρξη του.

Η έκθεση του Cressey για το οργανωμένο έγκλημα δημιουργήθηκε όταν ήταν σύμβουλος για το οργανωμένο έγκλημα στην Επιτροπή Επιβολής της Δικαιοσύνης, η οποία υιοθετήθηκε ως επίσημη θέση της Επιτροπής.¹⁴¹ Ο ίδιος είχε έρθει αντιμέτωπος με το βασικό μεθοδολογικό πρόβλημα της έλλειψης προσβασιμότητας στα ερευνητικά

¹³⁸ Klaus Von Lampe, “Usual and Unusual Organising Criminals in Europe and Beyond: Profitable Crimes, from Underworld to Upper World” Liber Amicorum Petrus van Duyne, Maklu Publishers, 2011, p.291

¹³⁹ Michael D. Lyman, Gary W. Potter, “Organized Crime” Second Edition, Prentice Hall, New Jersey, 2000, p.39

¹⁴⁰ J. Albin in P. Ryan, G. Rush, “Understanding Organized Crime in Global Perspective: A Reader”, SAGE Publications, Inc; First Edition (September 9, 1997), p. 16

¹⁴¹ D. Cressey, ” The Structure and Functions of Organized Crime. Task Force Report: Organized Crime”, Report of the President’s Commission on Law Enforcement and Administration of Justice. Washington: U.S. Government Printing Office, 1967, Pp. 25-60

δεδομένα για το οργανωμένο έγκλημα, γεγονός το οποίο συνέβαλε στο να καταλήξει αρχικά στο συμπέρασμα ότι «το οργανωμένο έγκλημα υπάρχει αλλά είναι τόσο μυστικό που δεν μπορούμε να μάθουμε τίποτα περισσότερο από αυτά που γνωρίζει η Επιτροπή Επιβολής του Νόμου».¹⁴²

Τα στοιχεία τα οποία είχε στην διάθεση του προερχόντουσαν σε μεγάλο βαθμό από την Επιτροπή “McClellan” η οποία στις αρχές τις δεκαετίας του 1960 είχε συνεργαστεί με έναν πληροφοριοδότη ο οποίος ονομαζόταν “Valachi” και είχε καταθέσει όσα γνώριζε από προσωπική εμπειρία για το οργανωμένο έγκλημα , ενώ ήταν αυτός ο οποίος ονομάτισε την οργάνωση “La Cosa Nostra”.¹⁴³

Λίγα χρόνια αργότερα, ο Cressey εκμεταλλευόμενος τα στοιχεία από τις καταθέσεις του “Valachi” περιέγραψε το οργανωμένο έγκλημα ως μία ιεραρχική οργάνωση με άκαμπτη δομή εξουσίας και περιέγραψε το «γραφειοκρατικό μοντέλο» οργανωμένου εγκλήματος.¹⁴⁴ Ο ίδιος υποστήριξε ότι «το βασικό πλαίσιο που αφορά την δομή του αμερικάνικου οργανωμένου εγκλήματος είναι αποτέλεσμα ενός πολέμου συμμοριών στον οποίο νίκησε μία συμμαχία Ιταλών και Σικελών» τα έτη 1930-1931.¹⁴⁵

Στην μελέτη του με τίτλο “The Theft of a Notion” (1969), έδωσε έμφαση στα δομικά χαρακτηριστικά της ομάδας του οργανωμένου εγκλήματος.¹⁴⁶ Ο ίδιος ανέδειξε την γραφειοκρατική δομή του οργανωμένου εγκλήματος, υποστήριξε ότι το

¹⁴² D. Cressey, “Methodological Problems in the Study of Organized Crime as a Social Problem” *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* 1967, Sage Publications, p. 102

¹⁴³ Michael D. Lyman, Gary W. Potter, “Organized Crime” Second Edition, Prentice Hall, New Jersey, 2000, p.14

¹⁴⁴ D. Cressey, ” The Structure and Functions of Organized Crime. Task Force Report: Organized Crime”, Report of the President’s Commission on Law Enforcement and Administration of Justice. Washington: U.S. Government Printing Office, 1967, Pp. 25-60.

¹⁴⁵ Το ίδιο.

¹⁴⁶ Το ίδιο.

οργανωμένο έγκλημα έχει αυστηρή ιεραρχία και κώδικα δεοντολογίας με έντονο το στοιχείο της μυστικότητας.¹⁴⁷

Τα μέλη της οργάνωσης αποτελούνταν από τον αρχηγό, τον σύμβουλο, τον υπαρχηγό, τους επικεφαλής και τους στρατιώτες.¹⁴⁸¹⁴⁹ Ανάμεσα στα μέλη της ομάδας του οργανωμένου εγκλήματος υπήρχε και ο ρόλος του «Εκτελεστή» (Enforcer), ο οποίος λάμβανε τις αποφάσεις για τον τραυματισμό και την θανάτωση των μελών της, ωστόσο παρατηρήθηκε ότι ο ίδιος λάμβανε τέτοιες αποφάσεις εις βάρος ατόμων τα οποία δεν αποτελούσαν μέλη της οργάνωσης γεγονός το οποίο αποδείκνυε ότι τα όρια της “La Cosa Nostra” ξεπερνούσαν τα όρια της οργάνωσης και η επιρροή της ήταν διευρυμένη.¹⁵⁰ Κάθε μέλος θεωρούσε τον εαυτό του μέλος μίας συγκεκριμένης οικογένειας και της “La Cosa Nostra” συνολικά.¹⁵¹ Τα μέλη της οικογένεια συνδέονταν μεταξύ τους από έναν κώδικα εχεμύθειας, ο οποίος προέβλεπε βίαιες συνέπειες για όποιον τον καταπατούσε.¹⁵²

Σύμφωνα με τον Cressey, η ύπαρξη του ρόλου του «Εκτελεστή» αποτελεί απόδειξη ότι τα μέλη της οργάνωσης έχουν δημιουργήσει μία λειτουργία αντίστοιχη με αυτή του ποινικού νόμου.¹⁵³ Η άποψη αυτή, συνάδει με την συνολική θεωρία του ότι το οργανωμένο έγκλημα προσομοιάζει σε μία κυβέρνηση και διαθέτει παρόμοια γραφειοκρατική οργάνωση.

¹⁴⁷ J. Albin, “Donald Cressey’s Contributions to the Study of Organized Crime: An Evaluation, Crime and Delinquency, Sage Social Science Collections, 1988, p. 342

¹⁴⁸ Michael D. Lyman, Gary W. Potter, “Organized Crime” Second Edition, Prentice Hall, New Jersey, 2000, p.43

¹⁴⁹ Δεν εντοπίζεται ακριβής ελληνική μετάφραση για το συγκεκριμένο αξίωμα. Στα Ιταλικά ονομαζόταν “Caporegime” ή “capo” και η πλησιέστερη ελληνική μετάφραση είναι ο επικεφαλής. Οι επικεφαλής μεσολαβούσαν ανάμεσα στα ανώτερα και τα κατώτερα μέλη των οργανώσεων της “La Cosa Nostra”.

¹⁵⁰ Το ίδιο

¹⁵¹ D. Cressey, “Methodological Problems in the Study of Organized Crime as a Social Problem” The Annals of the American Academy of Political and Social Science” 1967, Sage Publications, p. 104

¹⁵² Michael D. Lyman, Gary W. Potter, “Organized Crime” Second Edition, Prentice Hall, New Jersey, 2000, p.43

¹⁵³ A. Block, “Space, Time and Organized Crime” Second Edition, Transaction Publishers, USA and London, 1994, p.12

Σύμφωνα με τον Cressey, το στοιχείο που διαφοροποιούσε τις ομάδες οργανωμένου εγκλήματος ήταν η ιεραρχική τους ανάπτυξη που βασιζόταν στον ορθολογισμό. Η έννοια του ορθολογισμού εντοπίζεται συχνά στις αναφορές του Cressey και χρησιμοποιείται ως «ο βαθμός στον οποίο οι εγκληματικές οργανώσεις αναπτύσσουν όλο και πιο περίτεχνα επίπεδα πολυπλοκότητας, καθώς στοχεύουν στην επίτευξη ενός εγκληματικού σκοπού».¹⁵⁴

Ο ίδιος ταύτισε το οργανωμένο έγκλημα με την συμμαχία εικοσιτεσσάρων εγκληματικών «οικογενειών», οι οποίες εδρεύανε στις ΗΠΑ.¹⁵⁵ Οι οικογένειες συνδέονταν μεταξύ τους με συμφωνίες και την κοινή υπακοή στην «Επιτροπή» η οποία αποτελείτο από ηγετικά μέλη των πιο ισχυρών οικογενειών. Οι πληροφορίες που συλλέχθηκαν σχετικά με την «Επιτροπή», τις «οικογένειες» και τις δραστηριότητες των μελών βασίζονται σε λεπτομερείς αναφορές από πληροφοριοδότες, τηλεφωνήματα και κάποια «σφάλματα» τους.¹⁵⁶

Οι πληροφοριοδότες ήταν μία βασική πηγή πληροφοριών για τον Cressey, καθώς οι επίσημες πληροφορίες τις οποίες είχε στην διάθεση του ήταν περιορισμένες και ελεγχόμενες, ωστόσο η χρήση των μαρτυριών τους από πλευράς του προκάλεσε επιστημονικά σφάλματα, όπως θα αναλυθεί στην συνέχεια. Ο ίδιος αναγνώριζε το γεγονός ότι ασφαλή δεδομένα για το οργανωμένο έγκλημα δεν υπήρχαν, έτσι προέβη στην υπόθεση ομοιοτήτων μεταξύ ομάδων που συναίνεσαν να επιβλεφθούν έναντι αμοιβής.¹⁵⁷

¹⁵⁴ J. Albini, "Donald Cressey's Contributions to the Study of Organized Crime: An Evaluation, Crime and Delinquency, Sage Social Science Collections, 1988, p. 342

¹⁵⁵ D. Cressey, "Methodological Problems in the Study of Organized Crime as a Social Problem" The Annals of the American Academy of Political and Social Science" 1967, Sage Publications, p. 104

¹⁵⁶ Το ίδιο.

¹⁵⁷ D. Cressey, "Methodological Problems in the Study of Organized Crime as a Social Problem" The Annals of the American Academy of Political and Social Science" 1967, Sage Publications, p. 109

Ο Cressey προέβη στο συμπέρασμα ότι η σχέση των πληθυσμών των κατεχόμενων εθνών με τους κυβερνήτες τους, μοιάζει με την σχέση των οργανωμένων εγκληματιών με τους κυβερνητικούς αξιωματούχους της επικράτειας τους¹⁵⁸ και αυτός είναι ο λόγος που «το μοντέλο του Cressey» αποκαλείται και «κυβερνητικό μοντέλο, καθώς προσομοιάζει τις ομάδες οργανωμένου εγκλήματος και πιο συγκεκριμένα τις οργανώσεις της La Cosa Nostra¹⁵⁹ τις οποίες ερευνούσε εκείνη την περίοδο, με κυβερνήσεις.

1.3 Το οργανωμένο έγκλημα ως κοινωνικό πρόβλημα, όπως αναδεικνύεται από τον Cressey

Σχετικά με το οργανωμένο έγκλημα, ο ίδιος υποστήριζε ότι δεν θα θεωρείται κοινωνικό πρόβλημα στα επόμενα χρόνια καθώς αποτελεί μία ορθολογική οργάνωση που έχει σχεδιαστεί για να αυξάνει τα έσοδα της μέσω της παροχής παράνομων αγαθών και έχει θεμελιώσει την θέση της στο κοινωνικό σύστημα.¹⁶⁰

Ο ίδιος υποστηρίζει ότι η ίδια η κοινωνία έχει αφήσει χώρο για την “La Cosa Nostra” μέσω της ζήτησης για παράνομα τυχερά παιχνίδια, αλκοόλ, ναρκωτικά, τοκογλυφικά δάνεια και φθηνή παροχή εργασίας.¹⁶¹ Έτσι, λοιπόν, το οργανωμένο

¹⁵⁸ D. Cressey, “Methodological Problems in the Study of Organized Crime as a Social Problem” The Annals of the American Academy of Political and Social Science” 1967, Sage Publications, p. 110

¹⁵⁹ Ο όρος “La Cosa Nostra” χρησιμοποιείται ως συνώνυμος της έννοιας της μαφίας (Βλ. σελ 23) και σε όλες τις περιπτώσεις ο Cressey αναφέρεται στο αμερικάνικο οργανωμένο έγκλημα.

¹⁶⁰ D. Cressey, “Methodological Problems in the Study of Organized Crime as a Social Problem” The Annals of the American Academy of Political and Social Science” 1967, Sage Publications, p. 105

¹⁶¹ D. Cressey, “Methodological Problems in the Study of Organized Crime as a Social Problem” The Annals of the American Academy of Political and Social Science” 1967, Sage Publications, p. 108

έγκλημα δεν μπορεί να γίνει κοινωνικό πρόβλημα μέχρι ένα μεγαλύτερο μέρος της κοινωνίας να αντιληφθεί ότι το κόστος για αυτές τις υπηρεσίες είναι μεγάλες, καθώς επίσης να αναγνωρίσει ότι το πρόβλημα δεν είναι η παράνομη δραστηριότητα αυτή καθαυτή, αλλά ο οργανωμένος τρόπος που διαπράττεται.¹⁶²

Σε αυτό το σημείο, παρατηρείται ο Cressey να διαχωρίζει το κοινό έγκλημα από το οργανωμένο, αναγνωρίζοντας τις καταστροφικές συνέπειες που έχει για την κοινωνία το δεύτερο. Όπως ο ίδιος αναφέρει, το οργανωμένο έγκλημα έχει την δική του θέση στο κοινωνικό σύστημα και ο μόνος τρόπος να ανατραπεί είναι η ίδια η κοινωνία να αντιληφθεί τις συνέπειες του. Μέσω αυτού του επιχειρήματος ο Cressey επαναλαμβάνει έμμεσα την θέση του για το οργανωμένο έγκλημα το οποίο το ορίζει ως κάτι «ξένο» από το οποίο μπορεί η κοινωνία να απαλλαχθεί αν ακολουθήσει μία συγκεκριμένη στάση. Σύμφωνα με τον ίδιο, η κοινωνία αποτυγχάνει να αναγνωρίσει τους οργανωμένους εγκληματίες και με διάφορους τρόπους τους προστατεύει και το οργανωμένο έγκλημα συνεχίζει τις δραστηριότητες του στην αφάνεια.¹⁶³

Τέλος, ο ίδιος αναφέρει ότι το οργανωμένο έγκλημα από μόνο του δεν είναι παράνομο αλλά παράνομες είναι οι δραστηριότητες με τις οποίες ασχολείται, εκτός και αν παραβιαστεί η εχεμύθεια δεν είναι παράνομο για μία ομάδα με ορθολογικό τρόπο να σχεδιάζει και να εγκαθιστά έναν τομέα εργασίας με σκοπό την διάπραξη εγκλήματος.¹⁶⁴ Η συγκεκριμένη διατυπωμένη άποψη του Cressey αναδεικνύει τον λόγο για τον οποίο οι ομάδες του οργανωμένου εγκλήματος διατηρούσαν αυστηρούς κανόνες εχεμύθειας και τιμωρούσαν αυστηρά την προδοσία.

¹⁶² Το ίδιο

¹⁶³ Το ίδιο

¹⁶⁴ Το ίδιο

1.4 Η κριτική αποτίμηση της θεωρίας του Cressey για το Οργανωμένο Έγκλημα

Η θεωρία του Cressey για το οργανωμένο έγκλημα συνοδεύτηκε με ποικίλες μεθοδολογικές αδυναμίες οι οποίες αναδείχθηκαν στην συνέχεια από την επιστημονική κοινότητα η οποία θέλησε να ερευνήσει το οργανωμένο έγκλημα. Η ανάδειξη της “La Cosa Nostra” ως την οργάνωση η οποία αποτελεί τον πυρήνα του αμερικάνικου οργανωμένου εγκλήματος επικρίθηκε από τον Jacobs, ο οποίος όπως ο ίδιος ανέφερε, υπάρχουν στοιχεία τα οποία αποδεικνύουν ότι ποτέ της δεν υπήρξε μία ενιαία οργάνωση αλλά οι οργανώσεις αυτές λειτουργούσαν σε πλήρη αυτονομία και ανεξαρτησία¹⁶⁵.

Το έργο του “Theft of the Nation”, όσο και η έκθεση του για το “Task Force Report” χαρακτηρίζονται από έλλειψη κριτικής αξιολόγησης των δεδομένων του.¹⁶⁶ Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, ο Cressey είχε στην διάθεση του περιορισμένες και ελεγχόμενες πληροφορίες στην θέση την οποία βρισκόταν ως σύμβουλος στην Προεδρική Επιτροπή και οι δυσκολίες που αντιμετώπιζε σε αυτόν τον τομέα ήταν τόσες ώστε να χάσει το θάρρος του στην αρχή της έρευνας και να αναφέρει ότι δεν είναι δυνατό να μάθει τίποτα περισσότερο από αυτά που γνωρίζει ήδη η Επιτροπή. Ωστόσο, κάθε επιστημονική έρευνα διαθέτει δυσκολίες, τις οποίες ο ερευνητής καλείται να αντιμετωπίσει διατηρώντας την επιστημονική δεοντολογία και εξασφαλίζοντας την αξιοπιστία των ερευνητικών δεδομένων γι’ αυτό τον λόγο η παρατήρηση του Albinι για την έλλειψη κριτικής αξιολόγησης θεωρείται εύλογη,

¹⁶⁵ J. Jacobs, “The Rise and Fall of Organized Crime in the United States” σε M. Tonry, P. Reuter, “Organizing Crime: Mafias, Markets and Networks», The University of Chicago Press, Chicago and London, 2020, p.23

¹⁶⁶ J. Albinι, “Donald Cressey’s Contributions to the Study of Organized Crime: An Evaluation, Crime and Delinquency, SAGE Social Science Collections 1988, p. 346

καθώς δεν υπάρχουν δεδομένα τα οποία δύνανται να επαληθεύσουν ή να αντικρούσουν τα ευρήματα του Cressey.

Επιπλέον, ο Cressey χρησιμοποίησε στην έρευνα του δεδομένα από μαρτυρίες από πληροφοριοδότες για τα οποία υπάρχουν μαρτυρίες ότι ήταν ενήμερος ότι ήταν αναξιόπιστα.¹⁶⁷Εν συνεχεία, εντοπίζεται έλλειψη σύνδεσης στα έργα του Cressey ανάμεσα στην Μαφία της Σικελίας και στις ΗΠΑ και προκειμένου να υποστηρίξει το επιχείρημα του, επικαλείται στην ανθρωπολογική βιβλιογραφία και τα έργα του Boissevain (1966) και του Blok (1966) με βάση τις οποίες υποστηρίζεται ότι η Μαφία στην Σικελία δεν υπήρξε ποτέ ως δομημένη και τυπική μυστική κοινωνία.¹⁶⁸

Ο Albin, θεωρεί ότι το έργο του Cressey χαρακτηρίζεται από έλλειψη ιστορικής συνάφειας, καθώς δεν γίνεται αναφορά από τον ίδιο στην εποχή πριν από την άφιξη των Ιταλών και των Σικελών στις ΗΠΑ. Επίσης, ο Cressey δίνει έμφαση στην δομή και την οργάνωση που χαρακτήριζε τις οργανώσεις της μαφίας αλλά δεν δίνει την ίδια έμφαση στο να περιγράψει την σχέση τους με εξωτερικούς συνεργάτες.¹⁶⁹Εύλογα συμπεραίνει κανείς ότι το έργο του Cressey στερείται σε ένα βαθμό την αυτοτέλεια, καθώς, όπως υποστηρίχθηκε παραπάνω, παραλείπει να αναφερθεί στην εποχή πριν την ύπαρξη της μαφίας, προκαλώντας το συμπέρασμα ότι την έναρξη του οργανωμένου εγκλήματος σηματοδότησε η μετανάστευση των Ιταλών στις ΗΠΑ, ενώ παραλείπει να αναφερθεί στην σύνδεση των οικογενειών της μαφίας με την υπόλοιπη κοινωνία. Το έργο του φαίνεται να περιέχει μία ανάλυση μικρής κλίμακας, γεγονός το οποίο

¹⁶⁷ J. Albin, "Donald Cressey's Contributions to the Study of Organized Crime: An Evaluation, Crime and Delinquency, SAGE Social Science Collections 1988, p. 340

¹⁶⁸ J. Albin, "Donald Cressey's Contributions to the Study of Organized Crime: An Evaluation, Crime and Delinquency, SAGE Social Science Collections 1988, p. 347

¹⁶⁹ Σ. Βιδάλη, «Αντεγκληματική Πολιτική: Από την Μικροεγκληματικότητα έως το Οργανωμένο Έγκλημα», Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 150

προκαλεί ερωτήματα που αφορούν την πλαισίωση των οργανώσεων που με τόση λεπτομέρεια ανέλυσε.

Τέλος, ο Cressey στο έργο του παρουσιάζει μία απόλυτα ορθολογική οργάνωση που χαρακτηρίζεται από πλήρη υπακοή, ενώ έχουν καταγραφεί περιπτώσεις στις οποίες υφιστάμενοι μονίμως δεν υπάκουαν και εναντιώνονταν στους ανωτέρους τους.¹⁷⁰ Μία παρόμοια υπακοή και πίστη υπήρχε στην δράση της Προεδρικής Επιτροπής στην οποία ανήκε ο Cressey, ωστόσο και σε αυτή την περίπτωση υπήρξαν πολυάριθμες διαμάχες ανάμεσα σε συνδικαλιστικές ομάδες.¹⁷¹ Ο Albinι δεν περιόρισε την κριτική του στην ανάδειξη των αδυναμιών που εντόπισε στο έργο του Cressey, κάτι τέτοιο ίσως αποτελούσε και μεροληπτικό εκ μέρους του, αλλά τόσο ο ίδιος όσο και ο Smith φαίνεται να αναγνώρισαν τις δυσκολίες που αντιμετώπισε ο Cressey κατά την διάρκεια του ερευνητικού του έργου, ενώ ανέδειξαν την συνεισφορά της θεωρίας του Cressey στην επιστημονική κοινότητα.

Είναι αδιαμφισβήτητο γεγονός ότι ο Cressey έδωσε στους ερευνητές ένα «ρητό μοντέλο οργανωμένου εγκλήματος» σύμφωνα με το οποίο μπορούσαν να συγκρίνουν τα δικά τους ευρήματα.¹⁷²

¹⁷⁰ J. Albinι, “Donald Cressey’s Contributions to the Study of Organized Crime: An Evaluation, Crime and Delinquency, SAGE Social Science Collections 1988, p. 349

¹⁷¹ Το ίδιο

¹⁷² Το ίδιο

2. Τα «κοινωνικά» μοντέλα

2.1 Το μοντέλο «προστάτη- πελάτη» του Albinì

Ο Albinì ξεκίνησε να συλλέγει δεδομένα για το οργανωμένο έγκλημα, μετά την απόκτηση του διδακτορικού του, το έτος 1967 τα οποία στην συνέχεια οδήγησαν στην δημοσίευση του έργου του, “The American Mafia”(1971).¹⁷³

Ήταν από τους πρώτους ανεξάρτητους ερευνητές ο οποίος επιχείρησε να ερευνήσει το οργανωμένο έγκλημα χωρίς να βασιστεί σε πηγές προερχόμενες από τις αρχές, όπως συνέβη στην περίπτωση του Cressey. Ο Albinì υποστήριζε ότι το οργανωμένο έγκλημα προκαλείται από εγκληματίες- προστάτες οι οποίοι διαθέτουν διασυνδέσεις με αξιωματούχους της κυβέρνησης με απώτερο σκοπό την οικονομική και πολιτική υποστήριξη του πελάτη.¹⁷⁴ Ο ίδιος εξέφρασε αμφιβολίες για την ύπαρξη της “La Cosa Nostra” ως μία συγκεντρωτική εγκληματική οργάνωση, όπως την περιέγραψε ο Cressey και υποστήριξε ότι οι ομάδες που συνθέτουν το φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος χαρακτηρίζονται από ρευστές κοινωνικές σχέσεις και αποβλέπουν στην μεγιστοποίηση του κέρδους.¹⁷⁵

Σύμφωνα με τον Albinì το οργανωμένο έγκλημα διακρίνεται σε τέσσερις κατηγορίες, το πολιτικο-κοινωνικό, το μισθοφορικό, το ομαδικό και το συνδικαλιστικό.¹⁷⁶ Τα πρώτα τρία είδη υπήρχαν στην ιστορία της Σοβιετικής Ένωσης,

¹⁷³ J. Albinì, “Donald Cressey’s Contributions to the Study of Organized Crime: An Evaluation, Crime and Delinquency, SAGE Social Science Collections 1988, p. 339

¹⁷⁴ Michael D. Lyman, Gary W. Potter, “Organized Crime” Second Edition, Prentice Hall, New Jersey, 2000, p.47

¹⁷⁵ J. Albanese, “Organized Crime in our Times”, Fifth Edition, LexisNexis, Anderson Publishing, Cincinnati, 2007, p.110

¹⁷⁶ J. Albinì, R.E Rogers, V. Shabalin, V. Kutushev, V. Moisev, J. Anderson, “Russian Organized Crime: Its History, Structure and Function, Journal of Contemporary Criminal Justice, December 1995, p. 213

ενώ το συνδικαλιστικό αναπτύχθηκε στα τέλη του 1950 και εξελίχθηκε ραγδαία μετά την κατάρρευση της Σοβιετικής Ένωσης το 1991.¹⁷⁷ Οι απόψεις του Albinι θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ανατρεπτικές, καθώς εναντιωνόντουσαν στην επικρατούσα άποψη για το οργανωμένο έγκλημα, η οποία καθιστούσε ως απώτερο σκοπό του το οικονομικό όφελος.¹⁷⁸

Στην δεύτερη κατηγορία οργανωμένου εγκλήματος ο Albinι τοποθετεί το «μισθοφορικό» οργανωμένο έγκλημα, όπως το αποκαλεί, το οποίο έχει ως στόχο την επίτευξη άμεσου οικονομικού κέρδους. Ως ομαδικό οργανωμένο έγκλημα χαρακτηρίζει αυτό το οποίο έχει ως στόχο την ψυχολογική και κοινωνική διαδικασία του ατόμου να μπει σε μία ομάδα που συνδέεται με την αποκλίνουσα και εγκληματική δραστηριότητα.¹⁷⁹ Σε αυτή την κατηγορία θα μπορούσαν να ενταχθούν οι ομάδες συνομήλικων οι οποίες εκδηλώνουν παραβατική συμπεριφορά. Η τελευταία κατηγορία οργανωμένου εγκλήματος η οποία αναφέρεται από τον Albinι αφορά το συνδικαλιστικό οργανωμένο έγκλημα, το οποίο έχει ως στόχο «την επίτευξη οικονομικού κέρδους με την παροχή παρανόμων αγαθών και υπηρεσιών, μέσω της χρήση απειλών, βίας και της απόκτησης μορφών αστυνομικής ή πολιτικής «προστασίας» που διασφαλίζουν τον εγκληματία από νόμιμες παρεμβάσεις».¹⁸⁰ Στην συγκεκριμένη κατηγορία, ο Albinι εντάσσει τις δραστηριότητες του οργανωμένου εγκλήματος, οι οποίες πραγματοποιούνται με την σύμφωνη γνώμη των επίσημων αρχών, οι οποίες παράλληλα παρέχουν και ένα είδος προστασίας και συνεπώς συμβάλλουν και οι ίδιες στην διαιώνιση του φαινομένου.

¹⁷⁷ Το ίδιο

¹⁷⁸ S. Mahan "Beyond the Mafia: Organized Crime in the Americas", SAGE Publications, 1998, p.xi

¹⁷⁹ J. Albinι, R.E Rogers, V. Shabalin, V. Kutushev, V. Moisev, J. Anderson, "Russian Organized Crime: Its History, Structure and Function, Journal of Contemporary Criminal Justice, December 1995, p. 217

¹⁸⁰ Το ίδιο

Εν κατακλείδι, το οργανωμένο έγκλημα όπως περιγράφεται από το μοντέλο του Albin, βασίζεται και αναπτύσσεται μέσα από τις εγκληματικές διασυνδέσεις ανάμεσα σε οργανισμούς δημοσίου ή ιδιωτικού τομέα και τις νόμιμες ή παράνομες επιχειρήσεις.¹⁸¹

2.2 Το μοντέλο «εθνοτικής διαδοχής» του Ianni

Μία ακόμη θεωρία η οποία επικεντρώθηκε στους κοινωνικούς και πολιτισμικούς παράγοντες για να εξηγήσει το οργανωμένο έγκλημα είναι αυτή του Ianni. Ο ίδιος υποστήριξε ότι το οργανωμένο έγκλημα είναι ένα παραδοσιακό κοινωνικό σύστημα¹⁸² και απέδωσε στο οργανωμένο έγκλημα χαρακτηριστικά τα οποία σχετίζονται με το τοπικό στοιχείο, την κοινή καταγωγή και την κοινωνικές σχέσεις.

Κατά την διάρκεια της μελέτης του για το οργανωμένο έγκλημα, ερεύνησε μία πληθώρα από οργανώσεις διαφορετικών εθνοτήτων και κατέληξε στο συμπέρασμα ότι “το οργανωμένο έγκλημα δεν περιορίζεται στα Ιταλοαμερικανικά συνδικάτα”¹⁸³ τα οποία περιέγραψε ο Cressey αλλά αφορά μεταναστευτικές ομάδες και μειονότητες οι οποίες χρησιμοποίησαν το οργανωμένο έγκλημα ως μέσο κοινωνικής και πολιτικής ανέλιξης.

¹⁸¹ Michael D. Lyman, Gary W. Potter, “Organized Crime” Second Edition, Prentice Hall, New Jersey, 2000, p.48

¹⁸² Michael D. Lyman, Gary W. Potter, “Organized Crime” Second Edition, Prentice Hall, New Jersey, 2000, p.49

¹⁸³ Το ίδιο.

2.3 Η εθνογραφική έρευνα του Ianni για το οργανωμένο έγκλημα στην Αμερικάνικη κοινωνία

Οι ανθρωπολόγοι Francis Ianni and Elizabeth Reuss-Ianni διεξήγαν διετή έρευνα η οποία είχε ως αντικείμενο την παρατήρηση μίας «οικογένειας», η οποία αποτελούσε μέρος του οργανωμένου εγκλήματος στην περιοχή της Νέας Υόρκης, με απώτερο σκοπό την παρακολούθηση των νόμιμων και μη δραστηριοτήτων τους και την διερεύνηση της επίδρασης των κοινωνικών και πολιτισμικών αλλαγών στην «οικογενειακή» αυτή επιχείρηση.¹⁸⁴ Συγκεκριμένα, ερεύνησε την οικογένεια “Lupollo” η οποία διέθετε τόσες νόμιμες όσες και παράνομες επιχειρήσεις, με τις πρώτες να χρησιμεύουν κυρίως στην αξιοποίηση των κερδών που επέφεραν οι παράνομες δραστηριότητες που εκδήλωναν, όπως τα παράνομα στοιχήματα και η τοκογλυφία.¹⁸⁵

Σύμφωνα με τα ευρήματα του Ianni, η ανάθεση των ηγετικών καθηκόντων γινόταν αποκλειστικά σε συγγενικά μέλη της οικογένειας και τα κριτήρια επιλογής ήταν μελετημένα από τον πατέρα, ο οποίος επέλεγε τα άτομα με γνώμονα την επιχειρηματική του ευφυΐα ή την νοτιο-ιταλική κουλτούρα που τον χαρακτήριζε και φρόντιζε όσο μεγαλύτερη είναι η θέση ευθύνης, τόσο πιο στενή συγγένεια να έχει με το υπεύθυνο άτομο, καθώς επίσης υπήρχε ιδιαίτερη πρόβλεψη για το αν κάποιος θα αναλάβει νόμιμες επιχειρήσεις ή μη.¹⁸⁶

Μετά τον Δεύτερο Παγκόσμιο Πόλεμο και την μετακόμιση της οικογένειας στο επίκεντρο της Αμερικάνικης επιχειρηματική και κοινωνικής ζωής ακολούθησε η

¹⁸⁴ Francis A. J. Ianni, “Formal and Social Organization in an Organized Crime “Family”: A Case Study”, University of Florida Law Review, 24, p. 32, σε N. Passas (επιμ.), “Organized Crime”, Dartmouth, 1995, p. 160

¹⁸⁵ Francis A. J. Ianni, “Formal and Social Organization in an Organized Crime “Family”: A Case Study”, University of Florida Law Review, 24, p. 32, σε N. Passas (επιμ.), “Organized Crime”, Dartmouth, 1995, p. 166

¹⁸⁶ Το ίδιο

απομόνωση των δραστηριοτήτων της οικογένειας και ο διαχωρισμός μεταξύ νόμιμων και παράνομων.¹⁸⁷ Οι κοινωνικοπολιτικές εξελίξεις προκάλεσαν αλλαγές στην δομή της οικογένειας “Lupollo”, οι σχέσεις συγγένειας οι οποίες καθόριζαν σε μεγάλο βαθμό την λειτουργία της εξαλείφθηκαν, ενώ οι νεότερες γενιές ακολούθησαν διαφορετικές σταδιοδρομίες ανάλογες, οι οποίες ανταποκρίνονταν στην σύγχρονη αμερικάνικη ζωή και οι οικογενειακές επιχειρήσεις κατέληξαν να προσομοιάζουν σε «αμερικάνικες επιχειρήσεις».¹⁸⁸

Συνολικά, τα αποτελέσματα της έρευνας του Ianni ανέδειξαν ότι δεν υπήρχε καμία δομή η οποία να υφίσταται ανεξάρτητα από τις ομάδες που σχημάτιζαν οι οικογένειες αυτές και τα μέλη που τις αποτελούσαν¹⁸⁹ και σε αντίθεση με τα ευρήματα του Cressey για την κυριαρχία του οργανωμένου εγκλήματος και την αυστηρή επιβολή μίας κεντρικής οργάνωσης που ονομαζόταν “La Cosa Nostra”, τόσο οι Ianni όσο και ο Albinι διαπίστωσαν ότι το οργανωμένο έγκλημα αποτελείτο από μικρές ομάδες οι οποίες δεν συνδέονταν με όρους εγκληματικούς, αλλά περισσότερο με πολιτισμικές και κοινωνικές σχέσεις. Όσον αφορά την έρευνα του Ianni, ο ίδιος επικεντρώθηκε στις αλλαγές που υπέστη η αμερικάνικη κοινωνία με την μετακίνηση των μεταναστευτικών ρευμάτων και την επιρροή αυτών στο οργανωμένο έγκλημα και διαπίστωσε ότι το έγκλημα αποτελούσε μία μέθοδο κοινωνικής ανέλιξης. Ο ίδιος χρησιμοποιεί ως παράδειγμα τους Ιρλανδούς, τους Εβραίους και τέλος τους Ιταλούς. Σύμφωνα με τα ευρήματα του, οι Ιρλανδοί ήταν οι πρώτοι οι οποίοι απέκτησαν πλούτο και κοινωνική

¹⁸⁷ Francis A. J. Ianni, “Formal and Social Organization in an Organized Crime “Family”: A Case Study”, University of Florida Law Review, 24, p. 32, σε N. Passas (επιμ.), “Organized Crime”, Dartmouth, 1995, p. 167

¹⁸⁸ Francis A. J. Ianni, “Formal and Social Organization in an Organized Crime “Family”: A Case Study”, University of Florida Law Review, 24, p. 32, σε N. Passas (επιμ.), “Organized Crime”, Dartmouth, 1995, p. 168

¹⁸⁹ Francis A.J. Ianni with Elizabeth Reuss-Ianni, A Family Business: Kinship and Social Control in Organized Crime (New York: New American Library, 1972), p. 20

αναγνώριση, τους οποίους στην συνέχεια διαδέχθηκαν οι Εβραίοι, οι οποίοι προσχώρησαν στον κόσμο των επιχειρήσεων και τελευταίοι υπήρξαν οι Ιταλοί.¹⁹⁰ Οι Ιρλανδοί είχαν καταφέρει να αποκτήσουν το μονοπώλιο στις επιχειρήσεις την δεκαετία του 1930 και ασκούσαν σημαντική πολιτική επιρροή, σε αντίθεση με τους Ιταλούς, οι οποίοι αν και αντιπροσώπευαν σημαντικό ποσοστό του πληθυσμού βρισκόντουσαν στο περιθώριο, γεγονός το οποίο θεωρείται ότι συνέβαλε στην εμπλοκή τους στην παρανομία.¹⁹¹ Έτσι, οι Ιταλοί κατάφεραν να αποκτήσουν οικονομική δύναμη και να εμπλακούν στην πολιτική μέσω της διαφθοράς, ωστόσο παρότι κατείχαν πρωταγωνιστικό ρόλο στις παράνομες δραστηριότητες της επονομαζόμενης μαφίας, ο ρόλος τους δεν διαφέρει σημαντικά από αυτόν που είχαν οι Εβραίοι και οι Ιρλανδοί τα προηγούμενα χρόνια.

Επίσης, ο Bell υποστηρίζει ότι οι παράνομες δραστηριότητες στην Αμερική δεν προέρχονταν αποκλειστικά από μία εθνοτική ομάδα. Το συγκεκριμένο επιχείρημα αντικρούει την θεωρία του Cressey για την επικράτεια των Ιταλών στο οργανωμένο έγκλημα και ταυτόχρονα τάσσεται υπέρ της θεωρίας του Albinι και των Ianni για τον μη συγκεντρωτικό χαρακτήρα του οργανωμένου εγκλήματος.

Συμπεραίνοντας, το οργανωμένο έγκλημα, όπως εκδηλώθηκε και αναπτύχθηκε στην αμερικάνικη κοινωνία, ήταν άμεσα συνυφασμένο με τις ιδιαίτερες κοινωνικές συνθήκες που την χαρακτήριζαν. Οι δραστηριότητες που επικρατούσαν ήταν τα παράνομα στοιχήματα, ενώ η εμπλοκή των μεταναστευτικών πληθυσμών στο

¹⁹⁰ D. Hobbs, “Criminal Collaboration” σε M. Maguire, R. Morgan (επιμ.), R. Reiner, “The Oxford Handbook of Criminology”, Second Edition, Clarendon Press, 1997, p. 825

¹⁹¹ D. Bell, “Crime as an American Way of Life: A Queer Ladder of Social Mobility” σε M. E. Beare (επιμ.), “Transnational Organized Crime”, Routledge, 2016, p. 40

οργανωμένο έγκλημα ήταν ολοένα και πιο συχνή σε συνδυασμό με την εμπλοκή τους στην πολιτική δομή.¹⁹²

Έτσι, λοιπόν, τα στοιχεία τα οποία συντελούν στην αναπαραγωγή των εγκληματικών δραστηριοτήτων και αποτελούν τον πυρήνα του οργανωμένου εγκλήματος είναι περισσότερο η υπακοή σε αξίες που ωθούν στο έγκλημα, οι οποίες μεταλαμπαδεύονται στα μέλη τους και ενισχύονται με την συνύπαρξη στα πλαίσια της «οικογένειας» σε συνδυασμό με την εξ' αίματος συγγένεια που τους χαρακτηρίζει και τις οικονομικές σχέσεις τις οποίες διατηρούν.¹⁹³

Συνεπώς, οι μεταναστευτικοί αυτοί πληθυσμοί, οι Ιρλανδοί, οι Εβραίοι και εν τέλει οι Ιταλοί, οι οποίοι επικράτησαν, χρησιμοποίησαν το οργανωμένο έγκλημα με σκοπό να διεκδικήσουν μία θέση στην αμερικάνικη κοινωνία και με αυτόν τον τρόπο κατάφεραν να ενσωματωθούν, ενώ απολάμβαναν την εκτίμηση των συμπολιτών τους λόγω της προσφοράς τους στην κοινότητα και την φιλανθρωπία τους.¹⁹⁴

¹⁹² D. Bell, “Crime as an American Way of Life: A Queer Ladder of Social Mobility” σε M. E. Beare (επιμ.), “Transnational Organized Crime”, Routledge, 2016, p. 27

¹⁹³ Α. Βαθρακοκοίλης, «Το οργανωμένο έγκλημα και οι τρόποι αντιμετώπισης του», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2001, σελ. 31

¹⁹⁴ Το ίδιο.

2.4 Το οργανωμένο έγκλημα και το «αμερικάνικο όνειρο»

Όπως αναφέρει ο Ianni, το οργανωμένο έγκλημα έδωσε την δυνατότητα στα μέλη της οικογένειας “Luupollo” να ζήσουν μία ζωή ανάλογη με αυτή που περιγράφεται ως το «αμερικάνικο όνειρο», δηλαδή την επιδίωξη του Αμερικανού πολίτη να αποκτήσει όσο το δυνατόν περισσότερη κοινωνική και επαγγελματική καταξίωση τόσο ο ίδιος, όσο και τα μέλη της οικογένειας του.¹⁹⁵

Η άποψη αυτή επιβεβαιώνει τον ισχυρισμό του Bell ότι το οργανωμένο έγκλημα είναι μία «ιδιαιτέρη σκάλα κοινωνικής κινητικότητας»¹⁹⁶ Θεωρείται ότι το οργανωμένο έγκλημα βρήκε γόνιμο έδαφος να αναπτυχθεί στην αμερικάνικη κοινωνία από μεταναστατευτικές κοινότητες οι οποίες θέλησαν να επιδιώξουν το «αμερικάνικο όνειρο» στην Αμερικάνικη κοινωνία η οποία χαρακτηριζόταν από ελεύθερη αγορά και ηθική κρίση.

Ο Bell αναφέρει ότι η αμερικάνικη κοινωνία αποτελούσε γόνιμο έδαφος «χαλιναγώγησης των ανθρώπινων επιθυμιών και χαρακτηρισμός τους ως παράνομες», η ίδια χαρακτηρίζεται από αντιφάσεις, καθώς αφενός «τα επιτρέπει όλα» και ταυτόχρονα διατηρεί «μπλε νόμους» (Blue Laws).¹⁹⁷

¹⁹⁵ Francis A. J. Ianni, “Formal and Social Organization in an Organized Crime “Family”: A Case Study”, University of Florida Law Review, 24, p. 32, σε N. Passas (επιμ.), “Organized Crime”, Dartmouth, 1995, p. 165

¹⁹⁶ D. Bell, “Crime as an American Way of Life: A Queer Ladder of Social Mobility” σε M. E. Beare (επιμ.), “Transnational Organized Crime”, Routledge, 2016, p. 27 (Βλ. σελ. 11)

¹⁹⁷ D. Bell, “Crime as an American Way of Life: A Queer Ladder of Social Mobility” σε M. E. Beare (επιμ.), “Transnational Organized Crime”, Routledge, 2016, p.26

3. Το οργανωμένο έγκλημα ως παράνομη επιχείρηση

3.1 Η θεωρία της επιχείρησης: Thomas Schelling, Dwight Smith Jr.

Ο Dwight Smith Jr. ανέδειξε τα κοινά χαρακτηριστικά που εντοπίζονται στα οικονομικά εγκλήματα και το οργανωμένο έγκλημα, κάνοντας αναφορές στην θεωρία του Sutherland για τον εγκληματία του λευκού περιλαίμιου.¹⁹⁸ Ο ίδιος υπήρξε υποστηρικτής της θεωρίας της επιχείρησης, σύμφωνα με την οποία το οργανωμένο έγκλημα και οι νόμιμες επιχειρήσεις χαρακτηρίζονται από τον ίδιο σκοπό, την εξάπλωση της δραστηριοποίησης τους.¹⁹⁹

Σύμφωνα με τον Smith, ο αρχικός διαχωρισμός του εγκλήματος από την επιχειρηματικότητα ήταν σκόπιμος και το γεγονός ότι τα εγκλήματα του λευκού περιλαίμιου εντάχθηκαν στην κατηγορία της εγκληματολογίας και όχι της επιχειρηματικότητας, επιβεβαιώνει αυτόν τον κανόνα.²⁰⁰ Μέχρι την εμφάνιση της θεωρίας της επιχείρησης, είχε εδραιωθεί η αντίληψη ότι η επιχειρηματικότητα και το έγκλημα είναι δύο απόλυτα διακριτές έννοιες, ενώ υπήρχαν χρήσιμες πληροφορίες για την λειτουργία του οργανωμένου εγκλήματος ως επιχείρηση, πολλές φορές δεν ήταν διαθέσιμες στους ερευνητές και η προσκόλληση στην προϋπάρχουσα θεωρία για το οργανωμένο έγκλημα ήταν ισχυρή, ως αποτέλεσμα, οι πληροφορίες αυτές παραλείπονταν.²⁰¹

¹⁹⁸ Dwight C. Smith, Jr., “Paragons, Pariahs, and Pirates: A Spectrum-Based Theory of Enterprise” σε M. E. Beare (επιμ.), “Transnational Organized Crime”, Routledge, 2016, p.106

¹⁹⁹ Δ. Ζιούβας, Μ. Κατσόγιαννου, Βασική ποινική και εγκληματολογική θεώρηση του οργανωμένου εγκλήματος- Ποινικό πλαίσιο και εγκληματολογικές θεωρίες σε Δ. Ζιούβα, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 31

²⁰⁰ Dwight C. Smith, Jr., “Paragons, Pariahs, and Pirates: A Spectrum-Based Theory of Enterprise” σε M. E. Beare (επιμ.), “Transnational Organized Crime”, Routledge, 2016, p.109-110

²⁰¹ Dwight C. Smith, Jr., “Paragons, Pariahs, and Pirates: A Spectrum-Based Theory of Enterprise” σε M. E. Beare (επιμ.), “Transnational Organized Crime”, Routledge, 2016, p.115

Τα χαρακτηριστικά τα οποία αναδεικνύουν τον επιχειρησιακό χαρακτήρα του οργανωμένου εγκλήματος είναι ο καταμερισμός εργασίας, η ιεραρχική δομή και η αυστηρή δομή.²⁰² Ωστόσο, δεν διαθέτουν όλες οι νόμιμες επιχειρήσεις ορθολογική οργάνωση αλλά πολλές φορές χαρακτηρίζονται περισσότερο από κοινωνικά συστήματα τα οποία είναι πολιτικά προσανατολισμένα.²⁰³ Έτσι λοιπόν, δεν είναι απαραίτητο μία ομάδα οργανωμένου εγκλήματος να χαρακτηρίζεται από ιεραρχία και ορθολογισμό για να ανταποκρίνεται στο επιχειρησιακό μοντέλο καθώς τα στοιχεία αυτά δεν εντοπίζονται στο σύνολο των επιχειρήσεων.²⁰⁴

Οι κύριοι ρόλοι στην λειτουργία μίας αγοράς είναι ο επιχειρηματίας, ο υπάλληλος, ο προμηθευτής, ο τελικός πελάτης, ο πιστωτής και ο ρυθμιστής (η αστυνομία).²⁰⁵ Μία παράνομη επιχείρηση χαρακτηρίζεται από την διαδικασία της ενσωμάτωσης, δηλαδή, στις περιπτώσεις που αναλαμβάνει λειτουργίες οι οποίες προηγουμένως εκτελούνταν από άλλους και τις οποίες προηγουμένως αγόραζε από άλλες επιχειρήσεις.²⁰⁶

Η τακτική αυτή συνδέεται με τον μονοπωλιακό χαρακτήρα του οργανωμένου εγκλήματος και την επιθυμία των ομάδων του να είναι αυτόνομες. Με αυτόν τον τρόπο οι παράνομες επιχειρήσεις του οργανωμένου εγκλήματος αποφεύγουν τα υψηλά κόστη αναζήτησης των αγαθών, καθώς επίσης δεν λαμβάνουν και το ρίσκο αποκάλυψης τους από τους προμηθευτές.²⁰⁷ Οι παράνομες επιχειρήσεις καλούνται να διατηρήσουν την παραμονή τους στην αφάνεια, γεγονός που επιτρέπει την διαιώνιση των

²⁰² Petter Gottschalk, *Entrepreneurship and Organized Crime: Entrepreneurs in Illegal Business*, Edward Elgar Publishing, 2009, p. 6

²⁰³ Petter Gottschalk, *Entrepreneurship and Organized Crime: Entrepreneurs in Illegal Business*, Edward Elgar Publishing, 2009, p. 7

²⁰⁴ Το ίδιο.

²⁰⁵ Petter Gottschalk, *Entrepreneurship and Organized Crime: Entrepreneurs in Illegal Business*, Edward Elgar Publishing, 2009, p. 8

²⁰⁶ Petter Gottschalk, *Entrepreneurship and Organized Crime: Entrepreneurs in Illegal Business*, Edward Elgar Publishing, 2009, p. 11

²⁰⁷ Το ίδιο

επιχειρηματικών τους δραστηριοτήτων, αλλά ταυτόχρονα, οφείλουν να έχουν διακριτή παρουσία έτσι ώστε να μπορούν να δραστηριοποιούνται στην αγορά παρέχοντας τα αγαθά και τις υπηρεσίες τους.²⁰⁸

3.2 Τα χαρακτηριστικά των παράνομων επιχειρήσεων σε σύγκριση με τις νόμιμες επιχειρήσεις της αγοράς

Οι παράνομες επιχειρήσεις του οργανωμένου εγκλήματος έρχονται αντιμέτωπες με συνέπειες οι οποίες δεν εντοπίζονται στις νόμιμες επιχειρήσεις, όπως είναι για παράδειγμα η απουσία αναγνώρισης των συμβάσεων εργασίας τους από τα δικαστήρια, η διακινδύνευση των περιουσιακών τους στοιχείων, καθώς ανά πάσα στιγμή είναι πιθανό να κατασχεθούν από το κράτος, ενώ δεν θα μπορούσε να παραληφθεί η επικινδυνότητα σύλληψης των μελών της.²⁰⁹

Κάποιοι κανόνες οι οποίοι διέπουν την λειτουργία της παράνομης επιχείρησης δεν εντοπίζονται στις νόμιμες. Ένας τέτοιος κανόνας είναι η απόλυτη εχεμύθεια και ο απόλυτος έλεγχος της ροής πληροφοριών.²¹⁰ Η αλήθεια είναι ότι όλες οι επιχειρήσεις έχουν ελεγχόμενη ροή πληροφοριών και οι εργοδότες προκειμένου να εξασφαλίσουν ότι τα μέλη της επιχείρησης δεν θα παραβούν τους κανόνες εχεμύθειας, τους υποχρεώνουν να υπογράψουν τα αντίστοιχα έγγραφα, μέσω των οποίων δεσμεύονται να διαφυλάξουν την πνευματική ιδιοκτησία της εταιρείας και να μην δημοσιοποιήσουν

²⁰⁸ S. Mahan “Beyond the Mafia: Organized Crime in the Americas”, SAGE Publications, 1998, p. 1

²⁰⁹ Peter Reuter, “The Organization of Illegal Markets: An Economic Analysis”, National Institute of Justice, 1985, p.7

²¹⁰ Peter Reuter, “The Organization of Illegal Markets: An Economic Analysis”, National Institute of Justice, 1985, p.8

ευαίσθητα δεδομένα τα οποία την αφορούν. Στις περισσότερες περιπτώσεις αυτά τα δεδομένα διαφυλάσσονται με στόχο την εύρυθμη λειτουργία της αγοράς και προκειμένου να μην χρησιμοποιήσει κάποιος ανταγωνιστής της εταιρείας, τις πληροφορίες αυτές εις βάρος της. Ωστόσο, στην περίπτωση των παράνομων επιχειρήσεων, η εχεμύθεια δεν εξυπηρετεί μόνο αυτούς τους σκοπούς αλλά τα δεδομένα προστατεύονται με μεγάλη αυστηρότητα γιατί σε περίπτωση διαρροής ενέχει ο κίνδυνος η οργάνωση να αποκαλυφθεί και να γίνει στόχος του επίσημου κοινωνικού ελέγχου. Σε μία τέτοια ενδεχόμενη κατάσταση, οι συνέπειες οι οποίες ακολουθούν ξεπερνούν τις ποινικές συνέπειες που προβλέπει ο νόμος (οι οποίες θα αρκούσαν στην περίπτωση της παραβίασης των προσωπικών δεδομένων της νόμιμης επιχείρησης) και καταλήγουν να έχουν εγκληματική διάσταση με τους υπαίτιους να επωμίζονται τις συνέπειες των πράξεων τους.²¹¹

Κατά συνέπεια, μία παράνομη επιχείρηση διαχειρίζεται με διαφορετικό τρόπο αυτούς που καταπάτησαν την εχεμύθεια στο εσωτερικό της, διότι διαθέτει διαφορετικούς κανόνες λειτουργίας και η διαφορετικότητα της προκύπτει από την σύνδεση της με το έγκλημα και την παρανομία. κανόνες είναι διαφορετικοί αλλά ο σκοπός παραμένει ο ίδιος, δηλαδή η μεγιστοποίηση του κέρδους.

Συνεπώς, σε αυτό το σημείο αναδεικνύεται μία πρόσθετη πρόκληση που οφείλει να αντιμετωπίσει η παράνομη επιχείρηση, καθώς, μεταξύ των άλλων, οφείλει να εξασφαλίσει την τήρηση των κανόνων από τα μέλη της, τα οποία έχουν συνηθίσει να παραβαίνουν τους ισχύοντες κανόνες.²¹² Επίσης, οι σχέσεις εργασίας στα πλαίσια μίας παράνομης επιχείρησης είναι διαφορετικές σε σύγκριση με τις εργασιακές σχέσεις των

²¹¹ Όπως αναφέρεται και παραπάνω (σελ. 14), κάποια από τα μέσα που χρησιμοποιεί το οργανωμένο έγκλημα για να προστατευθεί από τον επίσημο κοινωνικό έλεγχο είναι εγκλήματα κατά της ζωής, κατά της σωματικής ακεραιότητας, κατά της ελευθερίας, κατά της ιδιοκτησίας και της περιουσίας.

²¹² S. Mahan "Beyond the Mafia: Organized Crime in the Americas", SAGE Publications, 1998, p. 2

μελών μίας νόμιμης επιχείρησης. Στις νόμιμες επιχειρήσεις προβλέπεται η μέριμνα του εργοδότη προς τους εργαζομένους του, η οποία εκφράζεται με την παροχή εκπαίδευσης, ιδιωτικής ασφάλισης και άλλων προνομίων, τα οποία αποτελούν κίνητρα για τους εργαζομένους.²¹³ Στον αντίποδα, στα πλαίσια της παράνομης επιχείρησης του οργανωμένου εγκλήματος, οι εργοδότες αντιμετωπίζουν τους εργαζομένους σαν ενδεχόμενη απειλή, καθώς ανά πάσα στιγμή ενέχει ο κίνδυνος να προδώσουν την εμπιστοσύνη τους. Εν κατακλείδι, οι παράνομες επιχειρήσεις χρησιμοποιούν διαφορετικές επιχειρηματικές πρακτικές από τις επιχειρήσεις της νόμιμης αγοράς διότι δεν κρατούν λογιστικά βιβλία καθώς αποτελούν αποδείξεις παράνομων ενεργειών και δεν διαθέτουν πιστωτές.²¹⁴

Ο Χλούπης αναφέρει ότι είναι δύσκολο να γίνουν ευδιάκριτες οι σχέσεις ανάμεσα στις ομάδες του οργανωμένου εγκλήματος και στις νόμιμες επιχειρήσεις καθώς συμβαίνει μία διαρκή μεταφορά χρημάτων από την νόμιμη οικονομία στην παράνομη και αντιστρόφως,²¹⁵ καθώς επίσης ότι οι κύριες ομοιότητες των νόμιμων επιχειρήσεων και των εγκληματικών οργανώσεων είναι «η επιδίωξη του οικονομικού οφέλους, η μεγιστοποίηση του κέρδους και η ελαχιστοποίηση της κρατικής παρέμβασης».²¹⁶ Το υπερεθνικό έγκλημα και οι διεθνείς επιχειρήσεις διαθέτουν τον ίδιο κοινό σκοπό, δηλαδή την εξάπλωση της δράσης τους και την μεγιστοποίηση του κέρδους τους.²¹⁷ Ακολουθώντας το συγκεκριμένο σκεπτικό, οι υπερεθνικές ομάδες

²¹³ Peter Reuter, "The Organization of Illegal Markets: An Economic Analysis", National Institute of Justice, 1985, p.12

²¹⁴ Peter Reuter, "The Organization of Illegal Markets: An Economic Analysis", National Institute of Justice, 1985, p.13

²¹⁵ Χλούπης Γ., Υπερεθνική οργανωμένη εγκληματικότητα- Εννοιολογική οριοθέτηση και ποινικοδογματικοί προβληματισμοί σε Δ. Ζιούβας, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 110

²¹⁶ Χλούπης Γ., Υπερεθνική οργανωμένη εγκληματικότητα- Εννοιολογική οριοθέτηση και ποινικοδογματικοί προβληματισμοί σε Δ. Ζιούβας, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 198

²¹⁷ Χλούπης Γ., Υπερεθνική οργανωμένη εγκληματικότητα- Εννοιολογική οριοθέτηση και ποινικοδογματικοί προβληματισμοί σε Δ. Ζιούβας, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 152

οργανωμένου εγκλήματος προσομοιάζουν σε πολυεθνικές επιχειρήσεις οι οποίες αποσκοπούν στο να επιδιώξουν το μονοπώλιο στην αγορά.

3.3 Η θεωρία της οργάνωσης και η λογιστική θεωρία

Η θεωρία της οργάνωσης και η λογιστική θεωρία θα μπορούσαν να συμπεριληφθούν στις θεωρίες που αναπτύχθηκαν για το οργανωμένο έγκλημα ως παράνομη επιχείρηση. Η έρευνα της οργανωτικής δομής που χαρακτηρίζει μία παράνομη επιχείρηση παρουσιάζει πρόσθετες απαιτήσεις, καθώς τα στοιχεία προς διερεύνηση δεν είναι εύκολα διαθέσιμα προς ανάλυση.²¹⁸ Όπως αναφέρθηκε και παραπάνω, εντοπίζονται πολυάριθμες στην οργάνωση των νόμιμων και των παράνομων επιχειρήσεων του οργανωμένου εγκλήματος. Οι ομοιότητες αυτές αφορούν, μεταξύ των άλλων, τον καταμερισμό εργασίας που χαρακτηρίζεται από εξειδίκευση, την κατανομή των αρμοδιοτήτων, τον συντονισμό των δράσεων κ.α. ευμετάβλητα χαρακτηριστικά τα οποία προσαρμόζονται στις οικονομικές μεταβολές και στις γενικότερες συνθήκες, οι οποίες επηρεάζουν την εγκληματική επιχείρηση ανά περιόδους.²¹⁹

Μία ακόμα θεωρία η οποία τάχθηκε υπέρ της άποψης ότι το οργανωμένο έγκλημα αποτελείται από παράνομες επιχειρήσεις, οι οποίες προσομοιάζουν στις νόμιμες είναι «η λογιστική θεωρία», όπως αναπτύχθηκε από τους Sieber και Bogel, σύμφωνα με την οποία, οι τεχνικές που χρησιμοποιούν αυτές οι δύο κατηγορίες επιχειρήσεων είναι όμοιες.²²⁰

²¹⁸ Michael D. Lyman, Gary W. Potter, “Organized Crime” Second Edition, Prentice Hall, New Jersey, 2000, p.82

²¹⁹ Το ίδιο

²²⁰ Klaus Von Lampe, “Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures and Extra-legal Governance” Sage 2016, p.86

3.4 Το οικονομικό όφελος ως σκοπός του οργανωμένου εγκλήματος

Όπως αναφέρθηκε παραπάνω, η υπογραφή της Σύμβασης κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος, η οποία επικυρώθηκε στην ελληνική νομοθεσία με τον ν. 3875/2010, θεωρείται το σπουδαιότερο νομικό κείμενο σε υπερεθνικό επίπεδο για την αντιμετώπιση του οργανωμένου εγκλήματος, μέσω της οποίας προκύπτει, επίσης, ο ορισμός του υπερεθνικού οργανωμένου εγκλήματος.²²¹ Στο άρθρο 2 της Σύμβασης στο οποίο ορίζεται εννοιολογικά η οργανωμένη εγκληματική πράξη, αναφέρεται ρητά ο σκοπός αυτής ως «οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος».

Στον αντίποδα, όσον αφορά την ελληνική νομοθεσία και το άρθρο 187ΠΚ, παρ.1, στο οποίο ορίζεται η εγκληματική οργάνωση, δεν γίνεται αναφορά στο οικονομικό όφελος, ως σκοπός της οργανωμένης εγκληματικής δράσης. Ο Λίβος υπερθεματίζει την «οικονομική στόχευση» του οργανωμένου εγκλήματος και για τον λόγο αυτό δεν αναγνωρίζει την τρομοκρατία²²² και άλλες μορφές εγκλημάτων οι οποίες δεν ορίζονται από τον δράστη.²²³ Από την ευρωπαϊκή οπτική, το Ευρωπαϊκό Κοινοβούλιο προέβη σε ψήφισμα στο οποίο αναφέρεται ρητά ότι «η δράση του οργανωμένου εγκλήματος έχει ως στόχο, αλλά και βασίζεται, στην αποκόμιση του οικονομικού οφέλους».²²⁴

Όπως προκύπτει από τα παραπάνω, οι Διεθνείς Συμβάσεις αναδεικνύουν το οικονομικό όφελος ως θεμελιώδη σκοπό του οργανωμένου εγκλήματος και διακριτό χαρακτηριστικό του. Ωστόσο, ο Έλληνας νομοθέτης επέλεξε να μην αναφέρει το

²²¹ Βλ. σελ. 26 και σελ. 46.

²²² Βλ. σελ 39

²²³ Ν. Λίβος, «Οργανωμένο Έγκλημα και Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις» Τόμος Ι: Δογματική του οργανωμένου εγκλήματος, Τεύχος α': Ο εγκληματολογικο- δογματικός φαινότυπος του οργανωμένου εγκλήματος, Σάκκουλας 2007, σελ. 6

²²⁴ Ψήφισμα του Ευρωπαϊκού Κοινοβουλίου της 25^{ης} Οκτωβρίου 2011 σχετικά με το οργανωμένο έγκλημα στην Ευρωπαϊκή Ένωση (2010/2309(INI)), παρ. Δ, διαθέσιμο στον σύνδεσμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:52011IP0459>

περιουσιακό όφελος ως σκοπό του οργανωμένου εγκλήματος, επιλέγοντας μία αυστηρότερη εκδοχή από αυτή των Ευρωπαϊκών και Διεθνών Συμβάσεων.²²⁵ Αξίζει, επίσης, να σημειωθεί ότι χάρη σε αυτή την διαφοροποίηση του άρθρου 187ΠΚ, καταδικάστηκαν και αναγνωρίστηκαν εγκληματικές οργανώσεις όπως η «Χρυσή Αυγή».²²⁶

Παρατηρείται ότι η διεύρυνση του σκοπού των εγκληματικών οργανώσεων του άρθρου 187ΠΚ, έρχεται σε αντίθεση, τόσο με τα διεθνή κείμενα, στα οποία έγινε αναφορά παραπάνω, όσο και με μία μερίδα της επιστημονικής κοινότητας, η οποία υποστηρίζει ότι το οικονομικό όφελος αποτελεί διακριτό στοιχείο του φαινομένου του οργανωμένου εγκλήματος και για τον λόγο αυτό, οφείλει να αναφέρεται ως σκοπός του οργανωμένου εγκλήματος στον νομικό ορισμό του, όπως συμβαίνει στην περίπτωση των Διεθνών Συμβάσεων.

Ο Κουράκης αναγνωρίζει το οικονομικό όφελος ανάμεσα στα δομικά στοιχεία που απαρτίζουν το οργανωμένο έγκλημα, σύμφωνα με τον εγκληματολογικό ορισμό του.²²⁷ Σύμφωνα με τον ίδιο, τα στοιχεία που θα μπορούσαν να αποτελέσουν την βάση για τον νομικό ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος είναι «η οργάνωση με διαρθρωμένη ιεραρχία» και το στοιχείο του «ορθολογικού σχεδιασμού και της σταθερής επιδίωξης μίας αθέμιτης δραστηριότητας που στοχεύει σε μαζική διάπραξη παρανομιών και σε μεγάλα οικονομικά ή άλλα οφέλη».²²⁸ Συνεπώς, ο ίδιος αναγνωρίζει ως απαραίτητα στοιχεία για τον νομικό ορισμό του οργανωμένου εγκλήματος την

²²⁵ Δ. Ζιούβας, Μ. Κατσόγιαννου, Βασική ποινική και εγκληματολογική θεώρηση του οργανωμένου εγκλήματος- Ποινικό πλαίσιο και εγκληματολογικές θεωρίες σε Δ. Ζιούβα, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 17

²²⁶ Το ίδιο.

²²⁷ Κουράκης Ν., Το οργανωμένο έγκλημα: Φαινομενολογία του προβλήματος και δυνατότητες αντιμετώπισής του στην Ελλάδα, στα Πρακτικά του 7ου Πανελληνίου Συνεδρίου της ΕΕΠΔ με θέμα Το οργανωμένο Έγκλημα από τη σκοπιά του Ποινικού Δικαίου, Δίκαιο και Οικονομία, 2000, εκδόσεις Π. Ν. Σάκκουλα, Αθήνα, , σελ. 173 επ., και ΠοινΔικ, 1999, σελ. 1017

²²⁸ Το ίδιο.

«μαζική διάπραξη παρανομιών» σε συνδυασμό με τα «μεγάλα οικονομικά ή άλλα οφέλη», επίσης, ο ίδιος δηλώνει ότι απαραίτητο στοιχείο αποτελεί η υιοθέτηση των σκοπών της οργάνωσης από την πλευρά του δράστη.

Προς υποστήριξη της θέσης της πρωτεύουσας σημασίας που ενέχει το στοιχείο της οργάνωσης, υπενθυμίζεται ότι πριν τις αλλαγές τις οποίες επέφερε στο 187ΠΚ, παρ. 3, ο ν.4908/2022 και την διαμόρφωση του, ως έχει σήμερα, ο νομοθέτης χρησιμοποιούσε τον όρο «ένωση» για να αναφερθεί στις συμμορίες γεγονός το οποίο ενέτασσε (θεωρητικά τουλάχιστον) περιπτώσεις στις οποίες συνέβαινε απλή συγκέντρωση²²⁹ πράξεων.

Ο Χλούπης, αναγνωρίζει την επιδίωξη του οικονομικού οφέλους ως «σύμφυτη με το οργανωμένο έγκλημα» και υποστηρίζει ότι η παραίτηση του Έλληνα νομοθέτη «αποκλίνει από το ακολουθούμενο κατά τα λοιπά νομοθετικό πρότυπο της Σύμβασης του Παλέρμο και αντιφάσκει προς την ίδια την Αιτιολογική Έκθεση του νομοσχεδίου, η οποία υπογραμμίζει τον χαρακτήρα του οργανωμένου εγκλήματος ως κερδοφόρας επιχείρησης».²³⁰ Επίσης, ο ίδιος θεωρεί ότι η διευρυμένη έννοια της εγκληματικής οργάνωσης αποκλίνει από την «σύγχρονη θεώρηση του οργανωμένου εγκλήματος ως οικονομικής επιχείρησης» και υποστηρίζει την υπεροχή του διεθνούς ορισμού από τον ορισμό του εθνικού νομοθέτη.²³¹ Προς υποστήριξη του επιχειρήματος του, αναφέρεται στο άρθρο 28, παρ.1, του Συντάγματος της Ελλάδας σχετικά με τις Διεθνείς Συμβάσεις, σύμφωνα με το οποίο «οι διεθνείς συμβάσεις από την επικύρωσή τους με νόμο και τη θέση τους σε ισχύ, σύμφωνα με τους όρους κάθε μίας, αποτελούν αναπόσπαστο μέρος

²²⁹ Ο όρος «συγκέντρωση» χρησιμοποιείται ως συνώνυμο της ένωσης με σκοπό την ευκολότερη κατανόηση της διαφοροποίησης ανάμεσα στους όρους «οργανώνω» και «ενώνω».

²³⁰ Χλούπης Γ., Υπερεθνική οργανωμένη εγκληματικότητα- Εννοιολογική οριοθέτηση και ποινικοδογματικοί προβληματισμοί σε Δ. Ζιούβας, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 189

²³¹ Χλούπης Γ., Υπερεθνική οργανωμένη εγκληματικότητα- Εννοιολογική οριοθέτηση και ποινικοδογματικοί προβληματισμοί σε Δ. Ζιούβας, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 191

του εσωτερικού ελληνικού δικαίου και υπερισχύουν από κάθε άλλη αντίθετη διάταξη νόμου.²³²

Σύμφωνα με τον ίδιο, το άρθρο 34 του Ν. 3875/2010²³³, δίνει την ευχέρεια σε κάθε συμβαλλόμενο κράτος να λαμβάνει τα αναγκαία νομοθετικά μέτρα προς την διασφάλιση των υποχρεώσεων που απορρέουν από την Σύμβαση αλλά δεν προβλέπεται η διαφοροποίηση του εννοιολογικού προσδιορισμού της εγκληματικής οργάνωσης.²³⁴ Συνεπώς, ο Χλούπης θεωρεί ότι ο ορισμός της εγκληματικής οργάνωσης, όπως προβλέπεται στην ελληνική νομοθεσία μέσω άρθρου 187ΠΚ, παρ. 1, δεν εναρμονίζεται με την Σύμβαση κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος, λόγω του ζητήματος του οικονομικού οφέλους.

Τέλος, με σκοπό την πολύπλευρη ανάδειξη του ζητήματος, αξίζει να σημειωθεί ότι ο Ζιούβας και η Κατσόγιαννου υποστηρίζουν ότι η παράλειψη αναφοράς του οικονομικού οφέλους στον ορισμό της ελληνικής νομοθεσίας, αντιτίθεται στον εγκληματολογικό χαρακτήρα του οργανωμένου εγκλήματος, αλλά δεν αποτελεί έλλειψη συμμόρφωσης στις νομοθετικές επιταγές της Σύμβαση κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος²³⁵, άποψη η οποία εκφράζει και την γράφουσα. Το οικονομικό όφελος εντοπίζεται στην χρήση του όρου «επιχειρησιακά δομημένης ομάδας».

²³² Το Σύνταγμα της Ελλάδος (ανακτήθηκε 18 Ιανουαρίου 2025), διαθέσιμο στον σύνδεσμο: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/FEK%20211-A-24-12-2019%20NEO%20SYNTAGMA.pdf>

²³³ Άρθρο 34 - Νόμος 3875/2010 (ανακτήθηκε 18 Ιανουαρίου 2025), βλ. παράρτημα νομοθεσίας, διαθέσιμο στον σύνδεσμο: <https://www.lawspot.gr/nomikes-plirofories/nomothesia/n3875-2010/arthro-34-nomos-3875-2010>

²³⁴ Χλούπης Γ., Υπερεθνική οργανωμένη εγκληματικότητα- Εννοιολογική οριοθέτηση και ποινικοδογματικοί προβληματισμοί σε Δ. Ζιούβας, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 194

²³⁵ Δ. Ζιούβας, Μ. Κατσόγιαννου, Βασική ποινική και εγκληματολογική θεώρηση του οργανωμένου εγκλήματος- Ποινικό πλαίσιο και εγκληματολογικές θεωρίες σε Δ. Ζιούβα, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 18

Σύμφωνα με την Αιτιολογική Έκθεση του ν.4619/2019²³⁶, «για την στοιχειοθέτηση του οργανωμένου εγκλήματος αρκεί η επιδίωξη τέλεσης οποιουδήποτε κακουργήματος και όχι ορισμένων», η αναφορά σε συγκεκριμένα εγκλήματα θα σήμαινε τον αποκλεισμό κάποιων άλλων και θα οδηγούσε σε «επανειλημμένες τροποποιήσεις της διάταξης». Η τροποποίηση του νομοθέτη κρίνεται βάσιμη και εύστοχη, καθώς αφορά όλα τα είδη κακουργημάτων, ενώ, παράλληλα, εξυπηρετεί και υποστηρίζει το ιδιαίτερο γνώρισμα του οργανωμένου εγκλήματος, σύμφωνα με το οποίο, η βαρύτητα του εγκλήματος εντοπίζεται στον οργανωμένο τρόπο διάπραξης και όχι στο είδος της πράξης.

²³⁶ Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα», ν.4619/2019, (ανακτήθηκε 19 Ιανουαρίου 2025), διαθέσιμο στον σύνδεσμο: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-poinkod-eis-NEO.pdf>

4. Οργανωμένο έγκλημα και πολιτική εξουσία

4.1 Τα εγκληματικά δίκτυα του οργανωμένου εγκλήματος: William Chambliss

Ο Chambliss υποστηρίζει ότι δεν υπάρχει μία κεντρική εξουσία η οποία να ελέγχει το οργανωμένο έγκλημα αλλά ότι το οργανωμένο έγκλημα αποτελείται από εγκληματικά δίκτυα τα οποία μεταβάλλονται σύμφωνα με τις επικρατούσες πολιτικές και οικονομικές συνθήκες.²³⁷ Η άποψη αυτή συγκλίνει με τα μοντέλα οργανωμένου εγκλήματος τα οποία αναφέρθηκαν παραπάνω Albinι και του Ianni, σύμφωνα με τα οποία το έγκλημα προκύπτει από τις κοινωνικές, πολιτικές και οικονομικές συνθήκες που επικρατούν σε μία χώρα και δεν προέρχεται από εξωγενείς παράγοντες από τους οποίους η κοινωνία οφείλει να προστατευθεί. Ο ίδιος ανάγει το οργανωμένο έγκλημα σε πολιτικό φαινόμενο.²³⁸

Σύμφωνα με τον William Chambliss το σύστημα επιβολής του νόμου συνεργάζεται με το οργανωμένο έγκλημα, ενθαρρύνοντας τις δραστηριότητες του, από τις οποίες έχει άμεσο όφελος και με αυτόν τον τρόπο συμβάλλει ενεργά στην διαιώνιση του φαινομένου²³⁹, έτσι λοιπόν, το οργανωμένο έγκλημα δεν προκύπτει από την λειτουργία της εγκληματικής οργάνωσης αλλά από την δυναμική της παράνομης αγοράς.²⁴⁰ Ο ίδιος ανέδειξε μία σχέση συμβίωσης ανάμεσα στην Αμερικάνικη κοινωνία και το οργανωμένο έγκλημα.²⁴¹ Ο William Chambliss υπήρξε υποστηρικτής της θεωρίας της σύγκρουσης σύμφωνα με την οποία, το έγκλημα είναι παράγωγο της πάλης των κοινωνικών και φυλετικών τάξεων και της επιβολής των ισχυρών, ενώ άσκησε

²³⁷ Chambliss, W.J, “On the Take”, Bloomington, IN: Indiana University Press, 1978, σελ.58

²³⁸ Chambliss, W.J, “On the Take”, Bloomington, IN: Indiana University Press, 1978, σελ.8

²³⁹ Chambliss, W. J. (1975) “Toward a Political Economy of Crime” Theory and Society, 2 (1975) 149-170

²⁴⁰ Το ίδιο.

²⁴¹ Σ. Βιδάλη, «Αντεγκληματική Πολιτική: Από την Μικροεγκληματικότητα έως το Οργανωμένο Έγκλημα», Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 151

κριτική στον απώτερο σκοπό των νόμων που επιβάλλονται, αναφέροντας ότι αποσκοπούν στην εξυπηρέτηση πολιτικών συμφερόντων.²⁴²

Σε αντίθεση με τον Cressey, ο ίδιος δεν πιστεύει ότι πυρήνας του οργανωμένου εγκλήματος είναι οι αυστηρά ιεραρχημένες ομάδες αλλά ότι η πηγή του οργανωμένου εγκλήματος είναι όμοια με την πηγή όλων των φαινομένων της διαφθοράς που δεν είναι άλλη από τις κοινωνικές σχέσεις και τα δίκτυα τα οποία σχηματίζονται.²⁴³ Χαρακτηριστικές είναι οι έρευνες που πραγματοποίησε, με την μέθοδο της συμμετοχικής παρατήρησης, στην πόλη Σιάτλ της Ουάσιγκτον (1962-1972) και στην πόλη Ιμπαντάν της Νιγηρίας (1967-1968). Συγκεκριμένα, στο Σιάτλ παρατήρησε πολυάριθμες περιπτώσεις δωροδοκιών σε πολιτικούς και κυβερνητικούς αξιωματούχους για συμφωνίες με ακίνητα, επιχειρήσεις και χρηματιστηριακές συναλλαγές και οι συμμετέχοντες ήταν ένας συνδυασμός τοπικών επιχειρηματιών, εκβιαστών, τοπικών πολιτικών και κυβερνητικών αξιωματούχων.²⁴⁴

Κοινό εύρημα και των δύο ερευνών ήταν ο αποκάλυπτος τρόπος με τον οποίο οι επίσημες τοπικές αρχές συναλλάσσονταν με το οργανωμένο έγκλημα, έχοντας εγκαθιδρύσει συμφωνημένους κανόνες (και τιμές) για τις συναλλαγές τους. Ο ίδιος ανέδειξε την πολιτική εξουσία, την αστυνομία, τους δημοσιογράφους και τους επιχειρηματίες ως την «πραγματική πηγή εξουσίας», η οποία είχε τον έλεγχο και την εποπτεία των παράνομων επιχειρήσεων της εποχής.²⁴⁵

Τέλος, ο Chambliss ασκεί κριτική στον Cressey, λέγοντας ότι δεν θα έπρεπε να τον απασχολούν οι λόγοι για τους οποίους κάποιοι εγκληματούν και κάποιοι άλλοι όχι,

²⁴² Chambliss, W. J. (1978). *On the take: From petty criminals to presidents*. Bloomington: Indiana University Press, p.8

²⁴³ Σ. Βιδάλη, «Αντεγκληματική Πολιτική: Από την Μικροεγκληματικότητα έως το Οργανωμένο Έγκλημα», Νομική Βιβλιοθήκη, 2013, σελ. 152

²⁴⁴ Το ίδιο

²⁴⁵ Dawn L. Rothe, Victoria E. Collins «Explorations in Critical Criminology in Honor of William J. Chambliss» Brill, 2020, p.32

καθώς όπως αναφέρει κατηγορηματικά, όλοι εγκληματούν σε κάποιον βαθμό.²⁴⁶²⁴⁷ Ο Chambliss υποστήριζε ότι το έγκλημα είναι εγγενές με την Αμερικάνικη κοινωνία, διατηρώντας μία σχέση αλληλεξάρτησης.

4.2 Η θεωρία του Block για το οργανωμένο έγκλημα και τα είδη των συνδικάτων που το απαρτίζουν

Ο Alan Block ανήκει στους ερευνητές οι οποίοι δεν επιβεβαίωσαν την ύπαρξη της οργάνωσης “La Cosa Nostra”, ωστόσο επιβεβαίωσε ότι το οργανωμένο έγκλημα χαρακτηριζόταν από ιεραρχική δομή και αποτελείτο από δύο είδη εγκληματικών συνδικάτων, τα συνδικάτα εξουσίας και τα συνδικάτα επιχειρήσεων.²⁴⁸ Σύμφωνα με τον Block, το οργανωμένο έγκλημα δεν είναι μία εξωγενής οργάνωση διαφθοράς αλλά λειτουργεί έχοντας μία σχέση συνύπαρξης με την νόμιμη τάξη και την πολιτική εξουσία.²⁴⁹ Όπως υποστηρίζει ο ίδιος, το οργανωμένο έγκλημα αποτελείται από συνδικάτα και το πρώτο είδος αποτελούν τα συνδικάτα εξουσίας, τα οποία ορίζονται ως «χαλαρά δομημένες και ευέλικτες ενώσεις που επικεντρώνονται στην βία και εμπλέκονται βαθιά στην παραγωγή και διανομή της άτυπης εξουσίας»,²⁵⁰ σε αντίθεση με τα συνδικάτα επιχειρήσεων οι οποίες είναι «ομάδες εγκληματικών επιχειρηματιών

²⁴⁶ Το ίδιο

²⁴⁷ Το επιχείρημα αυτό παραπέμπει στην έρευνα που είχε πραγματοποιήσει ο Cressey για τους καταπατητές της δημόσιας εμπιστοσύνης (υπεξαιρέτες). Ο ίδιος θέλησε να ανακαλύψει τους τρόπους εκμάθησης της συγκεκριμένης εγκληματικής συμπεριφοράς ,έτσι ώστε να ανακαλύψει γιατί κάποιοι εγκληματούν ενώ κάποιοι άλλοι όχι.

²⁴⁸ Michael D. Lyman, Gary W. Potter, “Organized Crime” Second Edition, Prentice Hall, New Jersey, 2000, p.50

²⁴⁹ Donald Liddick, “An Empirical, Theoretical, and Historical Overview of Organized Crime, The Edwin Mellen Press, 1999, p. 33

²⁵⁰ Michael D. Lyman, Gary W. Potter, “Organized Crime” Second Edition, Prentice Hall, New Jersey, 2000, p.50

που οργανώνονται με σκοπό την παραγωγή και στην συνέχεια την διανομή παράνομων αγαθών και υπηρεσιών, όπως τα τυχερά παιχνίδια, η πορνεία, τα ναρκωτικά».²⁵¹

Οι διαφορές οι οποίες εντοπίζεται ανάμεσα στα δύο συνδικάτα, αφενός, είναι ο σκοπός, καθώς στην πρώτη περίπτωση απώτερο σκοπό αποτελεί το κέρδος, ενώ στην δεύτερη είναι η επιβολή εξουσίας με την χρήση βίας και αφετέρου η διάρκεια στον χρόνο, καθώς τα συνδικάτα εξουσίας είχαν σύντομη διάρκεια δράσης, ενώ τα συνδικάτα επιχειρήσεων δραστηριοποιούνταν για παρατεταμένο χρονικό διάστημα στην αγορά.

Επίσης, αξίζει να παρατηρηθεί σε αυτό το σημείο ότι σε αντίθεση με άλλους ερευνητές όπως ο Ianni και ο Chambliss, των οποίων οι απόψεις για την δομή και την αιτία του οργανωμένου εγκλήματος είχαν μία κοινή βάση, ο Block αποδίδει διττό χαρακτήρα στο οργανωμένο έγκλημα, αναφέροντας ότι σε κάποιες μορφές του διαθέτει οργάνωση με σκοπό την παραγωγή (χαρακτηριστικά τα οποία εντοπίζονται και στο μοντέλο του Smith), ενώ σε άλλες περιπτώσεις, διακρίνεται από χαλαρές σχέσεις (στοιχεία τα οποία προσομοιάζουν στο μοντέλο οργανωμένου εγκλήματος όπως το περιέγραψε ο Albin).

²⁵¹ Το ίδιο

Συμπεράσματα

Εν κατακλείδι, το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί μία έννοια η οποία έχει επινοηθεί και μελετηθεί από την επιστήμη της εγκληματολογίας. Ένα από τα ιδιαίτερα χαρακτηριστικά του αποτελεί το γεγονός ότι πρόκειται για ένα φαινόμενο το οποίο δεν σχετίζεται με την εμπειρική πραγματικότητα και κατά συνέπεια δεν μπορεί εύκολα να παρατηρηθεί και να εξαχθούν άμεσα συμπεράσματα για την δομή και την λειτουργία του. Για τον λόγο αυτό, κάποιοι αμφιβάλλουν ακόμα και για την ύπαρξη του. Πόσο εύκολο είναι να ορίσει κάποιος ένα φαινόμενο με αυτές τις ιδιαιτερότητες και να καταφέρει να περιγράψει όλες τις όψεις του, εντάσσοντας τις διαφορές που μπορεί να παρουσιάζει σε διαφορετικές χρονικές περιόδους και τοποθεσίες; Ωστόσο, απαραίτητη προϋπόθεση για την έρευνα είναι ο ορισμός του αντικειμένου που ερευνάται, έτσι οι επιστήμονες οι οποίοι ανέλαβαν να μελετήσουν το οργανωμένου έγκλημα διατύπωσαν τις δικές τους θεωρίες σχετικά με το περιεχόμενο του. Παρατηρείται ότι οι θεωρίες τους για την φύση και το περιεχόμενο του οργανωμένου εγκλήματος ήταν άμεσα συνδεδεμένες τόσο με τις εμπειρίες τους όσο και με τις πεποιθήσεις τους. Για παράδειγμα, ο Cressey, βασίστηκε σε στοιχεία τα οποία ήδη υπήρχαν στην Επιτροπή Επιβολής της Δικαιοσύνης. Το ερώτημα το οποίο προκαλείται είναι το εξής: Θα είχε καταλήξει στα ίδια ερευνητικά συμπεράσματα αν δεν βρισκόταν στην θέση του συμβούλου; Πώς θα είχε διαμορφωθεί η θεωρία του αν ήταν ένας ανεξάρτητος ερευνητής; Τόσο ο ίδιος όσο και οι υπόλοιποι επιστήμονες, οι οποίοι διεξήγαν έρευνα για το οργανωμένο έγκλημα, ήρθαν αντιμέτωποι με πρόσθετες δυσκολίες και προκλήσεις λόγω της ιδιαιτερότητας του, ενώ έχουν καταγραφεί και περιπτώσεις στις οποίες εξέφρασαν τον φόβο τους σχετικά με τα ευρήματα της έρευνας τους. Χαρακτηριστικό παράδειγμα αποτελεί η συμβουλή του Cressey προς τον Albinι, όταν ο ίδιος ξεκινούσε την έρευνα του για το οργανωμένο έγκλημα και του είπε να είναι

ιδιαίτερα προσεκτικός. Αξίζει να σημειωθεί ότι τα ευρήματα του Cressey αποτέλεσαν την βάση στην οποία στηρίχθηκαν οι ερευνητές που ακολούθησαν προκειμένου να διατυπώσουν τις δικές τους θεωρίες, αναλαμβάνοντας μία διαδικασία επαλήθευσης των ευρημάτων του Cressey για το «μυστικό» και «χαοτικό» αυτό φαινόμενο. Τα μοντέλα του οργανωμένου εγκλήματος τα οποία αναφέρονται στα πλαίσια της εργασίας εκφράζουν μία διαφορετική θεωρητική κατεύθυνση. Ο Albinι ήταν ο πρώτος ανεξάρτητος ερευνητής ο οποίος ανέδειξε την «κοινωνική διάσταση του εγκλήματος», ενώ αμφισβήτησε την ισχύουσα θεωρία για το οργανωμένο έγκλημα όπως το είχε περιγράψει ο Cressey. Η συμβολή του Albinι στην έρευνα για το οργανωμένου εγκλήματος ήταν σημαντική, καθώς καταγράφηκαν οι διαφορετικές όψεις του φαινομένου αυτού και αναγνωρίστηκε ως κάτι άμεσα συνδεδεμένο με την κοινωνία το οποίο χαρακτηρίζεται από «πελατειακές» σχέσεις και εξυπηρετεί συμφέροντα. Συνεπώς, ο ίδιος πρότεινε μία νέα εκδοχή του οργανωμένου εγκλήματος, ανέτρεψε την αντίληψη που επικρατούσε, σύμφωνα με την οποία το οργανωμένο έγκλημα ταυτιζόταν με την οργάνωση της “La Cosa Nostra” η οποία μετανάστευσε στην αμερικάνικη κοινωνία, δηλαδή εγκαταστάθηκε σε αυτή ως κάτι «ξένο». Στην συνέχεια ο Ianni ως ανθρωπολόγος, επηρεασμένος από τον Albinι, εστίασε την έρευνα του στα κοινά πολιτισμικά χαρακτηριστικά τα οποία εντοπίζονται στα μέλη του οργανωμένου εγκλήματος και συγκεκριμένα, την επίδραση της κοινής εθνοτικής προέλευσης. Με την σειρά του, αμφισβήτησε την ύπαρξη της συγκεντρωτικής οργάνωσης “La Cosa Nostra” ως πρωταγωνίστρια του οργανωμένου εγκλήματος και αφού μελέτησε τις πολύπλευρες αλλαγές που υπέστη η αμερικανική κοινωνία, υποστήριξε ότι υπάρχουν πολλές διαφορετικές μικρές ομάδες οι οποίες χαρακτηρίζονται από ευμετάβλητες σχέσεις και χρησιμοποιούν το οργανωμένο έγκλημα ως μέσο κοινωνικής ανέλιξης. Στα μέσα της δεκαετίας του 1970 στις ΗΠΑ, την σφοδρή περίοδο της ενεργειακής κρίσης,

δημοσιεύεται το έργο του Dwight Smith Jr., “The Mafia Mystique”, στο οποίο αναδεικνύεται το οργανωμένο έγκλημα ως επιχείρηση η οποία παρέχει στην αγορά ό,τι δεν μπορούν να προσφέρουν οι νόμιμες επιχειρήσεις. Αξίζει να σημειωθεί ότι η δεκαετία του 1970 για την αμερικανική κοινωνία ήταν μία περίοδος «απελευθερωμένης διασκέδασης» κατά την οποία είναι λογικό να υπήρχε αυξημένη ζήτηση για παράνομα αγαθά και υπηρεσίες. Έτσι, λοιπόν, με βάση τα παραπάνω μοντέλα το οργανωμένο έγκλημα έχει αναδειχθεί ως μία συγκεντρωτική οργάνωση που προσομοιάζει σε κυβέρνηση, ως πολλές ομάδες, κυρίως εθνοτικές μειονότητες, οι οποίες διεκδικούν την θέση τους στην κοινωνία και την πολιτική εξουσία και τέλος, έχει παρουσιαστεί με την μορφή επιχειρήσεων οι οποίες διαθέτουν τους δικούς τους κανόνες οργάνωσης και λειτουργίας που προκύπτουν από την εμπλοκή τους με την παρανομία. Το οικονομικό όφελος, αναγνωρίζεται ως σκοπός του οργανωμένου εγκλήματος και ειδοποιός διαφορά του από άλλες μορφές εγκλημάτων. Έχοντας αναδείξει την κοινωνική, πολιτισμική και οικονομική όψη του οργανωμένου εγκλήματος δεν θα μπορούσαν να παραλειφθούν οι πολιτικές θεωρίες του Chambliss. Ο ίδιος, επηρεασμένος από τις ιδέες του μαρξισμού, όρισε το οργανωμένο έγκλημα ως ένα πολιτικό φαινόμενο το οποίο προκύπτει από τις δυνάμεις του καπιταλιστικού συστήματος. Οι απόψεις του θα μπορούσαν να χαρακτηριστούν ριζοσπαστικές καθώς έδωσε καθολικό χαρακτήρα στο οργανωμένο έγκλημα αναφέροντας ότι αφορά το σύνολο των πολιτών χωρίς να γίνεται διάκριση σε κοινωνική τάξη, επάγγελμα κτλ. Σύμφωνα με τον Chambliss, όλοι εγκληματούν. Συνακόλουθα ο Block αναγνωρίζει την πολιτική επιρροή στο οργανωμένο έγκλημα, ενώ καταδεικνύει την ύπαρξη συνδικάτων τα οποία το αποτελούν. Συνοψίζοντας, εύλογα καταλήγει κανείς στο συμπέρασμα ότι το οργανωμένο έγκλημα έχει τόσες πτυχές όσες του αποδίδονται από την επιστήμη της εγκληματολογίας σε συνάρτηση με τις κοινωνικοπολιτικές και οικονομικές συνθήκες

που επικρατούν. Από την βιβλιογραφική έρευνα προκύπτει το συμπέρασμα ότι το οργανωμένο έγκλημα αποτελεί μία έννοια η οποία έχει επηρεαστεί άμεσα από τα ΜΜΕ και τον κινηματογράφο. Επίσης, κάποιες όψεις του είναι άγνωστες στον ευρύτερο πληθυσμό, όπως για παράδειγμα οι φιλανθρωπικές δράσεις της μαφίας. Στην σύγχρονη εποχή, το οργανωμένο έγκλημα δεν διακρίνεται αποκλειστικά στην βάση εθνοτήτων και συγκεκριμένων χαρακτηριστικών. Η παγκοσμιοποίηση, η μείωση των συνόρων και η αύξηση του κυβερνοεγκλήματος έχουν αποτελέσει γόνιμο έδαφος για την εξάπλωση του, ενώ έχουν συντελέσει στην ευελιξία του. Σχετικά με την αναγνώριση του οργανωμένου εγκλήματος σε εγχώριο επίπεδο, ο ορισμός της εγκληματικής οργάνωσης, όπως εντοπίζεται στο άρθρο 187ΠΚ, κρίνεται αξιόλογος και στοχευμένος, καθώς καταφέρει να εντάξει όλες τις περιπτώσεις κακουργημάτων και ενδεχομένως νέες μορφές εγκλημάτων οι οποίες δεν είναι ακόμα γνωστές, χωρίς να αποκλίνει από την Σύμβαση κατά του Διεθνικού Οργανωμένου Εγκλήματος. Όσον αφορά την καταπολέμηση του, από την βιβλιογραφία προκύπτει, ότι το οργανωμένο έγκλημα βρίσκει τρόπους να εισχωρεί στην νομιμότητα, εκεί που ο κρατικός έλεγχος αποτυγχάνει, συνεπώς προτείνεται η διακρατική συνεργασία, όπως επίσης και ο συντονισμός των εγχώριων επίσημων και ανεπίσημων φορέων με απώτερο στόχο την δημιουργία ενός «τοίχους προστασίας» από το οργανωμένο έγκλημα.

Βιβλιογραφία

ΕΛΛΗΝΟΓΛΩΣΣΗ

Βαθρακοκοίλης Αντώνιος, «Το οργανωμένο έγκλημα και οι τρόποι αντιμετώπισης του», Εκδόσεις Σάκκουλα, Αθήνα- Κομοτηνή, 2001

Βιδάλη Σοφία, «Αντεγκληματική πολιτική. Από τη μικροεγκληματικότητα έως το οργανωμένο έγκλημα», Νομική Βιβλιοθήκη, Αθήνα, 2013

Δρακόπουλος Λευτέρης, «Κράτος και Οργανωμένο Έγκλημα», Εκδόσεις Εκάτη, Αθήνα 2002

Ελ Χουρί Μαρία Νάιμα «Η έννοια του οργανωμένου εγκλήματος και η ποινική του αντιμετώπιση στην ελληνική έννομη τάξη» Διπλωματική εργασία 2024

Ζαραφονίτου Χριστίνα «Εμπειρική Εγκληματολογία», Νομική Βιβλιοθήκη 2004

Ζιούβας Δημήτρης/ Κατσόγιαννου Μαριλένα, Βασική ποινική και εγκληματολογική θεώρηση του οργανωμένου εγκλήματος- Ποινικό πλαίσιο και εγκληματολογικές θεωρίες σε Δ. Ζιούβα, Οργανωμένο Έγκλημα, 2021, σελ. 5-37

Ζιώγας Δημήτρης «Οι ειδικές ανακριτικές πράξεις στο πλαίσιο της αντιμετώπισης του οργανωμένου εγκλήματος» Διπλωματική εργασία, Σχολή Κοινωνικών Επιστημών ΕΑΠ, Ιανουάριος 2024

Ίμπα Αναστασία «Το φαινόμενο του οργανωμένου εγκλήματος στην Ελλάδα. Διαδικασίες εγκληματοποίησης & Πολιτικές αντιμετώπισης», Διπλωματική Εργασία, 2021

Κάτσιος Α. Σταύρος, Ξέπλυμα βρώμικου χρήματος- Η γεωπολιτική του διεθνούς χρηματοπιστωτικού συστήματος: Το φαινόμενο της νομιμοποίησης εσόδων από εγκληματικές δραστηριότητες, Εκδόσεις Σάκκουλα, Θεσσαλονίκη 1998

Κουβάρης Δημήτριος, «Διεθνής Τρομοκρατία και Οργανωμένο Οικονομικό Έγκλημα σε Ευρωπαϊκό και Διεθνές Επίπεδο» Διδακτορική Διατριβή

Κουράκης Νέστωρ, «Το οργανωμένο έγκλημα: Φαινομενολογία του προβλήματος και δυνατότητες αντιμετώπισης του στην Ελλάδα» στα «Πρακτικά του 7^{ου} Πανελλήνιου Συνεδρίου» της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Κομοτηνή 23-25.10.1998, Αθήνα: Π. Ν. Σάκκουλας, 2000, σελ. 173-193 = περ. Ποινική Δικαιοσύνη, 1999, 1017-1026 = Ν. Κουράκης, Εγκληματολογικοί Ορίζοντες, τ. Β΄, 2005, 213 - 232.

Λίβος Νικόλαος, «Οργανωμένο Έγκλημα και Ειδικές Ανακριτικές Πράξεις» Τόμος Ι: Δογματική του οργανωμένου εγκλήματος, Τεύχος α΄: Ο εγκληματολογικο- δογματικός φαινότυπος του οργανωμένου εγκλήματος, Σάκκουλας 2007

Λίβος Νικόλαος, «Οργανωμένο έγκλημα: Έννοια και δικονομικοί τρόποι αντιμετώπισης του», εισήγηση στο 7^ο πανελλήνιο συνέδριο της Ελληνικής Εταιρείας Ποινικού Δικαίου, Κομοτηνή 23-25 Οκτωβρίου 1998, Το οργανωμένο έγκλημα από την σκοπιά του ποινικού δικαίου, Πρακτικά του Ζ΄ Πανελληνίου Συνεδρίου, 2000

Λίμα Δάφνη, «Οργανωμένο έγκλημα: Δογματική ανάλυση και δικαιοφιλοσοφική θεμελίωση της ποινικής αντιμετώπισης του αδικήματος της συμμετοχής σε εγκληματική οργάνωση, Νομική Βιβλιοθήκη, 2022

Μανωλεδάκης Ε. Ιωάννης, «Ασφάλεια και Ελευθερία: Ερμηνεία του Ν. 2928/2001 για το οργανωμένο έγκλημα», Εκδόσεις Σάκκουλα Αθήνα- Θεσσαλονίκη, 2002

Μπόση Μαίρη, Βασιλειάδης Ηλίας, «Τρομοκρατία και Οργανωμένο Έγκλημα ως απειλές ασφάλειας» Η περίπτωση της Ελλάδας, 2015

Μπόση Μαίρη, Βασιλειάδης Ηλίας, Οργανωμένο έγκλημα και αδύναμες κρατικές δομές σε περίοδο κρίσης: Μια αμφίδρομη σχέση, “Crime in Crisis”, Τιμητικός Τόμος Νέστορα Κουράκη, 2016

Νίτσου Βασιλική, ««Το φαινόμενο του Οργανωμένου Εγκλήματος στην Ελλάδα: Κοινωνική Οργάνωση και επίσημη Κοινωνική Αντίδραση», Διπλωματική Εργασία, 2022

Ριζάβα Φωτεινή, «Οργανωμένο έγκλημα» Διδακτορική Διατριβή 2011

Σταμούλη Ειρήνη «Πολιτικές Ασφάλειας στην Ελλάδα σε σχέση με το Οργανωμένο Έγκλημα και την Τρομοκρατία και οι Συνέπειες τους στην Αντεγκληματική Πολιτική» Διδακτορική Διατριβή 2015

Χάιδου Ανθοζωή, «Εγκληματικότητα Ανηλίκων: Αιτιολογικές προσεγγίσεις, πρόληψη και κοινωνικός έλεγχος» Νομική Βιβλιοθήκη 2019

Χλούπης Γεώργιος, «Διασυνοριακό και Υπερεθνικό Οργανωμένο Έγκλημα», Νομική Βιβλιοθήκη 2005

Χλούπης Γεώργιος, «Υπερεθνική οργανωμένη εγκληματικότητα- Εννοιολογική οριοθέτηση και ποινικοδογματικοί προβληματισμοί» σε Ζιούβας Δημήτρης, «Οργανωμένο Έγκλημα», 2021, σελ. 46-198

ΞΕΝΟΓΛΩΣΣΗ

Albanese S. Jay, “Organized Crime in our Times”, Fifth Edition, LexisNexis, Anderson Publishing, Cincinnati, 2007

Albanese S. Jay, “Organized Crime vs. White-collar Crime: Which is the Bigger Problem?”, Academia Letters, Article 310, 2021

Albini L Joseph, “Donald Cressey’s Contributions to the Study of Organized Crime: An Evaluation, Crime and Delinquency, Sage Social Science Collections, 1988,

Albini L. Joseph, Rogers R.E, Shabalin Victor, Katushev Valery, Moiseev Vladimir, Andersson Julie, Russian Organized Crime: Its History, Structure and Function, Journal of Contemporary Criminal Justice, December 1995

Albini L. Joseph, Ryan Patrick, Rush George, “Understanding Organized Crime in Global Perspective: A Reader”, SAGE Publications, Inc; First Edition, 1997

Bell Daniel, “Crime as an American Way of Life: A Queer Ladder of Social Mobility” σε M. E. Beare (επιμ.), “Transnational Organized Crime”, Routledge, 2016, p.26-40

Block Alan, “Space, Time and Organized Crime” Second Edition, Transaction Publishers, USA and London, 1994,

Cantino Michael, “ How Do Mafias Organize? Conflict and Violence in Three Mafia Organizations” European Journal of Sociology / Archives Européennes de Sociologie / Europäisches Archiv für Soziologie , 2014, Vol. 55, No. 2, Exceptional Cases (2014), Cambridge University Press

Chambliss J. William, “Toward a Political Economy of Crime” Theory and Society, 1975

Chambliss, J. William, “On the Take”, Bloomington, IN: Indiana University Press, 1978

Cressey Donald, “Methodological Problems in the Study of Organized Crime as a Social Problem” *The Annals of the American Academy of Political and Social Science* Sage Publications, 1967

Cressey Donald, ” The Structure and Functions of Organized Crime. Task Force Report: Organized Crime”, Report of the President’s Commission on Law Enforcement and Administration of Justice. Washington: U.S. Government Printing Office, 1967

Cressey Donald, *Theft of the Notion*, Νέα Υόρκη: Harper & Row, 1969

Dawn L. Rothe, Victoria E. Collins «Explorations in Critical Criminology in Honor of William J. Chambliss» Brill, 2020

Gottschalk Petter, “Entrepreneurship and Organized Crime: Entrepreneurs in Illegal Business”, Edward Elgar Publishing, 2009

Hobbs Dick, “Criminal Collaboration” σε M. Maguire, R. Morgan (επιμ.), R. Reiner, “The Oxford Handbook of Criminology”, Second Edition, Clarendon Press, 1997, p.815-825

Ianni A.J Francis, “Formal and Social Organization in an Organized Crime “Family”: A Case Study”, *University of Florida Law Review*, 24, p. 32, σε N. Passas (επιμ.), “Organized Crime”, Dartmouth, 1995, p. 160-168

ITT Research Institute and Chicago Crime Commission, *A Study of Organized Crime in Illinois*, 1971

Karraker Harreld Cyrus, “Piracy was a Business”, Rindge, NH: Richard R. Smith, 1953

Lampe Von Klaus “Organized Crime: Analyzing Illegal Activities, Criminal Structures and Extra-legal Governance” Sage 2016

Lampe Von Klaus, “Usual and Unusual Organising Criminals in Europe and Beyond: Profitable Crimes, from Underworld to Upper World” *Liber Amicorum Petrus van Duyne*, Maklu Publishers, 2011

Liddick Donald, “An Empirical, Theoretical, and Historical Overview of Organized Crime, The Edwin Mellen Press, 1999

Lyman D. Michael Potter W Gary., “Organized Crime” Second Edition, Prentice Hall, New Jersey, 2000

Mahan Sue, “Beyond the Mafia: Organized Crime in the Americas”, SAGE Publications, 1998

Maltz D. Michael “On defining “Organized Crime” The Development of a Definition and a Typology, Crime and Delinquency, July 1976

Merari Ariel, “Terrorism as a Strategy of Insurgency”, Terrorism and Political Violence, Vol.5, No. 4, published by Frank Cass, London, 1993

Miller B. Walter, “Crime by Youth Gangs and Youth Groups in the United States”, report prepared for the National Youth Gang Survey, Washington, DC: Office of Juvenile Justice and Delinquency Prevention, 1982

Morrison, Margaret & Morgan Mary, “Models as mediating instruments” in Morgan Mary & Morrison Margaret (επιμ.), Models as mediators: Perspectives on natural and social sciences. Cambridge, England: Cambridge University Press, 1999, pp. 10-37.

Letizia Paoli/ Vender T. Beken, “Organized Crime: A Contested Concept”, in: L.Paoli (επιμ.), The Oxford Handbook of Organized Crime, Oxford, University Press, 2014, pp. 13-31 (pp. 20-23)

Reuter Peter, ”The Organization of Illegal Markets: An Economic Analysis”, National Institute of Justice, 1985

Schmid P. Alex, “Defining Terrorism” International Centre for Counter- Terrorism, March 2023

Smith C. Dwight, Jr., “ Paragons, Pariahs, and Pirates: A Spectrum-Based Theory of Enterprise” σε M. E. Beare (επιμ.), “Transnational Organized Crime”, Routledge, 2016, p. 106-133 (359-383)

Smith C Dwight Jr, “Some Things that may be More Important to Understand about Organized Crime than Cosa Nostra” University of Florida Law Review, σε N. Passas (επιμ.), “Organized Crime”, Dartmouth, 1995, p. 28

Sutherland H. Edwin “White-Collar Criminality” American Sociological Review, Vol. 5, No. 1 (Feb., 1940)

Tonry Micahel, Reuter Peter, “Organizing Crime: Mafias, Markets and Networks», The University of Chicago Press, Chicago and London, 2020

ΙΣΤΟΣΕΛΙΔΕΣ:

Αιτιολογική Έκθεση στο σχέδιο νόμου «Κύρωση του Ποινικού Κώδικα», ν.4619/2019, (ανακτήθηκε 19 Ιανουαρίου 2025), διαθέσιμο στον σύνδεσμο: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/2f026f42-950c-4efc-b950-340c4fb76a24/k-poinkod-eis-NEO.pdf>

Απόφαση- Πλαίσιο 2008/841/ΔΕΥ του Συμβουλίου της 24^{ης} Οκτωβρίου 2008 για την καταπολέμηση του οργανωμένου εγκλήματος (ανακτήθηκε 18 Ιανουαρίου 2025), διαθέσιμο στον σύνδεσμο: <https://eur-lex.europa.eu/legal-content/EL/TXT/PDF/?uri=CELEX:32008F0841>

Συνθήκη για την λειτουργία της Ευρωπαϊκής Ένωσης (ανακτήθηκε 18 Ιανουαρίου 2025), διαθέσιμο στον σύνδεσμο: https://eur-lex.europa.eu/resource.html?uri=cellar:9e8d52e1-2c70-11e6-b497-01aa75ed71a1.0005.01/DOC_3&format=PDF

Το Σύνταγμα της Ελλάδος (ανακτήθηκε 18 Ιανουαρίου 2025), διαθέσιμο στον σύνδεσμο: <https://www.hellenicparliament.gr/UserFiles/f3c70a23-7696-49db-9148-f24dce6a27c8/FEK%20211-A-24-12-2019%20NEO%20SYNTAGMA.pdf>

U.S. Department of Justice, Office of Justice Programs: <https://www.ojp.gov/ncjrs/virtual-library/abstracts/defining-street-gangs>
European Union Serious and Organized Crime Threat Assessment (SOCTA) 2017: https://www.europol.europa.eu/cms/sites/default/files/documents/report_socta2017_1.pdf

Παράρτημα Νομοθεσίας:

Νόμος 3875/2010

Άρθρο 2 Έννοια όρων

Για τους σκοπούς της Σύμβασης αυτής:

(α) «Οργανωμένη εγκληματική ομάδα» νοείται δομημένη ομάδα τριών ή περισσότερων προσώπων που υπάρχει για κάποια χρονική περίοδο και ενεργεί με κοινό σκοπό τέλεσης ενός ή περισσότερων σοβαρών εγκλημάτων ή εγκλημάτων που θεσπίζονται σύμφωνα με τη Σύμβαση αυτή, προκειμένου να ποριστεί αμέσως ή εμμέσως οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος.

(β) «Σοβαρό έγκλημα» νοείται συμπεριφορά η οποία συνιστά αδίκημα που τιμωρείται με ποινή στερητική της ελευθερίας, της οποίας το ανώτατο όριο δεν μπορεί να είναι μικρότερο από τέσσερα έτη ή με αυστηρότερη ποινή.

(γ) «Δομημένη ομάδα» νοείται ομάδα που δεν σχηματίζεται τυχαία για την άμεση τέλεση αδικήματος, και η οποία δεν απαιτείται να έχει τυπικά προσδιορισμένους ρόλους για τα μέλη της, συνέχεια στη σύνθεσή της ή αναπτυγμένη δομή.

(δ) «Περιουσία» νοούνται περιουσιακά στοιχεία κάθε είδους, ενσώματα ή ασώματα, κινητά ή ακίνητα, υλικά ή άυλα και τίτλοι ή έγγραφα γενικά που αποδεικνύουν ιδιοκτησία ή συμφέροντα στα εν λόγω περιουσιακά στοιχεία.

(ε) «Προϊόν εγκλήματος» νοείται κάθε περιουσία που προέρχεται ή αποκτάται αμέσως ή εμμέσως από την τέλεση ενός εγκλήματος.

(στ) «Δέσμευση» ή «κατάσχεση» νοείται η προσωρινή απαγόρευση μεταβίβασης, μετατροπής, διάθεσης ή μετακίνησης περιουσίας ή η προσωρινή θέση υπό επιτήρηση

ή υπό έλεγχο της περιουσίας, με βάση διάταξη που εκδίδει το δικαστήριο ή άλλη αρμόδια αρχή.

(ζ) «Δήμευση» νοείται η μόνιμη στέρηση της περιουσίας με διάταξη δικαστηρίου ή άλλης αρμόδιας αρχής.

(η) «Βασικό έγκλημα» νοείται κάθε έγκλημα, από το οποίο δημιουργήθηκαν προϊόντα που μπορούν να αποτελέσουν αντικείμενο ενός εγκλήματος που ορίζεται στο άρθρο 6 της Σύμβασης αυτής.

(θ) «Ελεγχόμενη παράδοση» νοείται η τεχνική του να επιτρέπεται σε παράνομα ή ύποπτα φορτία να εξέρχονται, διέρχονται ή διακινούνται στην επικράτεια ενός ή περισσότερων Κρατών, με τη γνώση και υπό την επίβλεψη των αρμόδιων αρχών τους, με σκοπό τη διερεύνηση εγκλήματος και τον εντοπισμό των προσώπων που εμπλέκονται στην τέλεση αυτού.

(ι) «Περιφερειακός οργανισμός οικονομικής ενοποίησης» νοείται οργανισμός που αποτελείται από κυρίαρχα Κράτη μιας δεδομένης περιοχής, στον οποίο τα Κράτη μέλη έχουν μεταβιβάσει αρμοδιότητα για ζητήματα που αφορά η παρούσα Σύμβαση και ο οποίος οργανισμός έχει εξουσιοδοτηθεί δεόντως, σύμφωνα με τις εσωτερικές του διαδικασίες, για την υπογραφή, επικύρωση, αποδοχή, έγκριση ή προσχώρηση σε αυτή. Οι αναφορές της παρούσας Σύμβασης στα «Κράτη Μέρη» εφαρμόζονται και στους οργανισμούς αυτούς, μέσα στα όρια της αρμοδιότητάς τους.

Άρθρο 3 Πεδίο εφαρμογής

1. Η Σύμβαση αυτή εφαρμόζεται, εκτός αν ορίζεται διαφορετικά, για την πρόληψη, διερεύνηση και δίωξη:

- α. Εγκλημάτων που θεσπίζονται σύμφωνα με τα άρθρα 5,6,8, και 23 αυτής,
- β. Σοβαρών εγκλημάτων όπως ορίζονται στο άρθρο 2 όταν το έγκλημα είναι διεθνικής φύσης και αφορά οργανωμένη εγκληματική ομάδα.

2. Για το σκοπό της παραγράφου 1 του άρθρου αυτού, ένα έγκλημα είναι διεθνικής φύσης αν:

- α. τελείται σε περισσότερα του ενός Κράτη,
- β. τελείται σε ένα Κράτος, αλλά σημαντικό τμήμα της προπαρασκευής, του σχεδιασμού, της καθοδήγησης ή του ελέγχου του λαμβάνει χώρα σε άλλο Κράτος
- γ. τελείται σε ένα Κράτος από οργανωμένη εγκληματική ομάδα που συμμετέχει σε εγκληματικές δραστηριότητες σε περισσότερα του ενός Κράτη, ή
- δ. τελείται σε ένα Κράτος, αλλά έχει σημαντικές επιπτώσεις σε άλλο Κράτος.

Άρθρο 34 Εφαρμογή της Σύμβασης

1. Κάθε Κράτος Μέρος λαμβάνει τα αναγκαία μέτρα, στα οποία περιλαμβάνονται νομοθετικά και διοικητικά μέτρα, σύμφωνα με τις θεμελιώδεις αρχές του εσωτερικού του δικαίου, για να διασφαλίσει την εκπλήρωση των υποχρεώσεών του κατά τη Σύμβαση αυτή.
2. Τα αδικήματα που θεσπίζονται σύμφωνα με τα άρθρα 5, 6, 8 και 23 της Σύμβασης πρέπει να θεσπισθούν στο εσωτερικό δίκαιο κάθε Κράτους Μέρους ανεξάρτητα από τη διεθνική φύση τους ή την εμπλοκή οργανωμένης εγκληματικής ομάδας, όπως ορίζεται στο άρθρο 3 παράγραφος 1, με εξαίρεση το άρθρο 5, στο μέτρο που αυτό απαιτεί την εμπλοκή οργανωμένης εγκληματικής ομάδας.
3. Κάθε Κράτος Μέρος μπορεί να υιοθετεί μέτρα σοβαρότερα ή αυστηρότερα από αυτά που προβλέπονται στη Σύμβαση, για την πρόληψη και καταπολέμηση του διεθνικού οργανωμένου εγκλήματος.

Άρθρο 187 - Ποινικός Κώδικας (Νόμος 4619/2019) - Εγκληματική οργάνωση

1. Όποιος συγκροτεί ή εντάσσεται ως μέλος σε επιχειρησιακά δομημένη και με διαρκή εγκληματική δράση οργάνωση τριών ή περισσότερων προσώπων, που επιδιώκει την τέλεση περισσότερων κακουργημάτων τιμωρείται με κάθειρξη έως δέκα έτη και χρηματική ποινή.
2. Αυτός που διευθύνει την εγκληματική οργάνωση τιμωρείται με κάθειρξη.
3. Όποιος, εκτός από την περίπτωση της πρώτης παραγράφου, οργανώνεται με άλλον ή άλλους για να διαπράξουν κακούργημα τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι μηνών. Με φυλάκιση έως τρία έτη τιμωρείται ο υπαίτιος αν η κατά το προηγούμενο εδάφιο ένωση έγινε για τη διάπραξη πλημμελήματος με το οποίο επιδιώκεται οικονομικό ή άλλο υλικό όφελος ή η προσβολή της ζωής, της σωματικής ακεραιότητας, της ανηλικότητας, της προσωπικής ελευθερίας, της ιδιοκτησίας ή της περιουσίας.
4. Με φυλάκιση τουλάχιστον τριών ετών και χρηματική ποινή τιμωρείται όποιος με οποιονδήποτε τρόπο παρέχει σε άλλον κάθε είδους περιουσιακά στοιχεία, υλικά ή άυλα, κινητά ή ακίνητα ή κάθε είδους χρηματοοικονομικά μέσα ή οδηγίες, πληροφορίες ή κατευθύνσεις ή στρατολογεί νέα μέλη, γνωρίζοντας ότι με τον τρόπο αυτό διευκολύνει ή υποβοηθά την τέλεση των εγκληματικών δραστηριοτήτων της οργάνωσης της παραγράφου 1.
5. Οι διατάξεις των παραγράφων 1, 2 και 4 του παρόντος άρθρου εφαρμόζονται και όταν οι προβλεπόμενες σε αυτό αξιόποινες πράξεις τελέσθηκαν στην αλλοδαπή από ημεδαπό ή στρέφονταν κατά Έλληνα πολίτη ή κατά νομικού προσώπου που εδρεύει στην ημεδαπή ή κατά του Ελληνικού Κράτους, ακόμη και αν αυτές δεν είναι αξιόποινες κατά τους νόμους της χώρας στην οποία τελέσθηκαν.

6. Στις περιπτώσεις καταδίκης για αξιόποινες πράξεις του παρόντος άρθρου, καθώς και για τα συναφή αδικήματα που συνεκδικάστηκαν με την ίδια απόφαση, η ποινή δεν αναστέλλεται ούτε μετατρέπεται με κανέναν τρόπο, τυχόν δε ασκηθείσα έφεση δεν έχει αναστέλλουσα ισχύ.

Άρθρο 187Α - Ποινικός Κώδικας (Νόμος 4619/2019) - Τρομοκρατικές πράξεις – Τρομοκρατική οργάνωση

1. Όποιος τελεί κακούργημα ή οποιοδήποτε έγκλημα γενικής διακινδύνευσης ή έγκλημα κατά της δημόσιας τάξης υπό συνθήκες ή με τέτοιον τρόπο ή σε τέτοια έκταση που να προκαλεί σοβαρό κίνδυνο για τη χώρα ή για διεθνή οργανισμό και με σκοπό να εκφοβίσει σοβαρά έναν πληθυσμό ή να εξαναγκάσει παρανόμως δημόσια αρχή ή διεθνή οργανισμό να εκτελέσει οποιαδήποτε πράξη ή να απόσχει από αυτή ή να βλάψει σοβαρά ή να καταστρέψει τις θεμελιώδεις συνταγματικές, πολιτικές ή οικονομικές δομές μιας χώρας ή ενός διεθνούς οργανισμού τιμωρείται με την ποινή που προβλέπεται για το τελούμενο έγκλημα αυξημένη ως εξής: α) Αν πρόκειται για ποινή ισόβιας κάθειρξης, προβλεπόμενης διαζευκτικά με ποινή κάθειρξης τουλάχιστον δέκα ετών, επιβάλλεται κάθειρξη ισόβια ή πρόσκαιρη τουλάχιστον δώδεκα ετών. β) Αν πρόκειται για ποινή κάθειρξης τουλάχιστον δέκα ετών, επιβάλλεται κάθειρξη τουλάχιστον δώδεκα ετών. γ) Αν πρόκειται για ποινή κάθειρξης, επιβάλλεται κάθειρξη τουλάχιστον επτά ετών. δ) Αν πρόκειται για ποινή φυλάκισης, το κατώτατο όριο επαυξάνεται κατά ένα έτος.

2. Με κάθειρξη έως δέκα έτη τιμωρείται όποιος συγκροτεί ή εντάσσεται ως μέλος σε δομημένη και με διαρκή δράση ομάδα από τρία ή περισσότερα πρόσωπα που δρουν

από κοινού και επιδιώκουν την τέλεση του εγκλήματος της παραγράφου 1 (τρομοκρατική οργάνωση). Με φυλάκιση τουλάχιστον ενός έτους τιμωρείται η πράξη του προηγούμενου εδαφίου, όταν η τρομοκρατική οργάνωση έχει συσταθεί για την τέλεση πλημμελημάτων της παραγράφου 1. Η κατασκευή, προμήθεια ή κατοχή όπλων, εκρηκτικών υλών και χημικών ή βιολογικών υλικών ή υλικών που εκπέμπουν επιβλαβείς για τον άνθρωπο ακτινοβολίες προς εξυπηρέτηση των σκοπών της τρομοκρατικής οργάνωσης συνιστά επιβαρυντική περίσταση. Η μη διάπραξη από την τρομοκρατική οργάνωση οποιουδήποτε από τα σχεδιαζόμενα εγκλήματα συνιστά ελαφρυντική περίσταση.

3. Αυτός που διευθύνει την τρομοκρατική οργάνωση του πρώτου εδαφίου της προηγούμενης παραγράφου τιμωρείται με κάθειρξη. Με την ποινή του προηγούμενου εδαφίου μειωμένη (άρθρο 83) τιμωρείται αυτός που διευθύνει την τρομοκρατική οργάνωση του δεύτερου εδαφίου της προηγούμενης παραγράφου.

4. Όποιος υποκινεί άλλον σε τέλεση ή συμβολή στην τέλεση ορισμένης τρομοκρατικής πράξης, ή σε συμμετοχή σε συγκεκριμένη τρομοκρατική οργάνωση, παρέχοντας σε αυτόν οδηγίες, πληροφορίες ή κατευθύνσεις (στρατολόγηση), τιμωρείται με φυλάκιση τουλάχιστον έξι (6) μηνών αν η προς εκτέλεση πράξη συνιστά κακούργημα και με φυλάκιση έως δύο (2) έτη, αν πρόκειται για πλημμέλημα.

5. Με τις ποινές της προηγούμενης παραγράφου τιμωρείται και όποιος, με οποιονδήποτε τρόπο, εκπαιδεύει άλλον στην κατασκευή ή χρήση εκρηκτικών, πυροβόλων ή άλλων όπλων, επιβλαβών ή επικίνδυνων ουσιών ή άλλων ειδικών μεθόδων ή τεχνικών, με σκοπό την τέλεση ή τη συμβολή στην τέλεση ενός από τα εγκλήματα της παραγράφου 1 και με επίγνωση του γεγονότος ότι η παρασχεθείσα τεχνογνωσία πρόκειται να χρησιμοποιηθεί για τον σκοπό αυτόν. Με την ίδια ποινή

τιμωρείται και όποιος με τον ίδιο σκοπό λαμβάνει την εκπαίδευση, αν δεν τιμωρείται βαρύτερα με άλλη διάταξη.

6. Όποιος με οποιονδήποτε τρόπον ή μέσω του διαδικτύου απειλεί με τέλεση τρομοκρατικής πράξης ή προκαλεί ή διεγείρει σε διάπραξή της και έτσι εκθέτει σε κίνδυνο τη δημόσια τάξη τιμωρείται με φυλάκιση.

7. Με την ποινή της προηγούμενης παραγράφου τιμωρείται και όποιος με σκοπό να τελέσει ή να συμβάλει στην τέλεση τρομοκρατικού εγκλήματος, να συμμετάσχει στις δραστηριότητες τρομοκρατικής ομάδας, με επίγνωση του γεγονότος ότι η εν λόγω συμμετοχή θα συμβάλει στις εγκληματικές δραστηριότητες αυτής της ομάδας ή με σκοπό να προσφέρει ή να παρακολουθήσει εκπαίδευση για τέλεση τρομοκρατικών πράξεων, πραγματοποιεί ταξίδι το οποίο διευκολύνει την πραγμάτωση του σκοπού του.